

AZ ANDRÁSSY-UT.

NOVELLÁK

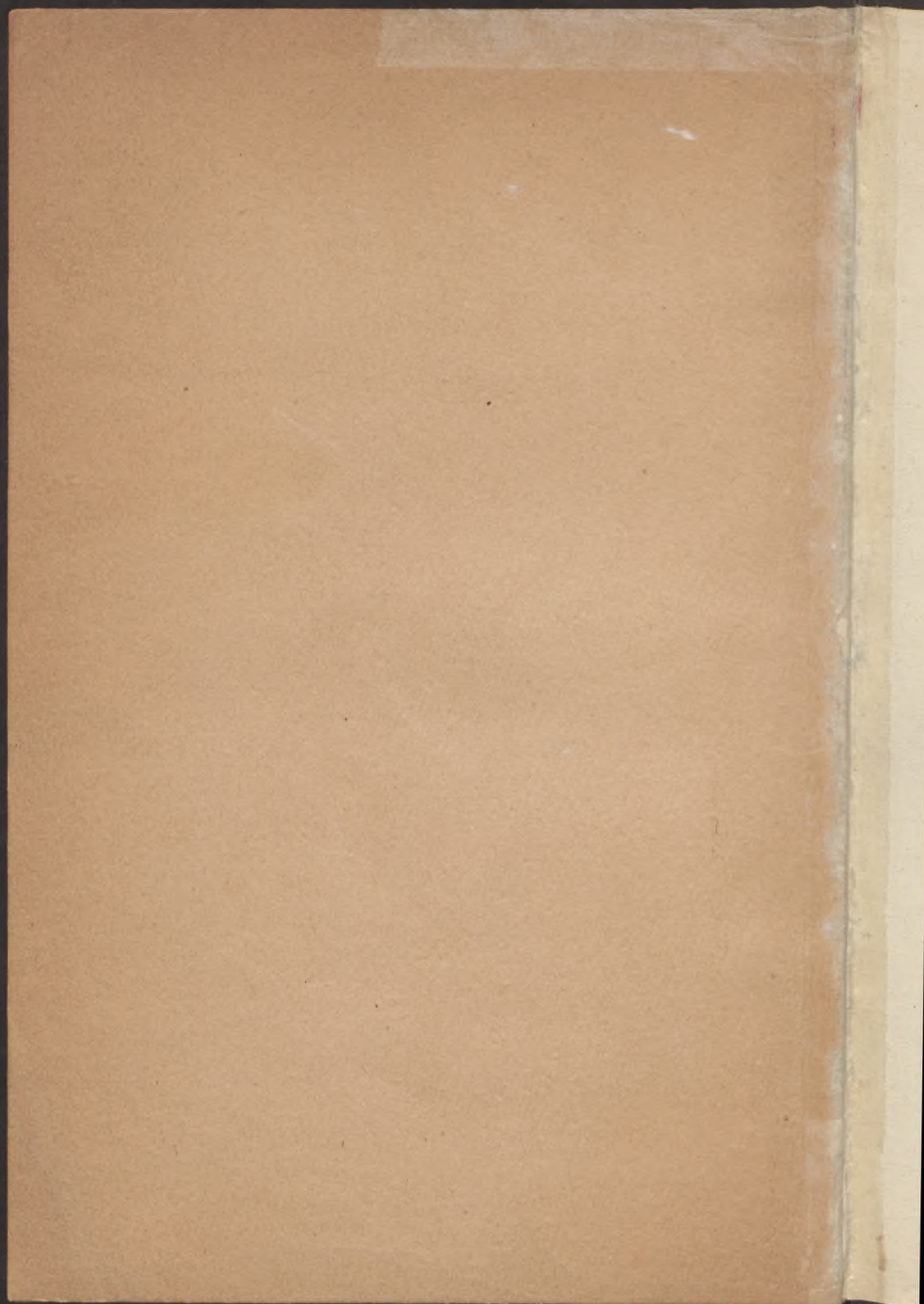
257802

IRTA
NAGY LAJOS

A NYUGAT FOLYÓIRAT KIADÁSÁNAK
BUDAPEST
1918.

AZ
ANDRÁSSY-UT

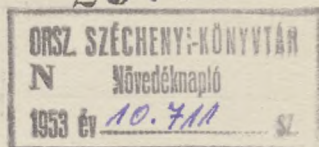
NOVELLÁK

IRTA
NAGY LAJOS

BUDAPEST, 1918
A NYUGAT FOLYÓIRAT KIADÁSA

257802

Biró Miklós könyvnyomdája Budapest IX., Ráday-utca 26.

A pofon

Egy vészna emberke sietett este tizóra tájban hazafelé. A Rózsa-utcában lakott, valahonnan a belső Király-utca tájáról indult el, most a Gyár-utcán át ment az Andrássy-ut felé. Nedves, csunya téli este volt, néha az eső is szitált. A vészna emberke egészen odalapult a házak tövéhez, egészen összehuzta magát, szinte minden irányból, úgy, hogy még keskenyebbé és rövidebbé vált, mint amilyen különben is volt. Kabátjának gallérja föl volt hajtva. Amint ráfordult az Andrássy-utra, azonnal mintegy nekiugrott a következő látvány. Az ut tulsó oldalán, éppen a fényontó nagy kávéház ablak előtt, egy katonatiszt pofonütött egy civilruhás férfit. A pofon után a civil, aki magasabb természetű volt, mint a tiszt, a megdöbbenés pózában állt néhány pillanatig, szemben a tiszttel, aztán hirtelen sarkonfordult és elsietett. Ment kifelé, a Rózsa-utca felé. A tiszt is rögtön hátraarcot csinált és elégedett, büszke járással lépdelt az uton, ellenkező irányban.

A vézna emberkét hirtelen izgalomba hozta a pofon. És valami, benne állandóan buzgó részvételnél fogva, amely már erősen összefolyt az ő határozott gyámoltalanságával, — nem fölbuzdulást érzett, mintha ő is adta volna a pofont, hanem tisztára azt érezte, mintha őt is pofon ütötték volna. Nagyon fölizgult, nagyon beleélte magát az esetben, annyira, hogy nem is tudott mindjárt menni, tovább, a maga útján. Odamegy valamelyikhez, okvetlenül odamegy, buzdult föl benne a vágy, de hirtelen megindult benne a vivódás is, hogy melyik után fusson. A tiszt felé nézett, az nyugodtan ment: a civil felé nézett, annak a sietésén meglátszott, hogy izgatott. Amikor a civil már majdnem áthaladt az Oktogonon, zavart félénkséggel vissza is nézett, nem is a tiszt felé, hanem csak arra a helyre, ahol a szégyen megesett rajta, aztán sietett tovább. A vézna emberke a civil után akart szaladni, mert az ugyis a Rózsa-utca felé ment, meg mert látni akarta, hogy is néz ki egy ember, akit épp az imént gyaláztak vérig... De egy csöppet sem sajnálta a civilt, inkább azt érezte, hogy úgy kell az ilyen gyáva kutyának, aki nem üti vissza a bántalmazóját, ököllel az arcába, bele a szemébe, hogy elfussa a vér a szemét, neki az orrának, hogy betörjön. Ugy kell neki. Pláne, még magasabb is két fejjel, mint a tiszt, az a pökhendi katonácska... És most inkább a

tiszt után akart futni, mert szörnyen bántotta annak az a rettenetes, bitangul elegáns nyugodtsága. Zsupsz! — és már kész volt a pofon. Egymással szemben álltak, bizonyára szóváltás esett közöttük, a tiszt fölemelte és kinyújtotta — gyors tempóban — a bal karját és odanyomta a pofont... És ni! a balkezevel! Milyen számító nyugodtság! Mert már készen volt arra, hogy ha a civil megmozdul, kirántja a kardját. Persze a kard! Rettenetes dolog mégis, hogy mennyire ki van szolgáltatva a békés ember ezeknek a fegyvereknek. Mert mit is lehetne tenni pusztá kézzel a kard ellen. Az ember kap egy vágást a fejére és ájultan esik össze. Gazemberség! Lehet érteni azt a nyomorult civilt. Nem tehetett semmit... Hanem huh! az lett volna aztán a nagyszerű, ha övele esett volna meg a dolog és ő nagyon erős lenne (pedig nem is látszana meg rajta) és tudna védekezni ököllel a kard ellen, mint artistáktól látta, akik kés és revolver ellen is pusztá ököllel nagyszerűen hadakoztak. Hát akkor ő félholtra verte volna azt a tisztet. Aztán belerugott volna a pofájába, mert ugyis jó finom sár van, szóval a sáros cipőjével belerugott volna a pofájába, aztán leköpte volna, bele a szemébe, aztán ment volna nyugodtan haza a Rózsa-utcába. Na, nyomorult gazember, velem ugyan megírtad! Csunyan belém ütköztél! Majd adok én neked kardot...

Vagy ha nem is nagyon erős az ember, de van elszántsága. Kiveszi a revolverét és lelövi, mint egy kutyát...

A vézna emberke egyszerre még sápadtabban, reszketve, lázas izgalomban rohanni kezdett a tisztt után. Az már jó messze járt, a Nagymező-utca táján érte utól. Elkezdett folyvást mellette poroszkálni, három-négy lépésnyi távolságban tőle. És sűrű, fürkésző pillantásokat vetett a tisztre. Csinos, borotváltképű legény volt a tisztt, gyalogos hadnagy, siető léptekkel ment, maga elé vagy le a járdára nézett, az arcán semmi különöset nem lehetett látni. Éppenséggel semmit. Legföljebb — és éppen ezért — bele lehetett magyarázni a dologgal és önmagával való teljes megelégedést. A tisztt nyugodt volt. A vézna emberke azonban, akinek csaknem futnia kellett, hogy el ne maradjon, mindinkább izgatott lett. Az a nagy kifejezéstelenség, az a nagy nyugalom, amely ott ült a tisztt telt és üde képén, az is csak izgatta őt. Azt is gondolta, hogy tulajdonképpen butaság, amit ő most csinál. Nemhogy menne rendesen haza, hanem még itt elkezdd futni, mint a bolond. Ez is csak izgatta. Fut, mind a bolond, semmiért, csak úgy az orra után; ha véletlenül valaki ismerőssel találkozna és az megkérdezné tőle, hogy hova megy, ugyancsak elszégyellhetné magát... Azután félt is, mert hátha a tisztt észreveszi őt, megsokalja a

minduntalan közelében való botorkálást, azokat a folyton oda-oda csapkodó pillantásokat és ráförmed. Akkor ő is úgy jár, mint az a másik. Nem pofont kap, de valami vaskos gorombaságot és aztán mehet ő is, anélkül, hogy csak egy mukkot is szólhatna. Mert jön a kard!... És jöttek megint a fölbuzdulások. Kemény és frappáns szavak a fantáziájában, vissza a tisztnek. Azután a tettelegesség. Hidegvérű védekezés, ökölcsapás a tiszt arcába. Erő, diadal, büszkeség!... És csak poroszkált és pislogott a tiszt felé és mivel már újra szitálni kezdett az eső, még jobban behuzta a nyakát a kabátja gallérijába. Néha meg-megcsörrent a tiszt kardja. Hah! ez a gaz szerszám! Békés polgárokat elrettentő, bántalmazó, jogtalan gyilkoló eszköz. Milyen bitang dolog lehet ennek a nőies, szinte lányosképi, fiatalembernek a kezében is!... Eh, mert ez is egy gazember. Az ilyent mind agyon kellene ütni. Terrorizálják a világot... Milyen élvezet lenne látni, amint például ez a tiszt emberére akadna. Egy olyanra, aki alaposan elbánná vele. Hogyan is történné az? Mit szólna, mit csinálna akkor ez a tiszt? Ez volna azután az érdekes. Hogyan viselkedne akkor? Vajjon lenne-e olyan sikkes akkor is, amikor ő kap ki? Hogy ugyan, mit is szólhatna?... Mit mondhatott például annak a másiknak, akit képen ütött? Biztosan valami lesújtó gorombaságot. Valami

abszolute megvető néhány szót. Fúj! ... És hogyan mondhatta? Milyen hangon? Milyen is lehet ennek a lányosképű tisztnek a hangja, amikor kemény és goromba? Jaj, milyen érdekes lett volna hallani! Jaj, jaj, muszáj a hangját hallani! Kell, hogy legalább egy szót szóljon. Muszáj... És már kész volt az elhatározása, hogy megszólítja a tisztet. Ezt a pöffeszkedő, gyűlöletes, brutális embert. Megszólítja. De hogyan?... Valamit majd kérdez tőle. De mit? Nem lehet mást, mint valami utca után kérdezősködni. Vagy talán, hogy hány óra van? Ez nem jó, ez buta dolog. Csakis utca... Ekkor egészen közel somfordált a tiszthez és zavartan, szinte makogva kezdett beszélni:

— Bo-bocsánatot kérek, uram! Legyen szives megmondani, hogy merre van itt a Révay-utca. Tetszik tudni, nem vagyok ismerős... Bocsánatot kérek.

A tiszt megállt, ránézett és szép tiszta hangon, egész simán és nyájasan ezt kérdezte:

— Mi az, kérem?

— A... Révay-utcát ha tetszene megmondani... Nem vagyok ismerős...

— A Révay-utcát?... Szívesen. Tessék itt ezen a kis utcán majd befordulni és azonnal eljut a Révay-utcába. Ez oda vezet.

— Köszönöm szépen. Bocsánat.

— Jó estét.

A tiszt szalutált és ugyanolyan nyugodt,

kissé katonás lépésekkel ment tovább. A vézna emberke megállt, egy darabig még nézett a tisztt után, azután visszofordult és indult hazafelé, a Rózsa-utca felé... Azon meditált, hogy milyen finom és udvarias ez a tisztt. Az ember nem is hinné róla ezt a dolgot, ha nem látta volna... Milyen furcsa is az ember.

A csunya nő

A köruton járván, föltekintettem arra a házra, amelyben a barátom lakott. A barátom harmadik emeleti szobájának két ablakán át sárga világosság ömlött a téli délután feketeségébe, jelölve annak, hogy otthon van. Mivel beszélni valóm volt vele, átvágtam a sáros uton és nekiindultam a tulmagas harmadik emeletnek.

Lépcsőn fölfelé menni rossz — ezt még az álmoskönyv is így mondaná — és aki lihegve fölcipelte magát egy hatalmas bérpalota valamelyik felső emeletére, az bizonyosan ingerült és ideges lesz fölérkezése után még legalább öt percig.

Fölertem a harmadik emeletre — közben félemelet is volt, — végighaladtam a gangon és azon boszankodtam, hogy hogyan is lakhatik valaki ilyen magasan. A lakásajtót nyitva találtam, beléptem az előszobába. Amint beléptem, rögtön megakadt a szemem egy hölgyön, aki a barátom szobájának ajtaja előtt állt, arc-

cal az ajtónak és háttal felém, mozdulatlanul, hallgatózó előre hajlással. Megálltam és figyeltem, rögtön fölismertem a helyzetet: a barátom itthon van, az ajtót bezárta, tudja, hogy ki kopog és nem akarja beengedni a hölgyet. A hölgy most kopogtatott az ajtón, ki tudja hányadszor, sajátságos, nyugtalan ritmussal, de inkább félénken, semmint haragosan. Én vissza akartam fordulni, észrevétlenül el akartam sietni, de ebben a pillanatban felém fordult a nő dult arca. A nő tehát meglátott, valamit szólt is, de hirtelen zavarom miatt nem hallottam, hogy mit. Oda mentem hozzá, kérdezően néztem rá, ő beszélni kezdett:

— Nem enged be. Látott már ilyen cudarságot!

A hangja kellemetlenül és szánalmasan reszketett. Az arca csunya és sápadt volt és az egész nő igen sovány és jelentéktelen, ismertem őt, egy-két nappal előbb láttam a barátommal sétálni. Én ingerült voltam — mert hiszen lépcsőn jöttem föl a magasba, — a nőre néztem sem volt gyönyörűség, meg furcsa helyzetét is, amelyben egy őt nem kívánó férfiért törte magát, igen antipátikusnak éreztem, bántó hangon és abszolút megvetéssel szóltam rá:

— Mit akar a barátomtól?

— Tudom, hogy itthon van. Be akarok hozzá menni, beszélni akarok vele.

— De, amint látja, ő nem akar magával beszélni.

— A nyomorult!

— Kérem, hagyja őt békében! Tekintse úgy, hogy beszélt vele. Elvégre azzal, hogy nem nyitja meg maga előtt az ajtaját, egyenesen és félreérthetetlenül kijelentette, hogy nem akar magával többé találkozni.

A nő hirtelen még sápadtabb lett:

— Ugy? Tegnap még akart és ma már nem akar?

— Bizonyos, hogy így van. És higgye el, nőhöz nem méltó, hogy erőszakoskodik a be-bocsáttatásért.

A nő arca gyötrelemtől vonaglott meg. Sírásra hajló hangon mondta:

— Milyen szerencsétlen vagyok én! Nem elég, hogy ilyen gyalázat ér, hanem még maga is bántalmaz. Még egyszer kopogok, azután elmegyek. De nagyon kérem, ne bántson engem.

Most már elszállt ellenséges indulatom és megsajnáltam a vergődőt:

— Ne kopogjon! — tanácsoltam neki szelidebben. És még néhány békéltető szóval akartam rajta segíteni:

— Látom, hogy nagyon izgatott. Valósággal kétségbe van esve.

— Én? Dehogy! — Így védekezett ő, hamisan.

— De igen, igen. Nem kell tagadnia. Csúpan azért mondom ezt, mert szeretném egy kisé megnyugtatni.

Idegenül nézett most rám, ragaszkodott szerelmi fájdalmához, el akarta háritani a segíteemet. De mégis így szolt:

— Megyek. Maga bemegy hozzá, vagy jön egy kicsit velem?

— Lekisérem magát.

Örült az ajánlkozásomnak, én elindultam vele, tudtam, hogy nem a vigasztalásomat áhitja, hanem inkább a bő panaszkodásnak érzi szükségét. Megelőztem a panaszarádást:

— Hogyan lehet ennyire komolyan venni a barátomat? — kezdtem el. — Ő egészen haszontalan ember és igazán nincs sem rajta, sem benne semmi, aminek a nélkülözése miatt egy nőnek kétségbeesnie volna érdemes. A barátom a legléhább emberek egyike, sőt több ennél, betegkedélyű ember, aki állandóan hajszolja a nőket, ismeretséget ismeretség után köt, minden nap más nővel foglalkozik, egy-kétnapi barátság után mindenkit kiméletlenül elhagy, bensőbb és nemesebb kapcsolatot saját maga és a nő között nem tud találni soha...

Igy kezdtem beszélni a barátomról, még csak diplomatikusan ravasznak sem kellett lennem, még csak hazudnom sem kellett a jó ügy érdekében, minden, amit mondtam, pontosan igaz a barátomról. Ő azonban nem igen törő-

dött a közléseimmel, ő szerelmes volt abban az órában és úgy látszik, semmi rosszat nem akart tudni a barátomról, hirtelen szerelmének tárgyáról. A panaszkodást ellenben meg-meg-kísérelte és a maga módján, a maga kedve szerint akarta ócsárolni a barátomat, szavát azonban — mivelhogy ezt a dolgot igen untam volna — elnyomtam. Így azután, szavakkal való csatázásunk más témákról folyó diskurzusra fordult, bár ő mindenbe bele tudta keverni a lamentálását:

— A Váci-uton lakom — felelte a kérdésemre és nyomban hozzátette: — Olyan meszsziről jöttem be amiatt a cudar miatt.

A köruton sétáltunk, én már válni készültem tőle, amikor így szólt:

— Nagyon éhes vagyok, nem tudom már megvárni, amig hazaérek, bemegyek egy cukrászdába uzsonnázni.

Önként adódik a válás — gondoltam. Már kezét is fogtunk, amikor hirtelen nevetve kiáltott fel:

— Jaj istenem! Most majdnem bementem pénz nélkül. Képzelse, egy krajcár sincs a retikülömben. Ma már egyszer megjártam ezzel. Gyalog jöttem be, mert szép idő volt, egész a nyugati pályaudvarig. Ott felültem a villamosra. És amikor jegyet akartam váltani, akkor vettem észre, hogy nem vettem magamhoz pénzt, nincsen egy krajcárom sem. Most

is gyalog kell kimennem. És nem is uzsonázhatom. De megérdelem, miért vagyok olyan szórakozott. Persze, maga azt hiszi, hogy a szórakozottságomnak is az a cudar az oka.

Ugy gondoltam, hogy most már, ha ennyit foglalkoztam vele, kiméletlenség lenne, ha nem invitálnám meg a cukrászdába uzsonnára, bármennyire nincs is ez kedvem szerint. Sőt talán még haza is kell kísérem, hogy egy csöppet se sértődjék meg. Nagyon finoman és jól kell vele bánnom, hiszen én most vigasztalom és gyógyítom őt, a nemiségében megsebzett jelentéktelen és szomorú kis nőt.

Bementünk a cukrászdába. Ő habossüteményeket evett, igen jó étvággal, éppen nem feszélyezetten, ami alatt azt értem, hogy egyáltalában nem kimélte az aprópénzemet. Ezekben a percekben, hogy jól ment a dolga és ízlett neki a finom sütemény, a cukor és a friss hideg tejhabok, igen könnyedén nevetett és egészen megvigasztalódottnak látszott. Csupán az hangolta le egy perce, hogy a főlszolgáló leányra, aki egy izmos, pompás nő volt, egészen másképpen néztem, mint őrá. Ettől a kis hangulatepizódtól eltekintve, bátran mondhatom, hogy a cukrászdában igen vidám volt. Persze a süteményen kívül lelki javakkal is szolgáltam. Biztosítottam arról, hogy legfeljebb még estére lesz egy kis depressziója, amikor lefekszik és a sötétben magára huzván takaró-

ját, visszagondol az elmúlt nap „kimagasló” eseményeire. Ekkor talán még sirni is fog — hiába nem érdemes azért a haszontalan emberért — de holnapra már beheged a seb és az első sóvárgó tekintet, amelyet valamely új férfiszem sugároz rá, elfeledteti vele dicsőséges barátomnak még a hajaszínét is.

— Ó, nem szoktak a férfiak sóvárgó szemeket vetni rám. Sokkal csunyább vagyok én annál.

Ebben igaza volt, de én erősítettem, hogy ő egészen csinos kis nő, nem szép ugyan, de kedves arca van és valami bájoság ömlik el vékony termetén, különösen pedig a mozdulatain. Ezt azért mondtam így, hogy valamenynyire higgyen jóindulatúan hamis szavaimnak. Meg különben is tudtam, hogy minden nő tetszik a férfiak óriási seregéből néhánynak, hogy a tetszésnek hisztorikuma is van stb. stb. Ilyenfélékről magyarázgattam is neki. Azonban megírtam egy kicsit, mert hirtelen ezzel a kérdéssel lepett meg, szavait a szemeinek izgatott reménykedésével kísérvén:

— Tehát, mondja meg őszintén, én tetszem magának? Egy kicsit?

— Ejnye, ejnye, hát még bókokat is akar tőlem kapni? — mondtam és nevettem, így háritottam el a kérdést.

Kimentünk az utcára, nagyon kért, hogy kísérem el hazáig. Hálálkodott, hogy igazán

nagyon jól esett neki a beszélgetésünk, mel-
lettem most már nem is gondol „őrá.”

Szerettem volna szabadulni attól, hogy el-
kisérjem, de igen kért, szinte könyörgött. Ne-
kem az estén társaságba kellett mennem, hivat-
koztam arra, hogy nem futja az időmből, még
át is kell öltözködnöm és olyan messziről, a
Váci-utról, nem akarnék már visszajönni a la-
kásomig. Ő azt ajánlotta, hogy menjünk föl
rögtön a lakásomra, intézzem el a dolgomat, ő
ott fönt megvár. Lehet, hogy ez a terv eszébe
sem jutott volna, ha már nem lett volna szó
arról, hogy kétszobás lakásom van.

Mindenféle kérdezősködése, ajánlkozása
kezdett már kellemetlenné válni, de azt gondol-
tam, hogy barátságunk most már mindössze
egy-két negyedóráig fog tartani, most már
mindvégig engedékenynek kell lennem irányá-
ban. Ha ma már egy egészen brutális és sebet
ejtő elutasításban volt része — gondoltam, —
akkor hadd teljesüljön ezután már, bizonyos
határokon belül, minden kívánsága.

Fölmentünk közeli lakásomba, őt leültettem
az egyik szobában, a másikban átöltöztem.
Még mielőtt teljesen elkészültem, már kopog-
tatott és nekibátorodott hangon kérdezte:

— Szabad már bemennem?

Csődálkoztam furcsa türelmetlenségén. Mi-
kor azután beengedtem, vidáman nézett körös-
körül, vizsgálgatta a tárgyait, néhány rajzot

a falon, amelyeket festő barátaimtól kaptam ajándékba. Egy kemény kalapomat meg gyerekes tréfálkozással fölpróbálta, nem röstelvén ezért levenni a saját kalapját. Ámbár, ezen a ponton, különösen most utólag, az a gyanu is jogosult, hogy csak ürügyet keresett arra, hogy a kalapját letehesse... És mi sem természetesebb, minthogy csakhamar kijelentette:

— Milyen jó itt!

Én mosolyogtam és magamban ravaszul kiégszítettem a megállapítást, ilyenképen:

— Milyen jó lenne itt! Ha én nem lennék minden jónak elrontója.

Azután utnak indultunk. Mivel már sok időt fecsérelem el vele, sietnünk kellett, beültettem tehát egy konflisba. A kocsiban keveset beszélünk és ez talán egy kissé elkedvetlenítette őt, mert válás előtt így szólt:

— Addig jól éreztem magam, amig magával együtt voltam, de tudom előre, hogy mihelyt egyedül leszek, ismét eszembe jut az a gyalázatos dolog, amelyet el kellett ma szenvednem... Oly jól tudja maga vigasztalni az embert, hogy most már rosszul esik magától elválnom. Ez is lehangol. És hátha holnap is rossz kedvem lesz? És azután is? És akkor magát már nem látom, nem beszélgethetünk. Tudja mit, ha nagyon rossz kedvem lesz, akkor megengedi ugy-e, hogy meglátogathassam?

— Ritkán vagyok otthon, — védekeztem.

— Hát... szerencsét próbálok. Hátha épen otthon találok.

Elváltunk. Másnap délután, épen mikor a divánra leheveredtem, kopogtatást hallottam. Rögtön megismertem a sajátságos, félénken izgatott ritmusu kopogtatást, tudtam, hogy a tegnapi nő kér bebocsátást. Hirtelen düh fogot el, kimondhatatlanul kellemetlennek éreztem őt és kétségbe voltam esve, hogy most újra kell vele foglalkoznom. Bebocsátottam. Ő nevetve jött, jókedvűen és tulbizalmasan kezdett diskurálni. Nem is mentegetőzött, nem is magyarázkodott, úgy tett, mintha egészen természetes lenne, hogy meglátogatott.

Én eleinte kissé hüvös voltam hozzá, de azután megint csak udvariasan és gyöngéden bántam vele és valami diplomatikus formát kerestem arra, hogy eltávolítsam. Ennek a lényege egy hazugság volt arról, hogy nőlátogatót várok.

A következő napon már szendergésemből zavart föl a kopogtatása. A düh ismét előntött. Első gondolatom az volt, hogy fölugrok, kinyitom az ajtót és nyers, kemény szavakkal elküldöm. Ezt persze nem tettem, ez rut dolog is lett volna. Ehelyett mozdulatlan maradtam és csöndben vártam. A kopogtatás ismétlődött. Azt gondoltam, hogy majd megunja a dolgot és elmegy, abban a hitben, hogy nem vagyok itt-hon. Igen ám! Ha ebben a hitben megy el, ak-

kor holnap újra megjelenik, ha holnap sem bocsátom be, akkor holnapután ismétlődik meg a rettenetes kopogtatás. Ezt nem tűrhetem, ezt nem lehet elviselnem. Tudnia kell, hogy most itthon vagyok.

Ujra kopogtatott. Én fölkeltem a diványról és hangos, nehéz lépésekkel elkezdtem föl-alá járni, hadd hallja, hogy itthon vagyok. Ő egyszer még kopogtatott, kissé erősebben, mint eddig, azután csönd lett, elment. Vajon akadt-e valaki, aki szegényt ezért a megbántásért vigasztalta?

Báró és kocsis

Kardos és Bonta urak kifelé sétáltak az Andrásy-uton. Nyári vasárnapon, este fél kilenc tájban. Báró Kilián pedig ugyanez időben a városligeti Gerbeaud-tól a Stefánia-uton végig, azután az Andrásy-uton befelé tartott a városba. A kifelé haladó két ur és a befelé tartó báró körülbelül a Bajza-utca táján találkoztak.

— Á... szervusz te csirkefogó! — kiáltott a báró kedélyesen Bontára.

Mosolyogtak mind a hárman, a báró és Bonta kezét fogtak, Bonta bemutatta Kardost a bárónak.

— Örvendek, — mondta a báró és csakugyan örült, hogy a két urral találkozott, mert délután és este egyedül volt és nagyon unatkozott.

— Hat óra tájt kimentem a Gerbeaud-hoz, — mondta a báró, — mert nem érdemes az embernek korábban kibujnia az odujából ebben a melegben. A kocsit meg elküldtem haza. Ugy

gondoltam, hogy elüldögélek félnyolcig, nyolcig, akkor járok egyet és valahol kint megvacsorázom. Esetleg egy órára beülök a cirkuszbba. De szörnyen unom ezt a ligetet. Nem lehet itt vasárnap megélni tisztességes embernek. A Gerbeaud is tele van zsidóval... Látod, te csirkefogó, miért nem telefonáltál félhatkor, mi? Elmentünk volna kocsizni. Ma nagyon jó fölhajtás volt, néhány kitűnő bőrt láttam. Az öregek elutaztak egy hétre Bécsbe, rendelkezésemre áll a kocsi... Különben hova tartanak az urak?

— Kifelé indultunk az Amerikai-parkba.

— Eh, korán van még kimenni! Kisérjenek egy kicsit engem, ha már találkoztunk. Különben... én is magukkal tartok, ha nem vagyok alkalmatlan. Elmehetünk együtt az Amerikai-parkba, de mit lehet ott csinálni? Vannak ott jó nők? Lehet ott valami okosat csinálni?... Mondom, még korán van, én azt ajánlanám, hogy kocsizzunk előbb egyet... Terringettét és én olyan ostoba voltam, hogy hazaküldtem a kocsit. Milyen jó lenne, ha most itt volna... ámbár igaz, akkor meg nem találkoztunk volna.

Megállapodtak abban, hogy előbb egy órát kocsiznak, azután mennek az Amerikai-parkba. Kifelé sétáltak hármásban, közepén ment a báró, és nézdegéltek üres fiakker után. A báró leginkább valami elegáns magánfogatot szeretett volna elcsipni, mert az ilyenkor nyáron, ami-

kor gazdátlanul lóg le-föl az utakon, igen olcsón vállalkozik fuvarra.

Mind a három ur fiatalember volt, huszonöt és harminc év közt valók, közelebb a huszonöt-höz, mint a harminchoz. A báró egy előkelő pénzügyintézetnek volt amatőr-hivatalnok. A családja régi vagyonának már csak a romjai voltak meg, ezért már az apja finántevékenységre adta magát, most a banknak, ahol a fia praktizál, nyugalmazott vezérigazgatója. Bonta hivatali kollégája a fiatal bárónak, a báró cimboraságot tart vele, mert szép fiú, többé-kevésbé ismeri az előkelő modort és tempókat, igen elegánsan öltözködik, a nőknek nagyon tetszik s mindezek folytán nőügyekben, ismerkedésben, a párok összehozásában, éjszakai pezsgőzésekben, segítségére van a bárónak... Kardos szintén bankhivatalnok, Bonta barátja, ő más intézetnél működik. A külseje, arcot, alakot, mozgást és öltözködést illetőleg, egészen polgári; a báró már végig is szemlélte őt diszkrét, arisztokratikus lehellettel és vegyes érzelmeket keltett benne a megismerkedés. Kissé kellemetlen is volt neki, másrészt azonban elég szórakoztatónak is ígérkezett, mert az arisztokraták szeretnek ideig-óráig együtt lenni náluknál alacsonyabb társadalmi állású emberekkel, egyrészt, hogy meg-megrökönyödve mulassanak azoknak furcsa gondolkodásmódján, még furcsább bajaikon és törekvé-

seiken, másrészt hogy önmagukat, előkelő uri mivoltukat érezzék és kissé produkálják is.

A báró hármuk közt a legfiatalabb volt, fess alaku, de csunya arcu férfi. Mikor nem beszélt és az arca mozdulatlan volt, akkor olyanforma volt az arckifejezése, mintha bamba bámulást utánozva az imént szólt volna rá valakire: no, mit bámulsz? A termete is, az arca is határozottan arisztokratikus volt, úgy, hogy fürdőben száz levetközött ember közül is ki lehetett volna választani, hogy: ez báró.

Amint kifelé sétáltak és nézdegéltek üres fiakker után, hirtelen fölkiáltott a báró, akinek éles szeme volt:

— Ahá! Ott jön egy magán. Én látom a homályban is, hogy magán. Mert libéria van a kocsison. Igen, ennek füttyentünk!... De... nem üres, ülnek benne... Nini, hisz ez a mi kocsink! Nézd csak, a Józsi, a gazember! És ülnek a kocsiban!

A kocsi ezalatt hozzájuk ért, majd elgördült előttük az ut közepén és távolodott tőlük, befelé a körut felé. Egy férfi és egy fehérbluzos hölgy ültek a kocsiban, velük szemben egy kisfiú. A kocsis egyenesen nézett előre, nem vette észre a fiatal gazdáját.

A báró csodálkozva állt és tátott szájjal bámult a kocsi után. Szürke szemei, amelyek kissé üregeikből kifeszülők voltak, tompa mozdulatlanságukban olyanok voltak most, mint

az üvegszemek. A kocsi egyenletes, sima gördüléssel mindjobban távolodott tőlük.

— Nyomorult, csirkefogó, gazember! — szitkozódott a báró. — Biztosan valami ronda zsidó familiát cipel. No várj csak, gazember, majd adok én neked vakfuvart csinálni!... Kérlek... várjatok itt... én utána futok. Leszállítom azokat a disznókat!

És elkezdett futni a kocsi után, amely már meglehetősen messze járt. A báró eleinte lassu tempóban kocogott, aztán teljes erejéből kezdett vágatni, úgy, hogy egyszerre kipirult az arca, a homlokán kiütött a verejték és még a nyála is kicsordult, valósággal habzott. Két társa izgatottan, kíváncsian szaladt utána... A báró egyszerre megállt, a futás által fölfokozott izgalomtól reszketve mondta a hozzá érkező másik kettőnek:

— Nem lehet már utolérni. Fogjunk egy kocsit. Leszállítom a disznókat!

Éppen ebben a pillanatban haladt el az uttesten egy üres magán-fiakker. A báró kiáltott és intett, a kocsi megállt, a báró sietett feléje, két társa utána. Beszálltak, a báró parancsolt:

— Hajtson befelé! De gyorsan!

A kocsi megindult. A báró fölállt a kocsiban és nézett előre, hogy látja-e még a kocsijukat. Az már az Oktogon felé közeledett.

— Gyorsabban! Teremtésit! Ne sajnálja azokat a dögöket! Utól kell érniük egy kocsit.

A kocsis a három ur hangos, szinte kiabáló beszélgetéséből már megtudta, hogy miről van szó és nem nagy hajlandóságot mutatott a gyors hajtásra. De a báró egyre nógatta és dorgálta, több borravalót ígért. Megeresztette tehát jól a lovakat. A báró izgatottan beszélt:

— Ha befordul a körutra, mire odaérünk, már eltévesztjük szem előtt... Gyorsabban!

Az üldözött kocsi nem fordult le az Andrássy-utról. És, úgy látszik, lassu tempóban ment, mert már szemmel láthatólag fogyott a távolság a két kocsi közt... Az üldözött kocsi nemsokára befordult a Nagymező-utcába, balra, a Király-utca felé. A báró az új ismerőse, Kardos felé fordulva mintegy vad harci készségét mentegetve, magyarázta:

— Kérem, az ilyesmi már mégis csak szemtelenség... Ha nekem kocsim van, akkor magam akarok rajta járni és nem engedhetem meg, hogy mások is, az én tudtom nélkül, igénybe vehessék. Az öregem ilyen dologban rendkívül kényes és igaza van... Kérem, ilyen disznó nép beleül a kocsiba és direkt flancból. Hadd lássák, hogy ők most fiakkeren mennek, magánfogaton. Mégis disznóság! Menjenek villamoson, ha nem akarnak gyalogolni... Én nem vagyok tudom is én miféle ember, de az ilyesmit nem lehet tűrni.

— Természetes, hogyne. Ha nekem kocsim volna, én sem engedném, hogy a kocsis idegent

vigyen rajta. Vagy ur az ember, vagy nem ur és azért vagyok ur, hogy kocsim járjak és mások gyalog járjanak.

Ezt Kardos mondta.

Most befordultak a Negymező-utcába. A másik kocsi épp akkor kanyarodott a Király-utcába. A báró ujjongva ficánkolt az ülésben és örömeiben Bontát mellbe lökte a könyökével. És kiáltott:

— Na, lesz most szorulás, gazember! . . . Mert mindig okoskodik velem a kutya. Ha kocsizom, nem akar gyorsan hajtani, azt mondja, a méltóságos ur megtiltotta, hogy a lovakat hajszojja . . . A multkor az öregeim a birtokunkon voltak, én szerettem volna egy kicsit lumpolni és használni akartam a kocsit éjjel. Hát képzeld, a szemtelen azt mondja, hogy neki tizkor haza kell hajtani, mert mit fog szólni a méltóságos ur. Mondom, hogy nem muszáj azt a méltóságos urnak tudni és ő azt mondja, hogy: de neki muszáj mindent, ami történik, elmondani . . . Hát, mert a disznó este már ott-hon akar lenni a nagyüllepü feleségénél . . .

Amikor a Király-utcába bekanyarodtak, éppen akkor állt meg az üldözött kocsi egy kapu előtt.

— No, most odamész, mi? — nógatta Bonta a bárót, mert szeretett volna valami kis civódást végignézni.

A báró megállította a kocsit, leugrott és

hosszu lépésekkel tartott kocsijuk felé. Ekkor szálltak ki annak utasai. Legelőször a fiu ugrott le, azután leszállt a férfi, nagy, vastag ember és lesegítette a feleségét. Amint a báró meglátta a hatalmas termetű férfit, egyszerre megállt, majd rövid habozás után visszament két társához:

— Eh, egye fene, ezek már itthon vannak, ezekkel már nem lehet semmit se csinálni... Mondtam ugy-e, hogy zsidók. Tessék, Királyutcai zsidók. Látod, ilyeneket szállit a mi kocsinkon. Most ebbe üljön az apám meg az anyám. Mégis abszurdum!

A másik két ur is kiszállt, a báró öt koronát adott a kocsisnak. Épp ekkor adott amaz a férfi is pénzt a báróék kocsisának. Az sunyin megnézte a pénzt és sietve a zsebébe eresztette. A kalapját nem emelte meg, nyilván azért, mert már észrevette, hogy megfogták, már mint izzó tüket érezte magán állandóan a fiatal báró tekintetét. A báró kommentált:

— Áhá! Keveset kapott a kocsis ur, nincs megelégedve, nem köszön... Ugy kell neki, zsidó pasasérokka kezd.

A kocsis, remegvén a bekövetkező jelenettől, úgy tett, mintha még semmit nem vett volna észre és indulni akart.

Ekkor feléje lépdelt a báró és rászólt:

— Várjon!

A kocsis most állított, lassan megemelte a kalapját és komoran bámult maga elé.

— Micsoda disznóságot csinált maga?

A kocsis hallgatott.

— Tudja, hogy ez az állásába kerüi? Ha ezt a méltóságos urnak megmondom, magát azonnal elcsapja. Tudja maga ezt? Mi?

A kocsis egy szót nem szólt, csak komoran nézett a lovak közé.

— Majd gondom lesz magára! Ez mégis csak disznóság! Ilyen szedett-vedett népet beültetni a kocsiba. Hát arra való a mi kocsink?... Ha még egyszer ilyesmi megtörténik, akkor maga ki van végezve... Ezt az esetet még elnézem, de... most már vége lesz a szemtelenkedéseknek. Maga nem fog velem többet okoskodni.

Aztán a cimborái felé fordult a báró:

— Tessék beszállni!... Hajtson az Amerikai Parkhoz!

A kocsis megindította a lovakat. Pedig otthon friss vacsorával, borral várta a felesége és a kis leánya, vendég is volt hiva. Vasárnap esténként az öreg báróék mindig otthon voltak, ilyenkor a kocsis is a családja körében ült, vendéget is láttak, egy-egy rokont; vacsoráztak, lassan borozgattak és éjjelig elbeszélgettek.

A fiatal báró jól végzett munka után diadalmasan ült a helyén, majd örömében ismét

mellbe bökte Bontát és az öklével hátba fenyegette a mereven ülő kocsist:

— He—ejeje! kutya, most megvagy! Most már a kezemben vagy! Most már nekem dumálhatsz majd, hogy tizkor haza kell menni... Hej gyerekek, pardon urak, most egy hétig fene módon fogunk murizni. Az öregek csak a jövő hétfőn jönnek haza... Ha ez a rongyos paraszt nem úgy fog nekem ezután parirozni, mint a betanított kutya, akkor azonnal elcsapatom.

A kocsis mereven ült a bakon, nézett a kocsi elé, bár alig látott, alig hallott, minden ködbe borult előtte. A fogait összeszorította, a képét beszitta a fogai közé, irtózatossá, tehetetlen elkeseredésévé szinte leszorította a gyomrába. Egy mukk hangot nem hallatott, csak befelé szitkozódott éktelenül és eszeveszetten szidta az istent, aki a világot megteremtette és beléje kocsist is teremtett.

Azon az estén fél egyig kellett várnia az Amerikai Park előtt, akkor behajtottak az urak egy városi kávéházhoz, ott állt a kocsi háromnegyed óra hosszat, onnan elmentek egy drágább belvárosi bordélyházba, ez előtt várt a kocsis fél négyig. Négy óra már elmúlt, mire hazakerült, mert a báró még előbb külön-külön elszállította a másik két urat haza. A kocsis mind a kettőtől kapott egy-egy forint borra-
valót.

Tanyán

— Csendőrök! — mondta a gulyásné és tekintetével a messze országuton baktató két lovasra meredt.

A gulyás is arrafelé bámult, már ő is észrevette a figurákat.

— Csendőrök? ... Lóháton? — kérdezte az öreg béresné és az országutnak irányította az arcát, de csak a levegőbe meredtek a szemei, nem látott el odáig.

— Azok. Két lovas csendőr, — felelte a fiatalasszony.

— Merről gyönnek?

— A csárda felől.

— Mennek Soltra. Gyakran látni őket. A mult héten is mondta a Jóska ... Ugy-e Jóska?

A Jóska gyerek egészen belemerült a látványosságba, nem is felelt; csendőrök, puskával, karddal, szép lovakon, messziről is lehet látni a kakastollak lobogó díszét.

— Soltra mennek, — vélte a gulyás is, — vasárnap van, hát benéznek a kocsmákba.

De csak úgy magának magyarázta ezt a gulyás, mert hát, isten tudja, a meglett embernek is szenzáció, ha csendőrt lát, de nem olyan lelkesítő, mint a gyerekek. Nem csak vitézség, fegyver, tarka disz és kaskastoll; egy kicsit fél is az ember a csendőrtől... Soltra mennek... Talán... De ide is jöhetnek.

Ott pihentek a ház előtt, mert vasárnap délután volt. A gulyás, pödörített kis bajszu, csinos ember, egy fölfordított dézsa fenekén ült, a felesége a gyalogszéken, az öregasszony, a béresné, a földre összehajtogatva letett hamvason. A gulyás piros, nyers cseréppipából pipázott. Eddig lassan, vontatva beszélgettek, de most, amióta a csendőrök felbukkantak, éppen csak hogy megtárgyalták őket, hogy látszanak, gyönnek, valahová mennek, azután nem jött több szó az ajkukra. A gyermek képzelete megeredt, a fiatal asszonyé is, a fiatal nő hasonlatos a gyermekhez. A béresné meg a gulyás elméjét komorabb gondok feszegették. A gulyás arra próbált valahogyan visszaemlékezni, hogy a falubeli kocsmában, Apostagon, a múlt vasárnapi verekdésnél nem történt-e valami baj. Mert baj ugyan történt, de nem olyan-e, ami miatt törvény elé kerülhet az ember. A fene a komisz kocsmáját, jobb lett volna akkor is itthon maradni, aludni... Az öregasszony meg azt bánta már nagyon, hogy olyan telhetetlenül lopják a zabot a padlásról.

Mert igen sok zabot hordtak el onnan mostanában. Legalább most úgy becsülte fel, hogy igen sokat. A legényfiuk, Ferenc, vitte a zabot éjszakánként Dunaegyházára, hust hozott érte a hentestől és bort a kocsmárostól. A fene a komisz zsidáját — ez a tanya gazdája, — talán bizony észrevett valamit, mert a multkor igen soká nézelődött a padláson.

A csendöröket most nem lehetett látni, elfőtte őket az istálló. Az országut, amelyen haladtak, a tanyától félórányi járásra, a határon vezet el. Két távoli községet köt össze nagyivü kanyarodással, Dunavecset és Soltot, az egyik a tanyától északnugatra, a másik délkeletre fekszik. Vecse felől jöttek a csendörök, Solt felé mennek, ha ugyan oda mennek. Az országuttól keskeny kocsit fut a tanyáig, ennek tulsó végét nem látni, a ház elől ezt is elfődi az istálló.

A kis Jóska már elszaladt a kuthoz, mert onnan láthatta a csendöröket. Ha néha-néha elléptetnek is az országuton, mégis szűkösen adódó látvány ez a szemnek. Legtöbbször üres az országut, ha egy-egy vándort, vagy magányos parasztembert látni rajta, meg porzó kis parasztkocsit, csak néha akad valami, egyszer négyfogatu hintó, másszor cifra cigányok, nemrégiben sok-sok marhát, ökröket, kis borjukat is hajtottak, az is szép, mikor a gabonát szállítják Nagykuutról négyökrös szekerekkel,

öt, hat, nyolc szekér is megy egymásután, vagy ha cséplőgépet huzatnak. Egyszer nagyon régen, talán már van két esztendeje is, egy csapat huszárt látott vonulni, akkor lélekszakadva szaladt az országut felé, de már nem érte el őket. Most csendőröket látni, lóháton, a csendőr a legnagyobb ur a világon, kardja van, puskája van, sok hosszú kakastoll a kalapjánál, a nadrágja belül szürke bőr, zsinóros a ruhája, bojtja is van, mindenféle fényes szíjak és csillogó csattok, nyáron is csizmában jár, sarkantyus csizmában. A csendőr csodálat és irigység tárgya, nem verhetik meg, nem győzhetik le, ő veri a rablókat és a nagy, erős legényeket, sok ilyesmit hallott már, hallotta, hogy két szál csendőr szétugrasztotta a falu egész legénységét, zuhogtak a pofonok és a puskatussal is odavágtak. És ő, a diadal, a boldogság, a csendőr le is löhet embereket, zsványokat, a kardjával is agyonvághatja azt, aki nem adja meg magát.

— Ide gyönnék! Ide gyönnék a csendőrök!
— kiáltotta vad örömmel a gyerek és futott a ház elé.

— Ide gyönnék? — kérdezte a fiatal aszszony és felélénkült, kigyult a szeme, felugrott és indult a kut felé.

— Csak nem ette meg őket a fene! — ijedezett a béresné és ránézett a gulyásra, aki nyugodtnak látszott. Hogy vajjon mit szól ehhez.

A gulyás erőltetett, dacos nemtörődömséggel ült és a felesége után sandított gonoszkodó szemmel, mert észrevette az asszony nekivadulását. És mert őt megriasztotta a csendőrök jövele, azt gondolta, hogy talán bizony az asszony az ő bajának örül, legbelül, de anynyira, hogy nem is tudja elleplezni, az istenit az anyjának... Mert hogy a multkor az ispán miatt kegyetlenül megverte az asszonyt, talán agyon is ütötte volna, ha az ispán közbe nem veti magát. Komiszkodott az ispán az asszony-nyal, az asszony meg csak állta, türte, alighogy rá-rászólt, sőt nevetgélt és maga is viháncolt. Ezt meglátta a gulyás, véletlenül, jó ideig leste, azután rajtuk ütött. Nagy civakodás volt, verekedés is, az asszonyt egy darab kötéllel ütötte, úgy ordított, visitott az asszony, mintha ölték volna. Még most is meglátszanak a testén, hátán, karján és a lábaszárán a hurkák, az ütések lila szalagjai. Az ispán előtt ütötte, istentelenül káromkodott, de végre mégis az ispántól meghátrált, le is csöndesedett. Az ember félti a kenyerét... De az eset óta gulyás és gulyásné olyanok egymáshoz, mint az ellenségek. Alig hogy egy-egy szót szólnak. A gulyás nem tudja elfelejteni, amit akkor látott, az asszony meg úgy tesz, mintha rajta esett volna valami nagy igazságtalanság. És most „a gonosz“, mintha azt sejtene, hogy valami baja lesz az urának, mintha csak azt várná nyugta-

lanul, türelmetlen, kéjes örömmel. Ott áll a kut mellett, rátámaszkodva a kut kávájára, a szellő a piros szoknyáját lobogtatja, lábszáraihoz feszíti, ott áll, bámul, szép erős asszony, nézi, várja a csendőröket.

— Vajjon kit keresnek? — tanakodott az öregasszony.

A gulyás nem szólt, erősen szíta a pipáját.

— Te, Marci! — nógatta a béresné.

— Engem nem keresnek, azt tudom.

Az öregasszony egyre nyugtalanabb lett, föltápáskodott, indult befelé a házba.

— Fölkeltem már az én emberemet...

„A fene azt a zabot ette volna meg, ott, ahol termett.“ Mindig mondta ő, hogy nem kell bántani. Mert az a végtelenül büdös zsidó azt is megolvassa szemenként. Hát észrevette. Azért nem szólt semmit, mert észrevette. Jajjajaj... jaj...

A béres benn aludt a szalmafonatu vackon. Délután volt, meleg volt, jól esett neki. Az ablakra sötét kendőt akasztottak, hogy homályos legyen a szoba. A béres feje is zöldülő-sárguló feketekendővel volt fődve a sok légy ellen. Az öregasszony levette a kendőt és megmozgatta az ura vállát.

— Hallja-e, Mátyás!

Az ötödik, hatodik ébresztésre fölmordult a Mátyás:

— No mi az? Mi bajod?

— Gyönnnek a csendőrök.
— Micsoda? Mi az?
— Csendőrök.
— Csendőrök? Itt vannak?
— Most gyönnnek az uton. Mindjárt ide érnek.

A béres felült a vackon:

— Mit akarnak?
— Hát én nem tudom. Vajjon nem a zab miatt gyönnnek-e?

— Á-á...

— Hátha mégis...

— Én nem tudok semmit, én nem is láttam egy szem zabot sem... Biztosan valami redves cigánynépet keresnek.

A béres nyugodt volt, de azért az álom elszállt a szeméről. Ülve maradt a vackán. Az öregasszonyra, aki ki akart menni, ráripakodott:

— Itt maradj! Ne táncolj, mint a kerge birka.

— Hát hogy nem azt a zabot ízélik-e, a fene hogy ott ette...

— Elhallgass már vele! Addig jártatod a szád, míg... De majd betapasztom én, ne félj. Nagyon kellett mindig a husika meg a boriczka, most aztán meg vagy ijedve, ugy-e.

— Ugyan ne mondjon már kend ilyent, mert igen csunyát mondok kendnek... Még hogy nekem kellett. Hát nem én mondtam min-

dig, hogy elég legyen már, mert még meglátja az a zsidó, hogy fogy, hogy a szeme folyjon ki...

— Ejnye, azt a... Még hogy letagadod, hogy te bujtogattál mindig? Hogy te voltál a boszorkány!...

Behallatszott már a dobogás, és hogy oda-künn erősen prüszkölt a ló. A béresné Isten és Jézus nevének halk, szapora emlegetése közben kitipegett. A csendőrök ott álltak már az udvaron. Az egyik, tizedesi rangú, most szállt le a lováról. A béresné rikácsolva, türelmetlenül bekiáltott a házba:

— Győjjön már ki, Mátyás!

A béres csóválta a fejét, szidta az asszonyt, de kiment. Mindnyájan álltak, várakozón bámultak a csendőrökre. A csendőrök, ahogy megérkeztek, nem tisztelegtek, a tanyaiak se köszöntek nekik, csak az öregasszony énekelte vontatva:

— Jó-ó napot agyon az Iste-en.

És olyan nyájas, barátságos képpel nézett rájuk, hol az egyikre, hol a másikra, mintha örülne a jöttükön. A béres nyugodt maradt, a gulyás még dacosabb lett, a gulyásné pedig már nem örült egy cseppet sem, izgalma kellemetlenre változott, bár semmi rosszat nem gyanított. De azért jól megnézte, hogy az egyik csendőr, a tizedes, szép, szőkebajsú legény, a másik örvezető — most cihelődik le a lováról

— nagybajszu, csontosképű, ijesztő, morc ember. A csendőrök végig néztek a tanyaiakon, az örvezető rászólt az öreg béresre:

— Tartsa kend ezeket a lovakat!

A csinos tizedes hetykén előresétált, sajátosan gögös, tiszteket utánzó testtartással és járással és szemhéját kissé összehuzva jól megnézte a fiatalasszonyt. Friss szellőben lobogott a kakastoll disze, a szürke, kopott környezetben rikitott a ruhájának élénk színe, tündökölt rajta a sok szij, csatt és fegyver. A Jóska lélegzete megnehezült az izgatott bámulásban; sárga bojt a kardon, a furcsa formájú kalpagon is zöld zsinór, elől rajta cimer, a derékon töltenytáska, oldalt még egy táska, minden szép, tiszta, új, csak egy kicsit poros. Különösen megragadta a gyermek figyelmét a keskeny, fényesre lakkozott fekete szij, mely a kalapot az állon keresztül a fejhez fogta, mintegy ünnepies és szokatlan ráját adva a szabályos és méltóságteljes arcoknak.

— Itthon vannak mindnyájan? — kérdezte a tizedes és egyenesen maga elé nézett, egyikőjükre sem irányítva rá a tekintetét.

A béresné felelt:

— Itthon vagyunk...

A csendőr most rosszindulatu pillantást vetett a gulyásra, mintha tőle várta volna a feleletet. Meg már tisztában volt a helyzettel, két asszony van itt és egy gyerek, a két férfi

közül az egyik öregember, a gulyás itt az ellenfél. Erős, jóképű, egészséges ember, fiatal, ingerlő! Ez ellen ágaskodik a virtus. Mint ahogy a vadász is a legkülönb vadra veti magát. És úgy látszik, a szépasszony is ennek a felesége... De most már az öregasszonyhoz intézte a további kérdéseit:

— Csak maguk öten laknak itt?

— Csak mink.

A fiatalasszony közbeszólt:

— Meg a Ferkó.

— Ki az a Ferkó?

— A mi gyerekünk, — felelte a béresné.

— Az öreg a maga ura, mi?

— Igenis.

— Hát hol az a Ferkó?

— Bement a faluba még reggel...

Az öreg béres akarta tovább folytatni:

— Bement a faluba a Bolemanékhoz, hogy...

A csendőr ingerülten közbevágott,

— Hány éves az a Ferkó?

Az öregasszony felelt:

— Tizenhét esztendő... hogy is... annyi, most van a tizennyolcadikban.

Az öregemberhez fordult a csendőr:

— Maga itt a béres, mi?

— Az öreg szinte büszkén vágta ki:

— Igen is, vitéz uram.

A csendőr kissé megütődött a „vitéz

uram“-on, de mivel belül ágaskodott, acsarkodott, nem volt kedve rá, hogy mosolyogjon. A fiatalasszonyt kérdezte:

— És maguk?

— Én a felesége vagyok — az ura felé tekintett, — az uram a gulyás.

Az öreg béresből megint kitört a beszélés ingere:

— Tegnapelőtt, vitéz uram, cigányokat láttam errefelé. Az országuton. Solt felé...

De benne akadt a szó. Mert a csendőr hirtelen feléje fordult egész testével, szétvetette a két lábát, a két öklét a csipőjére kapta és ebben a büszke helyzetben olyan lesújtóan nézett végig az öregem, hogy most már az is meg-hökkent. És szörnyű, otromba göggel, a szavakat huzva és fenyegetően hangsúlyozva így szólt rá:

— Mondja csak... ki ké-érdezte magá-át?

És így, mereven nézett az öreg emberre vagy egy percig. Ez alatt csend volt, senki nem is mozdult. A másik csendőr gunyosan, de egy cseppet sem barátságosan, mosolygott, azután igazította, illesztette magát. Mindkét csendőr láthatóan élvezte a hatalmat, amely a szótlan- és mozdulatlan- ijesztett tanyai népről visszasugárzott rájuk. A tizedes, mintha csak elodázhatatlan szükséggé vált volna most már a fokozás, a gulyás felé fordult és színlelt közönyösséggel mérte végig, fejtől lábig és

vissza. A gulyás mindaddig egy szót sem szólt. Dacos, ösztönszerűen ellenséges indulattal nézett, hol maga elé, hol a csendőrökre, de nem a szemükbe. Most mégis összekapaszkodott a tekintetük, a gulyásé és a tizedesé. A csendőrnek, akinek tulontul megtetszett a fiatal asszony, ez volt most az első gondolata:

— Te vagy hát az ura.

És még egyszer oldalt sandított az asszonyra, most a meztelen lábszárait nézte meg jól és fellobogott benne a kétágu vad indulat, hogy jó lenne ez az asszony egy ölelésre, vagy jó lesz ezt az embert megnyöszörgetni, a férfit, a másik erős férfit megütni, ha csak egyszer is, kéjjel érezni, hogy az neki fáj, látni az arcát, azt a pimasz pofáját, amint eltorzul és hallani az állati bögést, amelyet a kín, az ijedtség és a tehetetlenség vet ki a torkából. És szólt:

— Hát maga itt a gulyás...

— Én vagyok.

A csendőr egy percet gondolkozott, hogy hogyan is kezdje, hogyan ugrassa a vesztébe leghamarább ezt a büszke, komisz parasztot. És lassan, a hangját meghalkítva, a szavakat elvontatva folytatta:

— Mondja csak... barátom...

A másik csendőr közelebb lépett. Türelmetlen lett, tágultak az orrcimpái.

A tizedes beszélt tovább:

— Mondja csak... barátom... hol vannak azok a disznók?

— Nem tudom, miféle disznók.

— Nem. De nem is kíváncsi rá, igaz-e? Csak úgy rávágja, hogy nem tudja.

És ránézett a bajtársára, az örvezetőre. Az gonoszul mosolygott, jóformán csak a szemével. Egyetértettek. Ebben a percben, őszintén, tiszta szívvvel gyanuba vették a gulyást, anyyira kívánták, hogy megüssék. „Alighanem elcsíptük a komát.“

— Gondolkozzék csak! Talán mégis... megtudná maga nekiünk mondani, hogy hová lettek az öreghegyi csősz disznói... Gondolkozzék csak, aztán ne sajnálja a szót. Ne legyen olyan szemérmes.

A gulyás meghökkent ettől a beszéd-től, de rögtön elöntötte a harag:

— Az istenit azoknak a disznóknak, hát csak nem énrajtam keresik?

— Ne káromkodjék, mert...

Az örvezető közbeszólt:

— Vágd szájon, az istenit a parasztjának!

— Megkaphatja hamar... Hát ne kerteljen jó ember! Az éjszaka az öreghegyi csősz két hizó disznóját ellopták az ólból. A kuttyáját megétették... Maga talán mégis csak tud ró-luk. Hogy hová lettek... Mert nem sok jót nézek ki a maga szeméből. Ez a tanya esik oda legközelebb. Ki más hajtotta volna el azo-

kat a disznókat. Talán ez a vénasszony, mi? Aztán... tudja... a körülmények is maga ellen szólnak.

— De a jó istenért, — szól közbe ijedtségtől nekibátorodva a béresné — egész éjszaka itthon volt, itt aludt a felesége mellett...

Az őrzető ráripakodott, még az öklét is megemelte:

— Ne pofázz, boszorkány!

A vallató tizedes pedig gunyosan:

— Maga tudja? Maga talán egész éjszaka ébren volt, mi? ... Mert az ilyen szendeképű jó ember...

És ekkor egész közel lépett a gulyáshoz és meglepő gyors mozdulattal felpöckölte az állát. A gulyásnak összekoccant a foga, oda-
kapott a csendőr kezéhez, megmarkolta és erősen fogta. A csendőr indulata teljesen felszabadult:

— Ereszted el a kezem, az anyád...

— Azt a megváltó... — káromkodott az őrzető is, — még dulakodik a zsvány!

És máris előrelépett és az öklével mellbe-
vágta a gulyást. Az idomtalanul megtántorodott, a kalapja is leesett. A csendőr kezét eleresztette. A csendőr most, hogy a keze felszabadult, eszeveszetten, vérbeborult arccal ment neki, többször egymásután képen vágta a gulyást s amint az hátrált, ment vadulva utána, ugyanugy mellette a társa is.

— Csendőr ur, az Isten szerelméért...
csendőr ur, ne bántsa! — kiáltozott a gulyás felesége és jajveszékelő sirásban tört ki.

A Jóska gyerek, aki eddig szivdobogó félelemmel, szájtátva bámult, szintén sirva kezdett jajgatni és elszaladt messzire, az istálló mögé, ott át az árkon, be a buzaföldre.

A csendőrtizedes őrvöngve ismételte:

— Nem tudsz a disznókról semmit, nem tudsz róluk, nem tudsz semmit? ...

A másik csendőr balról szorosan mellette tartott lépésről-lépésre s egy kínálkozó alkalommal ő is odavágott. Öklével ütött, teljes szenvedélyes erővel, a gulyás arcát találta, úgy, hogy az orrán rögtön kibuggyant a vér. Az ajka is megrepedt, a foghülya alól is vér szivárgott ki, amint a száját nyitogatta, véresek voltak a fogai. A nagy erős ember bőgve kezdett sirni. A felesége ekkor rávetette magát a csendőrrre és a kezeit tördelve, üvöltözve könyörgött, ne bántsák jó emberek, az Isten irgalmára ne bántsák, agyonütik, és a testével, a mellével tolta el a csendőrt. A tizedes megállt, leeresztette a karját, egyszerre le is csitult mintegy meghökkenve a vér láttán és a másikkra, aki még a fogát vicsorgatta és emelte a kezét, keményen rászólt:

— Ne bánts! ... Hagyd már ... Majd ...

— Istenem, Istenem, — sopánkodott az öregasszony A gulyásné a kötényt az arcához

emelte, eltakarta magát és úgy sirt zokogó sírással. A tizedes lihegett, zavarodottan nézett jobbra-balra, azután összeszedte magát és mintha mindnyájukhoz beszélne, emelt hangon így szólt:

— Majd beszél most már értelmesen. Egy kicsit ki kellett nyitni a száját... Azt mondja, hogy nem tud a disznókról semmit.

A gulyás elfojtva, sziszegve káromkodott és az orra vérét törölgette bő ingujjával. A fiatalasszony dacos elkeseredéssel szólt a csendőrrre:

— Nem tud hát. Itthon hált, velem volt, jól tudhatják maguk.

— Tudhatjuk, galambom? — szólt gunyosan a tizedes.

— Tudhatják. Látják azt maguk jól. Hanem...

Az öregasszony végtelen elszántsággal, mintegy mártíromságra készen, ezt mondta:

— No, az a jószágos Isten látja, hogy nincs igazság a földön.

A tizedes, mintha védekezett volna:

— Viselkedjék tisztességesen, akkor majd lesz igazság... Aki kezét emel ellenünk, az így jár.

— Nem emelt az kezét, — kiabált siránkozva a gulyásné.

A csendőr nem szólt. Szétnézett, levette a kalapját, megsimogatta a homlokát, rápillan-

tott a magával bajlódó gulyásra és az arca, a tekintete a kielégült szenvedélytől ragyogott. A társa gunyosan, megvetőleg mondta:

— Nagyon lebetegedett a koma.

A tizedes az asszony felé fordult, a tekintetében kihívó, kínálkozó kacérság villogott és valami mosolyféle is megrezdült a szája szélén:

— Magának köszönheti, szép asszony, hogy ilyen könnyen meguszta. Mert tudunk ám mi másképen is, ha muszáj... Azért nem kell mindjárt sirni...

Az asszony már nem sirt, a könnyeit törülgette. A csendőr folytatta:

— Nem a maga feje fáj tőle.

— De az enyém. Az én szívem fáj.

— Nono... Elmulik az. Aztán nem leszünk mi mindig haragban.

A csendőr elsétált pár lépésnyire, a gulyás mellett ment el, megállt, szétnézett a tájon, mintha valamin tűnődnék, majd visszafordult és a gulyáshoz szólt, mert az asszony iránt való settenkedése kissé megpuhította:

— No... szedje össze magát. Aztán más-kor jó lesz vigyázni!

A gulyás nem szólt, még mindig az orrával, a véres ingével piszmogott, hogy ne kelljen senkire néznie, senkinek a tekintetét felfognia. Most nyomasztó csend volt, ez feszélyezte a csendőrt, zavartan keresgélt az eszével szavakat, még beszédre akarta birni a fiatalasszonyt:

— Hát... egyszóval maguk itt nem tudnak a disznókról semmit. Nem láttak semmit....

Senki nem szólt.

— Mert nekünk meg kell keríteni a tolvajt. Cigányok ma nem jártak erre felé az ország-
úton?

— Mátá nem.

A tizedes levette a kalapiát, a zsebkendőjével megtörülte a homlokát és az arcát, odalépett a lovakhoz, megveregette a magáénak a nyakát:

— Öreg, itassa meg ezeket a lovakat. De egy-kettőre, mert indulunk!

És megint sétált, nézelődött, közben folyton törülgette magát, és úgy sétált, hogy köröskörül megnézegette a fiatal asszonyt, sunyin, kissé rejtegetve. Az asszony borzongva érezte és állta a tekintetét, mozdulatlan volt, a fogait összeszorította, de a szeme kigyult. Vegyesen, vadul hánytorogtak benne az érzelmek, valami büszkeség, diadalnak az érzése, de gyűlölet is és tehetetlen harag. „Meg tudnám fojtani a két kezemmel.“ A gulyás oldalról inkább csak sejtette a csendőrt, semmint látta. Csak a szégyenen, a gyalázaton járt az esze, ami vele megesett. Irtózatosan feszengett benne a megbilincselte indulat, bicskával szerette volna metéltni „a gazembereknek“ a beleit, úgy érezte, hogy ki tudná most mindnyájuk alól rugni az

anyaföldet, le tudná szakítani az eget. De majd... majd... Nem lehet csinálni semmit!

A fiu, a Jóska, ezalatt visszasomfordált. Először az istállóig jött, annak a háta mögül hallgatózott, a végéből a ház felé lesett. Mivel már csend volt és semmi riasztót nem látott, egészen oda sompolygott. Ott állt már köztük, kémlelte a gulyást és meredt szemmel, táltott szájjal bámulta a két csendőrt, az őrzető rossz képét és a tizedes feszengő, csinoskodó mozulatait. Minden gondolata és érzése egy határozatlan, nyüzsgő, tompa félelem volt. A tizedes is meglátta a gyereket, pózos kedélyesség öntötte el és megkérdezte:

— Szeretnél-e csendőr lenni, mi?

— Nem, — felelte a gyerek.

— Látja, szép asszony, még a gyerek is haragszik ránk.

Az asszony nem szólt. A csendőr folytatta:

— Nehéz hivatal ám ez a mienk.

Az asszony nem szólt.

— Akárhányszor életveszedelemben vagyunk mi.

Az asszony nem szólt. A csendőr halkán, szinte csak úgy a levegőt fujva, fütyörészni kezdett egy más vidékről való nótát. És elővett egy kis feketetáblás jegyzőkönyvet, leült a gyalogszékre, lapozott a könyvecskében és szörnyen figyelő, iparkodó ábrázattal írni kezdett.

— Mi a maga neve? — kérdezte erélyes hangon a gulyástól.

— Ági Márton.

Azalatt az őrvezető jó darbon elsétált, tanakodva nézett dél felé, a messze legelésző marha felé, amikor visszajött, recsegő, csunya hangján megkérdezte:

— Ide tartoznak azok a marhák?

— Igenis, ide, — válaszolt a béresné.

— Ki legelteti azokat?

— A Bandi gyerek, a kisbojtár.

— Hány esztendő az? ...

— Tizenkettő, gondolom.

— Hát az nem tartozik ide a tanyára?

— De idetartozik.

— Nahát! Azt nem mondták!

Azzal elfordult és megvetőleg köpött. Majd hogy nem megint káromkodott. „Azt sem tudják kik, mik, meg hányan vannak.“

A béres csak most tért vissza a kutról, eddig itatta a lovakat. A tizedes felállt, becsukta, zsebetette a jegyzőkönyvet.

— Mehetünk — mondta.

Megnézték mindaketten a lovaikat, körüljárták, igazgattak a szerszámon, nyergen és csaknem egyszerre, ütemesen, frissen nyeregbe ültek. A béres ostobán legyeskedett körülötük, leste, hogy miben lehet még szolgálatukra. És kitört belőle a barátkozó vágy:

— De gyönyörű ló ez a pej!

A tizedes nevetett:

— Tetszik? Talán kéne, mi?

— Igen szép paripa. Én is huszár voltam...

— Ennek a szép asszonynak odaadnám.
Kell-e magának?

Az asszony összeráncolta a homlokát, de nem sikerült a mosolyát elnyomnia. A tizedes derült meglepéssel, diadallal mondta:

— No Isten áldja meg... De... ha valamit megtudnának, vagy bármi gyanusat tapasztalnának, azt jelentsék be a dunavecsei csendőr-sparancsnokságnál. Ezt tartásuk kötelességüknek.

Szalutált, az őrzetű nem, megindultak.

A tanyaiak egy ideig mozdulatlanul, szótlanul álltak, bámultak utánuk. Csakhamar látták, hogy amint egymás mellett ügetnek, egymástól elfordulnak a lobogó kakastolldiszek, egymás felé a két arc, nagy elégedetten beszélgethetnek. Talán a gulyáson nevetnek, vagy azt mondogatják, hogy milyen kemények lehetnek a fiatal asszony combjai. Nézte mereven, gyűlölettel őket a gulyás is, aztán kitört belőle a tartogatott, feneketlen káromkodás. „Azt a megváltó atya...”

„Hogy a tűz égesse meg őket. Hogy a föld nyelje el őket. Száradjon el a keze, amelyikkel megütötte.” Ilyeneket mondott váltakozva a két asszony is, a fiatal mégis leginkább csak

azt a fekete „ragyásképiüt“ szidta, aki bár rut volt, de nem volt ragyás.

— Mért nem kaptál föl egy szekercét, azt' mért nem vágtad bele! — vitézkedett az öreg béres. — Engem ugyan meg nem mert volna ütni. De nem ám!

A kis Jóska ellódult és legujabb játékaival, nádszálakkal kezdett játszani. Rövid, vastag és erős nádszálát vett a jobb kezébe, amelybe, a végéhez közel, kis lyuk volt faragva. Ebbe beillesztett egy, a baljával tartott hosszú nádszálát, amelyet a röviddel, erős lendülettel ki-röpitett. Nagy ivben, magasan szállt a hosszú nádszál és messze, tul az istállón esett le... Elhányt nádszálakat keresgélt, amikor már valamennyit elröpitette, még egyet látott heverni a szontyolodott gulyás mellett. Elindult, hogy fölvegye, de megállt, meggondolta magát, eldobta a rövid nádat is. Nem merte fölvenni a szálát a gulyás mellől, maga sem tudta, hogy miért, mert azt érezte, hogy nem jó a haragos megvert körül settenkedni, hamar kaphat ő is a nyaka közé, az ember tovább szokta adni, amit ő maga kapott, a gyengébbeknek.

A tanyaiak szidták a csendőröket, még a szőlőcsősz is, akinek a disznait keresik, még azt is a pokolba kívánták. A csendőrök másik uton, mint amerre jöttek, Apostag felé tartottak, már messze jártak, a tanyaiak közül már csak a fiatal asszony nézett utánuk. Most bak-

tattak fölfelé egy kis dombnak, kis lovas, imbolygó figurák voltak, alig látszottak, csak a dombtetőn élesedtek meg a vonalaik és sötét színük, a világoszürke ég gyújtotta háttér előtt. A fiatalasszony figyelte, tudta, hogy a balfelül haladó a tizedes, a csinos, szőke, a másik a rut örvezető.

A béresné lecsendesült, abbahagyta már a szitkokat, azon hálálkodott, hogy még sem a zab miatt jöttek. Még jó, hogy nem a miatt, hogy semmi baj sem történt. Mindig is mondta ő, hogy vigyázni kell, nem kell azt a zabot bántani. Az öreg béres ifjui erőt érzett tagjaiban, egészen felfrissült, bizonyitgatta, hogy ő így, meg úgy, ő elbánná velük... Az más, hogy a multkor, amikor a „zsidó“ pörölt vele, ki se nyitotta a száját. De azért azt se vágta ő csak úgy zsebre. Mikor elment a zsidó, az egyik ökröt úgy orronütötte az ösztökenyéllel, — éppen szántott — hogy majd felfordult. „A gazdád istenit!“

A gulyást nem tudták szólásra bírni, szomorú volt az és igen restelte, hogy sirt is. Később fel is állt és bement a „kis házba“ — ez volt a gulyásék szobája — és benn dohánnyal és a pipájával foglalatoskodott, mintha azért ment volna be.

Mult az idő, másról is beszéltek, az asszonyok tettek-vettek, kevesebbet gondoltak már mindnyájan a történetekre. A gulyás felesége

egyszer be is ment az urához, nyájaskodni próbált, de az igen gorombán ráfordult. Az asszony egykedvűen magára hagyta.

Már szürkült, amikor a Hetényi-major felől, átvágva a földeken, egy férfialak közeledett.

— Gyön a Ferkó! — mondta a fiatal asszony, megismerte az imbolygó járásáról.

A Jóska elindult elébe, eleinte szaladt, amíg csak bele nem fáradt, hogy ő mondhatta el elsőnek, ami délután történt.

— Szegény, fáradt lesz, — mondta az öreg asszony, mert arra gondolt, hogy jó lenne pedig, ha elmenne még ma este „Egyházira“ egy kis husért, meg borért.

A Ferkó nevetve érkezett meg, örült, hogy nem volt itthon. Vigasztalta, félig komolyan, félig vigyorogva a gulyást:

— Ne busuljon, majd legényükre akadnak még azok is!

— Elfáradtál nagyon? — kérdezte az öreg asszony türelmetlenül és aggódva, hogy hátha nem akar elmenni azzal a „kis zabbal“.

Mégis rá lehetett venni a legényt, bár egy darabig ellenkezett, hogy ha aranyat adnak is azért a zabért, ő akkor se megy el. De az, hogy különben aludtej lesz vacsorára, megtette a hatását. Szörnyen utálta az aludtejet... Előszedték tehát a megfelelő, jól kitapasztat görbe szöveget, felnyitották a paldásajtót, kotortak egy kis zabot, csak annyit, amennyit a Ferkó épen

elbirhatott egy foltos zsákba, s mivel már sötétedni kezdett, utnak indították; másfél óra alatt megjárja az utat oda és vissza.

A gulyás kijött a házból és elindult a bojtár elé, az épen hajtotta már befelé a marhákat; a béres az istállóba ment, az öregasszony meg a fiatalasszony füről-fáról kezdtek beszélgetni, a fiatalasszony a rossz papucsról azt tudakozta, hogy mikor lesz a vecsei vásár, és arra gondolt, hogy akkor talán látja majd azt a szép szőke csendőrt, igen nyalka legény és gyönyörű képe van neki; biztosan látja majd, mert a vásáron fel-alá járnak a csendőrök és vigyáznak a rendre, meg hogy verekedés ne történjék.

Pesti mese

Egy fiatal ember ült az Abbázia kávéházban. Már éjfél elmúlt, a fiatal ember az ablakban ült és a nagy fényből és jó melegeből kibámult a hűvös sötétségbe. És gondolkodott. Mindenféleképp. Husz meg harminc, az: ötven — gondolta. Hogy miért gondolta, ezt, azt magam sem tudom, mert negyvenkét krajcárja volt, tehát se nem husz, se nem harminc, se nem ötven. Aztán azt is gondolta a fiatal ember, hogy ha kifizeti a kávéját és a zsemlyét, a pincéreknek pedig ad hat krajcárt — hármat-hármat — akkor a negyvenkettőből csak kilenc marad, ez nem elég kapupénzre.

De mit kapupénz! Nem akart még hazamenni, mert csak négy-öt óra tájt szokott hazamenni. A kapupénz problémája tehát még messze van. Addig még más problémák is föllépnek — mert a kávé és zsemlyét még fél-tizenegykor ette. Cigaretta is kellene!

Micsoda fiatal emberről van itt szó? — kérdezi ön bizonyára, kedves olvasó. Micsoda

fiatal ember ez a szóbanforgó, azaz kávéházban ülő, aki féltizenegykor kávézik, éjfél után még ott ül a kávéházban és kibámul az ablakon és olyasmikkel foglalkozik, hogy husz meg harminc az ötven? És reggel felé jár haza! Hát mikor alszik? Ha nappal alszik, éjjel meg a kávéházban ül, akkor miből él? Hiszen ennek a fiatal embernek nincs állása! Miért nem megy ez dolgozni, ha pénze sincs? Ha annyi pénze sincs, hogy mindig legyen kapupénze. Miféle fiatal ember ez?

Hát kedves olvasó, nagyon sajnálom, a fiatal emberrel minden úgy volt, ahogy mondtam. Hogy miből él, — azt nem tudom. Pesti fiatal ember. Sok van ilyen. Az, akiről beszélek, feltétlenül derék ember, csak ennyit mondhatok róla. Ezt egész bizonyossággal állíthatom, mert én jól értek az emberekhez...

A fiatal ember ült az ablakban, bámult ki a sötétbe és arra gondolt, hogy ha holnaptól kezdve meglenne az ötvenkét millió korona évi jövedelme, akkor rögtön elutazna-e Budapestről úgy, hogy soha vissza ne jöjjön, vagy egy hónapig még itt pukkasztaná az ismerőseit azaz a rémségesen sok pénzzel. Egyszer csak odalépett az asztalához egy különös ábrázatu, furcsa alaku ember és így szólt hozzá:

— Kell egy korona?

— Köszönöm kérdését, nagyon kell — válaszolt a derék fiatal ember.

Ebből a szempontból talán — most jut eszembe — nem is volt egészen kifogástalan ez a fiatal ember. Nem is volt talán egészen erkölcsös. Mert ez egy olyan fiatal ember volt, aki bárkitől elfogadott volna pénzt. Például ha hozzá ment volna egy nagyon gazdag ember, és azt mondta volna neki, hogy itt van száz-ezer korona, magának adom, — ez a fiatal ember elfogadta volna, anélkül, hogy arra bármi jogcímé lett volna. Ilyen erkölcstelen egy ember volt! Ez egy súlyos hiba volt nála, — de hát senki sincs hiba nélkül.

Szóval a fiatal ember elfogadta a koronát. Az ismeretlen ember letette, sőt leszurkolta a koronkát az asztalra és így szólt:

— Ez a korona önt esetleg egész életére boldoggá teszi.

— Hogy tetszik ezt érteni? — kérdezte a fiatal ember csodálkozva.

— Ez egy büvös korona — felelte az ismeretlen. — Ez egy olyan korona, amelyik mindennap megkétszereződik. Nem csak az egész, hanem a részei is megkétszereződnek.

— Csodálatos!

Az ismeretlen zavartalanul magyarázott tovább:

— Ha ma el nem költi ezt a koronát, holnap már két koronája lesz. Ha azt a kettőt ismét elteszi, holnapután négy lesz belőle. Az-

után nyolc. Azután tizenhat, majd harminckettő és így tovább.

— Nagyszerű!

Az ismeretlen tovább beszélt:

— Ha már van — mondjuk — tizenhat koronája és valamire kiad hatot, akkor a megmaradt tíz korona kétszereződik tovább. Ebből lesz husz, negyven, majd nyolcvan korona és a többi. Érti?

— Igen, értem... és köszönöm ezt a finom koronát.

Az ismeretlen ember most, mielőtt eltávozott volna, szavainak és egészen mesebeli lényének igazolására két pillanatra foszforeszkáló zöldes fényt sugárzott, azután még így szólt csöndesen:

— Ismétlem, ez a korona önt esetleg egész életére boldoggá teszi.

Az ismeretlen ember köszönés nélkül távozott. A derék fiatalember egyedül maradt a kávéházban. Először is kezdett boldognak lenni, — bár alig tudta, hogy ezt hogyan is kell csinálnia. Nem is jól kezdte, mert számozással kezdte, ekképpen:

— Egy korona, két korona, négy, nyolc, tizenhat, harminckettő, hatvannégy, százhuszonnyolc... azután — nem pontos számításal — kétszázötven, ötszáz, ezer, kétezer stb. korona... ismétlődik a dolog ezrekben, úgy, ahogy az egy korona növekedett. Hihetetlen

mennyiségű pénz! Beláthatatlan tömege az ezreknek, százezreknek, millióknak, milliárdoknak! Annyi pénz, hogy abból egy pesti fiatalember is jól „kijön“.

— Kinn vagyok a vízből, — gondolta — és miután kissé elfáradt a számolásban és az ámulásban, megpihent. Ahogy így pihent, pihent, hát csak észrevette ám, hogy éhes is, szomjas is. Nem nagyon, csak úgy egy kicsit. Ehetnék is, ihatnék is, mert ő most már egy dúsgazdag ember. Birtokosa a teljes boldogság egyetlen koronájának. De egyelőre mégis csak egy koronának, — tehát egyelőre, ha éhes és szomjas is, nem ehetik semmit és nem ihatik mást, mint vizet. El kell tennie a koronát holnapra, hogy kettő legyen belőle... Sőt holnap sem szabad belőle költenie, ha azt akarja, hogy holnapután négy koronája legyen... Tehát holnaputánig nem fog enni, amikor már aztán négy koronája lesz, ebből elkölt egyet, marad három, ebből negyednapra hat lesz... és így tovább.

Ahogy ezt elgondolta, ahogy bizonyossá vált, hogy holnaputánig nem ehetik, egyszerre rettenetesen éhes lett és szomjas lett, nem vízre, hanem legalább is egy spriccerre. Anynyíra szeretett volna enni, hogy már — csak-hogy ehessen — kételkedni is kezdett a korona büvös erejében. Kezdte számárságnak tartani: hinni, hogy az a korona csakugyan

egy olyan korona. Igen ám, de az a zöldes foszforeszkáló fény, a fene egye meg, nem engedi meg a kételkedést, az bizonyosság mellett, hogy ő csodának vált részesévé. Szóval egyelőre, dacára minden dús gazdagságnak, nem lehet ennie.

Ivott tehát egy pohár vizet és vett tíz krajcárért egy szivart. Kilenc krajcárja volt — egyet csak elvehetett abból a koronából, elvégre, hogy egy teljes korona fog-e kétszereződni, vagy 49 krajcár, az mindegy.

Sokáig ült még a fiatal ember a kávéházban, azután sétált kapunyitásig, akkor hazament és lefeküdt. Délben, amikor fölkel, első dolga volt, hogy megolvassa — pénzét. Kilencvennyolc krajcárja volt, — tehát csakugyan megkétszereződött a tegnapi negyvenkilenc. Egész nap koplalt és sétált, mondhatnám: a reményeiből élt. Harmadnapra tehát csaknem négy koronája lett. Ebből a négyből egyet elköltött, maradt három, — ez a három kétszereződött negyednapra hat koronává. Ekkor ismét kettőt költött, maradt négy...

Igy tengődött, küzködött a bűvös pénzével, néha lázas indulatok gyultak benne, de fékezte magát. A világ minden kincsét a zsebében hordta — és mégis nélkülözött és sétált. Hol boldog volt, hol meg majd megpukkadt a dühtől. Átkozottul ravasz egy bűvös korona!

A nyolcadik, vagy kilencedik, vagy hánya-

dik napon, — miután egy részét a pénzének mindig elköltötte — husz koronánál tartott. Pont husz koronája volt, sem több, sem kevesebb. És éppen dühös volt. Mégis csak hallatlan és ostoba dolog ezzel a pénzzel! Vagy lett volna egyszerre sok pénze, vagy maradt volna minden a régiben. Minek ez a körmönfont komédia!

De azután megint csak fölvidult, sőt örömeiben majdnem kipattant a bőréből, mert számolt és kiszámította, hogy ha aznap elkölt öt koronát, marad tizenötje, másnap lesz harminca, ebből már tízet költhet, mégis a következő napon negyvene lesz, — szóval még egy-két nap és már megszűnt a nélkülözés, spórolás, magafékezés. Amikor ezt elgondolta a derék fiatal ember, elkezdett igazán boldog lenni.

Már vagy negyedóraig volt boldog, ekkor eszébe jutott, hogy igaz, egyszer, — amikor pénze volt — akart venni egy kis patent szivarvágót. Most vesz. Az elvégre már egészen mindegy, hogy husz koronája kétszereződik-e meg vagy tizenkilenc. Egy koronába kerül egy olyan patent szivarvágó, okvetlenül vesz egyet. Muszáj vennie. Tovább már nem várhat azzal a szivarvágóval.

Bement egy kereskedésbe. Vett egy patent szivarvágót egy koronáért. Azaz csak akart venni, mert amikor már zsebre akarta tenni a

szivarvágót, a kereskedő még néhány tárgyat tolt eléje, kínálón.

— Hogy ez a körömpucoló készülék? — kérdezte a derék fiatalember a kereskedőtől, miközben a szemei fölragyogtak a fehér és csillogó körömpucoló miatt való gyönyörűségükben.

— Husz korona — felelte a kereskedő .

A derék fiatalemberen kéjes szédület szaladt át és reszketve mondta:

— Pakolja be! A szivarvágó nem kell.

A derék fiatalember zsebrevágta az elegáns körömpucoló-készüléket, — melynek darabjai egy bársonybelű finom skatulyában heverték — fizetett és ment.

Vége lett a husz koronának, azaz a bűvös egy koronának, nem maradt egy krajcárja sem.

Amikor éjjel ismét a kávéházablakban ült a derék fiatalember, már átesett az eszmélésen, a bosszuságon, a megbánáson, már nem is igen vigasztalgatta magát. Egyszerűen azon a véleményen volt, hogy biztosan valami svindli volt az egész dologban, — hiszen Budapesten volnánk, vagy mi! Biztosan svindler volt az a foszforeszkáló idegen, az a csirkefogó, mert tudta előre, hogy ez lesz a sorsa a koronának. Hiszen azt mondta, hogy: „Ez a korona önt esetleg egész életére boldoggá teszi“. Miért

mondta volna, hogy: esetleg, ha nem tudta volna már előre kárörömmel a korona sorsát.

— Egész biztos, hogy svindler volt, — gondolta a derék fiatalember, — s ha legközelebb meglátom, megpofozom.

— Igen ám, megpofoznám — gondolta tovább, — de nem ismerem meg. Egyáltalán nem emlékszem már rá, hogy hogyan is nézett ki.

És hogyan is emlékezhetett volna az idegenre a derék fiatalember! Mert egy koronát kapott tőle kölcsön? Ha még százezer koronát kapott volna!

Nem emlékezett a derék fiatalember az idegen „hitelezőre“, ellenben volt negyven krajcárja és egy huszkoronás finom körömpucolószerszáma, amellyel azonnal el is kezdte szépíteni, reszelni, csiszolni a körmeit.

Apolló szobra

— Nagyszerű, hogy most találkoztunk; látom: sétálni indult a ligetbe.

Igy örvendezett a fiatalember. A leány mosolygott, de csak annyira, hogy nem lehetett tudni, vajjon egy véleményen van-e a fiatalemberrel. Együtt haladtak kifelé, a ligeti fényességek felé, a kellemes, szürke uton.

— Nem sétálni megyek, — beszélt a leány, — hanem a Szépművészeti Muzeumba. Egy hivatalnok ismerősöm van ott, a napokban ismerkedtem meg vele, ő meg fogja nekem mutatni a görög szobrokat. Kalauzom, egy szersmind kitűnő magyarázó is lesz dr. Tatár ur, — így hívják új ismerősömet —; ha érdeklik önt az efféle dolgok, képek és szobrok, velem jöhet. Legalább nem fogja magát Tatár ur elbizni, nem tekinti a szobrok iránt való érdeklődésemet az ő becses személyének szóló látogatásnak.

— Ezer örömmel! — ajánlkozott a fiatalember. És ujjongott, hogy akárhol is együtt

lehet a leánnyal, bár jobban szeretett volna vele a liget hűs utain sétálni.

Most unos-untig folyik majd a szó a művészetekről, szobrokról és képekről, a görögökről és rómaiakról, — aggodalmaskodott magában a fiatalember, — pedig soha még jobb alkalma nem volt tovább szólni azokat a bizonyos kedves szálakat, melyek férfit és nőt meleg körülbogarzással a szerelemben kapcsolnak egybe.

A fiatalember bizonyosra vette, hogy a leány meghódítható. A szerelméhez vezető utnak nincsenek akadályai, csupán azon a csekélységen mulik minden, hogy tetszik-e ő a leánynak. Ezt jó volna tudni, annyira jó, hogy szinte a legjobb volna egyszerűen és nyíltan megkérdezni. Persze ezt nem lehet, ez probléma, e körül keringeni kell és egy kicsit várnia kell. De bizonyos, hogy ennek is rövid időn belül ki kell derülnie. Ah, a görög szobrok, melyeket nézni mennek most! Ha az ember olyan szép lenne, mint például Apolló, akkor az ember csak a tenyerét nyujtaná ki és könnyedén, mosolyogva ráheveredne a kinyujtott tenyerére a megtestesült boldogság...

A fiatalember, ahogy együtt lépdelt a leánnyal, már minduntalan görög szobrokra gondolt, leginkább a mitológiai könyvek képeire, melyeket iskolás korában nézegetett. Nem szívesen gondolt a jóképű istenekre és a

komoly, érettszépű istennőkre, intrikusoknak érezte most őket, mert ők, határozottan ők az okai annak, hogy szörnyen nagyképű észtetikai társalgást kell majd nemsokára folytatnia a leánnyal, ahelyett, hogy a Stefánia-uton, Buchwald-székeken ülve, könnyedén csevegnének egymással. Olyanféléről csevegnének, hogy a szerelemben a férfi így, a leány pedig úgy . . . és eközben mindent egy kicsit más-képen mondanának, mint ahogy éppen gondolják, mert hát így bujva, rejtőzködve, óvatosan, osonva kell az örök tűz felé közeledni.

A leány is a szobrokkal foglalkozott. Így beszélt már jó előre:

— Meg fogja látni, hogy milyen szépek a görög szobrok. Sokkal szebbek, semmint gondolná. Mert maga még bizonyosan az iskolai emlékeivel küzködik. Az iskolában sok mindent megutáltatnak az emberrel. Annyiszor és annyira mondják a milói Vénuszról, a Toldiról, Coriolánusról és „A pusztán télen”-ről, hogy gyönyörű, hogy az embernek feltétlenül kellemetlenné válik a Vénusz is, „A pusztán télen” is. Mindezeket a felnőtt embernek újra kell megismernie, megcsodálnia és szeretnie. Csodálkozni fog a görög szobrokon is.

A fiatalember meggyőződés nélkül adott igazat a leánynak. Azután — azért is, hogy szabaduljon a gonosz szobroktól, — hirtelen elszántsággal nekivágott a legfőbb témának:

— Oly régóta nem láttam magát.

— Annak nem én vagyok az oka.

A fiatalember most egy kicsit hallgatott. Azt gondolta, hogy ez kellemes felelet, mert azt jelenti, hogy a leány nem bánná, ha gyakrabban találkozónának.

— Nem bátorított soha...

Igy beszélt tovább a fiatalember.

A leány felelt:

— Szóval, maga azt szerette volna, hogy szerelmet valljak magának?...

A fiatalember ismét elhallgatott. Érzései nekilendültek és a leány válaszána elragadtatva adta a legmerészebb értelmet. Azután így szólt:

— Tehát én nagyon szeretnék magával gyakran találkozni.

— Ha magának örömet okoz, néha meg is látogathat.

— Boldog leszek, ha ezt megengedi. De... kedves mamája önagyságát még nem ismerem és eddig azért sem...

— Az nem tesz semmit. Hozzánk bármikor feljöhet, én majd bemutatom a mamának. Nagyon kedves asszony a mama, régies elvekk, melyek azonban könnyen kijátszhatók.

(Ah! Régies elveket kijátszani! Vajjon mit érthet ezalatt? Nem, nem, ez félreérthetetlen, ez már a teljes megadás! Ő az enyém lesz. Tetszem neki!)

Megérkeztek a muzeumhoz. Az Aréna-uti kapun mentek be, a leány dr. Tatár ur után kérdezősködött. A portás felnyitotta egy tágas folyosó ajtaját és utbaigazította a vendégeket. Mialatt a portás magyarázott, hogy ezen a folyosón végig, azután jobbra, azután ismét végig, — azalatt a fiatalember felhasználta az alkalmat és az oldalfalra szegezett tükörlapban jól megnézte magát. Most hirtelenében látni akarta az ábrázatát, ujra és alaposan, friss diadal aratásának közepette. Az igazat megvallva, még most sem volt magával megelégedve, kissé kifejezésteleneknek találta a szemeit, — pedig mennyi mindenről beszélhetek volna azok! — tulságos husosnak találta az orrát és az állát valamelyest előreugrónak. De hát, úgy látszik, hogy ő tulszigoru bírása önmagának, a leánynak tetszik és ez a fő!

Átmentek néhány folyosón és csarnokon. Dr. Tatár urat megtalálták a könyvtárteremben, vaskos könyvek között ült egy emelvényen. Előtte a testes asztalon éppen Jan Vermeer van Delft-reprodukciók heverték.

Néhány perc múlva a kis háromtagu társaság már egy nagy csarnokban sétált föl-alá, amely telísdedtele volt görög szobrok kitünő másolataival. Csaknem középen egy hatalmas „Pallas Athéne” és egy szintoly hatalmas Hera állott.

— A „Pallas Athéne” a tökéletesebb, kitón-

jának ráncai pompásan stilizáltak, míg ugyan-
azok „Hera“ szobrán kissé naturalisztikusak,
ami kevésbé illik az idealizált alakhoz.

Igy magyaráztatott dr. Tatár ur.

A vendégek — a fiatalember is, meg a leány
is — el voltak ragadtatva a szobroktól. A fia-
talember alig tudta, hogy miféle szavakkal ad-
jon gyönyörűségének kifejezést. Különösen
tetszett neki egy „Apolló-fej“. A szobor a fiatal
férfiarc csodaszép kiképzését mutatta. Dr.
Tatár más Apolló-szobrot is mutatott vendé-
geinek, magyarázott a gyikölő, a citerázó és
az íjjas Apollóról, elmondta, hogy a citerás
Apollót mindig ruházatban, az íjjast ellenben
meztelenül ábrázolják. Azután a fiatalemberhez
fordulva, kitűnő oktatási módszer szerint, a
következő kérdéseket intézte hozzá:

— Nos, uram, melyik Apolló-arc a szebb?

— Ez, — felelte a fiatalember, a szebbikre
rámutatva.

— És miért?

— Azt nem tudnám hirtelenében megmon-
dani. De látom, hogy ez isteni szép. Nem győ-
zöm bámulni. És valami sajátságos érzés, va-
lami felmagasztosulás önt el, mialatt nézem...

— Meghiszem azt. Ez az igazi művészet
hatása, uram! Ez az Apolló azért szebb, mert
az arca legteljesebb mértékben idealizált. Mig
a másikon zavarólag hat az ajkak naturalisz-

tikus elejtése. Elejtésnek mondom, mert itt, az ajkaknál kiesett a művész a stílusból...

— Vajjon ki a szobor mestere? — kérdezte a leány.

— Azt nem tudni. De hiszen az nem is fontos. Ez a szobor, meg ezek a szobrok itt mind, ugysem a mesterük művei, a szó mai értelmében.

— Hogyan tetszik ezt érteni?

— Sokan, nagyon sokan csimálták ugyan azt a témát, egy-egy tökéletes alkotás ilyenformán számtalan külön nekilendülés eredménye... Mindegyik művész ugyszólván lemásolta a legjobb elődjének munkáját és csak egy árnyaalattal fejlesztette tovább az abszolút szép felé... Művészi feladat volt a görögöknél a hü másolat készítése is. Lélekkel csimálták azt is. Ezért sok-sok szobruk is volt, ugyanaz a remekmű több példányban, más-más városban, más-más templomban, vagy palotában.

— Boldog görögök! — sóhajtott a leány.

A fiatalember azt vélte, hogy a leány gondolatát folytatja, lelkesülten kiáltott föl:

— Mind, mind gyönyörködhetnek a művészek remekeiben.

És a fiatalember arca egyszerre kigyult, még egy utolsó pillantást vetett az Apolló-szoborra, a szemei sötét tűzben ragyogtak, fölényesen nézett a magyarázgató dr. Tatárra, az-

után ő kezdett „tanítani”, ő emelkedett a helyzet magaslataira:

— Igen, a görögök sokat gyönyörködtek a felséges szobrokban. A szobraik az idealizált, az istenné fejlesztett embert, férfit és nőt ábrázolták. Ezért volt a görög a legszebb faj. A szépet szemlélni: nemcsak lelki nemesbűlés, hanem s z e b b ü l é s. Rejtelmes, misztikus erők működnek itten, de hogy működnek, az tagadhatatlan. Hiszen ismerjük mindnyájan például az anya rácsodálásának következményeit. Tudunk például oly anyáról, aki a pápát — nem emlékezem már, melyiket a sok közül — megcsodálta és aszottképü, ráncos, a pápához teljesen hasonló gyermeket szült. Vagy ismerjük a hullafejü ember eredetét, aki ábrázatát azért kapta, mert az anyja, mikor vele volt várandós, megcsodált egy halottat! Nos, nem rejtelmes dolgok-e ezek? Mai ismereteinkkel nem tudjuk magyarázatukat adni, de a tények letagadhatatlanok... Nem szabad kételkednünk abban a fajszipító hatásban, melyet a görög szobrok végeztek, mialatt áhitattal szemlélték a férfiak és asszonyok az istennők képmásait...

A fiatalember elhallgatott és diadalmasan nézett maga elé. Dr. Tatár gunyosan mosolygott és a leányra pillantott. Ebben a percben egy szolga jelent meg és közölte, hogy az igazgató sürgősen hívja a doktor urat.

Bucsuzkodtak. Dr. Tatár udvariasan megkérte a kisasszonyt, hogy jöjjön el máskor is.

— Ó, nagyon gyakran eljövök ide, néme-lyik szobrot le is fogom rajzolni. Iksz urat is magammal hozom — és itt a mindenképpen diadalittas fiatalemberre mutatott gunyos mosollyal, — neki jót fog tenni, ha nagyon sokszor és nagyon sokáig nézegeti Apolló szobrát.

A maitresse

A Stefánia-uton kocsizott. Az ő kocsiját röpitették a legdusabb izmu lovak. Nyugodt és büszke tekintete beletüzött a levegőbe, elszállva a töbi kocsizó felett. Kocsisa feszesen ült a bakon, a szemei szinte szikráztak a buzgalom tüzétől és merev karjainak erejével acélos iramra szuggerálta a lovakat. A fogat röpült a többi száguldó közt.

A gyönyörű nő kissé oldalt dőlt, mintha nyugodt karosszékekben ülne, a szolgálatára rendelt három erős élőlény feszülő munkáját mint állandó kellemes rezgést érezte egész testében. Négy kör a viztoronyig és vissza az ezredéves emlékgig, — mialatt a gyalogjárón hullámozott a néző csöcselék, ott ezren és ezren, gyalog és a porban, tengették fáradságos életüket.

A kocsi a nagyszerű nőnek egy csengő szavára rákanyarodott az Andrássy-utra, majd annak egy mellékutcájára és megállt egy kóppott meszelésű kétemeletes ház előtt. A nő könnyed mozgással kiszállt a kocsiból, a kocsis

megemelte a kalapját, megcsapta a lovait és elhajtott. A nő selyemtől suhogó lépésekkel belépett a kapun, ráfordult az udvarról nyíló lépcsőre és frissen emelgette lábait egészen a második emeletig, és mint a fény az üstökös után, úgy vonult utána az illatcsóva.

A kislakások gangon ácsorgó népe már észrevette őt és a disszonáns érzések egész áradásával tüzték rá a tekintetüket és kísérték őt fölfelé haladó útján. A szegény és lompos emberek, leginkább asszonyok és leányok szemei fölcillantak és a fényes szemek mögött zajlottak a gondolatok, alázatosak és sóvárgók, büszkék és haragosak, sunyi haszonra törtetők — és az igaz, szent gyűlölet gondolatai.

A szépséges és tiszta nő, a drága ruhákkal földiszitett, az ékszerekkel nehezített — volt a háznak a legnevezetesebb lakója. Ő volt maga a látványosság. Buzgó érdeklődés és szóbeszéd tárgya, éles szemek legelő-mezője, gyönyörűség forrása és messzenyújtózó, haragos indulatok szitója; valamely csodálatos és lezárt ajtó kulcsa volt, mert ha megjelent, ez az ajtó megnyílt és a beléje néző szeme előtt megmozdultak magukat mutogatón és élet sunyi rejtelmek.

Egy fiatal, de már kiszáradt asszony, aki még nem törődött bele egészen testének sorába, ezt mondta:

— Istenem, milyen gyönyörű!

Egy másik:

— Ha maga olyan jól élt volna...

Egy kis leányka csodálattal és szeretettel bámulta az ékességes nagy nőt, ő csinos volt és ezt tudta, ő gyermek volt még, minden szépet remélt.

— Én nem vennék magamra ilyen feltűnő ruhát.

Olyan is akadt, akitől ez a gondolat tellett:

A selymes és lengőkalapos és csodaszép nő vonult fölfelé a lépcsőn, a parfümjének ködét vonta maga után és göggel hordozta testén a lakók bámuló tekintetét. Kis lábai hangtalanul érintgették a lépcsőfokokat. A másodemeleti gangon nyájasan köszöntötte őt a „szomszéd-asszony“ és felvidult a látásán. (Mert más volt a csodaszép nő hatása közletről, még inkább más, ha beszélhettek vele, vagy ha várhattak tőle valamit.) Mindent egybevetve és tekintetbe véve, a lakók érzelmeinek változásait is, a gondolataiknak majd feléje, majd ellene fordulását, a szép nő meg lehetett elégedve a környezetével, hízegő volt a hódolatuk, nem volt veszélyes az ellenséges indulatuk; éppen a legkellemesebb háttérrel alkothatták s a megfelelő statisztálói voltak az ő pompájának, pénzének, büszkeségének, gögös és öntudatlan senunitésének.

— Hiszen bolond is lenne, ha nem...

Ezt mondta valaki.

„Legalább kihasználja a fiatalságát“; „Ezeknek van a legjobb dolguk“; „A tűz égesse meg őket!“ „Hogy milyen szerencsés is némelyik ember!“ stb. stb.

— Hanem fene szép!

Ezt már egy férfi mondta.

Akiben a házbéliek a gyönyörű nő szerencsését megtestesülve látták, az egy gazdag és elegáns fiatalember volt. Duszgazdag apának az egyetlen, elkényeztetett és pénzzel elárasztott fia volt ez a fiatalember; a leányt szininövendék korából ismerte, ajándékokkal, pénzzel halmozta el s a szeretőjévé tette.

Most, hogy a leány megérkezett, háziasszonya, egy kereskedő felesége, kinn állt az ajtóban és mosolyogva fogadta őt; kedveltje volt, kétszer annyi bért fizetett két szobájáért, mint holmi „fütyülő-danoló“ szobaurak, ócska egyetemi hallgatók. Az asszony, tisztos családanya, gyönyörrel megveregette a leány tejfehér képét, hiszen olyan kedves leány volt, minden elsején pontosan fizetett, a kicsinyeknek ajándékokat hordott haza, a cselédnek is odaszórt némi aprópénzt.

Egy fiatalember könyökölt ki a gangra nyíló ablakok egyikén. Ő is megbámulta a leányt, mint a lakók valamennyien. És felsóvárgott a szíve, amikor a kitűnő nőt meglátta, a nőt, amelyhez hasonlónak a szerelméhez még soha nem volt szerencséje. Felsóvárgott, de szem-

öldökei, valamely vad indulat jeléül, összeszaladtak... A leány még soha rá nem nézett erre a fiatalemberre. Láta őt, de soha nem nézte meg.

Egyszerű, szegény fiatalember volt ez a „szobaur“, egy özvegyasszonynál lakott, aki az egyszobakonyhás lakás szobáját kiadta, megelégedvén a kőpadozatu kicsiny konyhával. A szegény szobaur, talán mert soha nem nézte meg őt a leány, tulontul sokat mérte föl, hogy a „másik“, a gazdag barát csupa pénz, pompás külsejű, frissen vasalt, „drágán előállított“ és mindenképpen kikészített, üde és nem fáradt, nem borus, hanem élénk, valami olyan vonzó jelenség férfiban, mint ez a leány nőben... Így mérlegelte ez a szobaur őket és a leányt állhatatosan nézegette.

A gyönyörű leány mindennap kocsizott. Egyszer azonban elmaradt a kocsizás s attól kezdve a leány még sétálni sem járt, legfeljebb, ha a gangon jelent meg, pongyolában. A lakók, akik sokat beszéltek róla, akik azt is tudták, hogy harmincezer koronája van a takarékbán, hogy a „barátja“ havonként ezer koronát ad neki, akik mindent kifürkésztek, most azt beszéltek, hogy a leány viselő. Kis házban, szegény és éhesen kíváncsi nép közt, gangon ácsorgó asszonyok közt — úgy látszik — minden titokról lehull a lepel.

— Majd elintézi ez valahogy, nem kell őt

félteni. Az ilyen cudarnak nem kell a gyerek. Még a gyereket sem akarja. Csak jól akar élni, nem dolgozni, sem a világgal, sem senkivel nem törődni.

A „szobaur“ még kíváncsiabbnak érezte a leányt lengő és hushoz tapadó pongyolában és észbontó izgalmában szerette, imádta és tehetetlenül vonagló gyűlölettel gyűlölte.

A szobaur egyszer este tíz óra után ment haza. A ház kapuját nyitva találta, a kapuban állt a házmester. Éppen akkor jött ki a kapun a kereskedő, akinél a leány lakott. Valamit hal-
kan mondott a házmesternek, azután elsietett. A szobaur női jajgatást, fájdalmas ordítást hallott, mely mintha messziről jött volna, de amely betöltötte az udvart. Asszonyok álltak az udvaron és a gangokon. Suttogtak, összebujtak, el-eltűntek. A szobaur indult fel a lépcsőn a lakására. Valakitől, aki szemközt jött, megkérdezte, hogy mi az a szörnyű jajgatás.

— Az a „kisasszony“. Ugy látszik, valami „baja“ van. Ez így megy másfél óra óta.

A szobaur megdöbbent, egy keveset tűnődött, egy-egy istenthivó jajra az egész lelke megborzongott. És visszafordult, elment jár-kálni, gondolta, hogy kívárja mindennek az elcsöndesülését. Amikor a kapun kifordult, akkor jött a kereskedő egy urral, akit éppen „doktor urnak“ szólított. Halkan beszélt a kereskedő és aggodalmas tekintetet vetett a szobaurra, aki-

nek megriadt arca most rejtelmesebb volt, mint bármikor... A ház közelében egyfogatu bérkocsi állott. A vajudó ordítás az utcára is kihallatszott, zárt másodemeleti ablakok mögül!

A szobaur borzongó elmével és „általános életfájdalommal“ sétált. Egy kocsmába is beült és megivott két pohár sört. Két órákor ment haza. A ház már csöndes voilt. A háziasszonyát ébren találta, faggatta.

— Valamit csinált magának. Már nincs semmi baja. Kétszer is itt volt az orvos... Rossz kutya, most megszenvedett!

Ezt mondta az özvegyasszony, de az arca szomorúsággal volt terhes a részvét és halál-félelem miatt s a szemei alját könnyek áztatták.

A szobaur nem gyújtott lámpát, kikönyökölt az ablakon és sűrűn sóhajtott. Később mégis meggyújtotta a lámpát, papirost vett elő és elváltoztatott irással irni kezdett:

„Tekintetes Főkapitányság! Abban a házban, amelyben lakom, Diák-utca 44. szám alatt, lakik a második emeleti 20. számú lakásban, Bing Albert kereskedőnél egy Viola Valéria nevű leány. Ez a leány 25-én éjjel, a ház valamennyi lakójának tudomása szerint...”

A szobaur megírta a levelet és így írta alá:
„Névtelen följelentő.“

A levelet borítékba zárta, a borítékot megcímezte és a kabátjába tette, azzal az eltökélt szándékkal, hogy másnap reggel postára adja.

Fogfájás

Jaj-jaj, rettenetes... megőrülök, — jajgatott László és fölemelte fejét a diványról. A diványon feküdt s az arcát egy kisvánkosba nyomogatta. Aztán megint visszahanyatlott, a két kezét a kisvánkos alá tolta, a kisvánkost a képéhez szoritotta. Most azt próbálta, hogy nagyon csöndes lesz, egy porcikáját sem mozditja meg, legkevésbé az ajkait vagy a nyelvét, a száját kissé nyitva tartja, az orlyukain vesz lélegzetet és a meleg levegőt a száján ereszti ki, hogy így füljön a vánkos és tüzesedjen a jobbképe. Néha jót tesz ez a manipuláció, gyerekkorában jött rá, amikor gyakran volt fogfájása s egyszer ilyenmódon sikerült a fájást elállitania.

A kis szoba kreozotszagu, az asztalon egy apró üvegben áll az orvosság, mellette egy csomag vatta. A divány mellett lavór áll, benne nyálas víz, egy széken vizespohár.

Sándor idegesen jár föl-alá a szobában, már belefárad a sajnálkozásba, már csak bosszankodik a barátján, mert ez reggel óta így

megy. Tizenkettőkor, amikor elment hazulról ebédelni, akkor is jaj és jaj volt az utolsó szó, amit Lászlótól hallott és most még mindig jajgat, sziszeg, gyötri a fájdalom és kérdezzgeti önmagát, hogy mit tegyen, mert ezt nem lehet tovább kitartani.

— Borzasztó-ó-ó! — hallatszik megint, szörnyű fájdalom elfojthatatlan kitöréseként.

— Hát még mindig nem tudod magad rászánni, hogy kihuzasd?

— Hagyj békében, ne ingerelj már, mert... nem tudom mit csinállok!

— Kérlek... csak dühöngj rám, én értelek téged, de azért mégis beszélek, mert a javadat akarom. Elvégre, ha el nem áll a fájás, ki kell huzatnod a fogad.

— Ki van zárva. Nem vagyok arra képes, hogy érzéstelenítés nélkül kihuzassam. Ebben az egy dologban a világ leggyávább embere vagyok.

— Mégis... meg kellene próbálni, hátha huznak az „irgalmasok“ érzéstelenítve is.

— Nem huznak, ne okoskodj! Tudod te jól, hogy nem huznak.

— Hát akkor elmégy egy fogorvoshoz és kihuzatod érzéstelenítve. Muszáj szereznünk öt koronát. Öt korona miatt csak nem fogsz kinlódni két napig.

— Hát szerezz öt koronát! Hát miért nem szerzel? Én szerezzek?

--- Én már mindent megpróbáltam, mindenre gondoltam, barátom, én azon a ponton vagyok, hogy két koronát... hogy egy koronát se tudnék szerezni, még ha az életem függne is tőle.

--- Én ugyanigy vagyok. Ha te nem tudtál szerezni egészségesen, én még kevésbé tudok. Zálogba vinni valónk nincs, eladni valónk nincs és senkink sincs már, aki kölcsöt adna. Honnan az istennyilából szerezzem az ember öt koronát? Ötöt!... Ha ezt a vacak könyvet eladnánk, kapnánk érte hetven krajcárt. Hol a többi?... Nincs.

— Fáj még?

— Fáj.

— Kérlek... hallgass meg... ajánlok neked még valamit.

— Mi az?

— Ha a te helyedben volnék, fölmennék így pénz nélkül egy fogorvoshoz. Elmondanám neki a dolgot úgy, ahogy van... Pénzem most nincsen, de rettenetes fogfájás gyötör. Már nem bírom el tovább. És valami nyilvános rendelésre nem merek elmenni, mert csak érzéstelenítve merem kihuzatni a fogam. Elmondanám neki, hogy ideges vagyok, ez egy olyan dolog, amelyben rendkívül érzékeny vagyok és egyszer már huzattam s akkor szörnyűségeen fájt, sőt az orvos leszalaitotta róla a fogót, ami még fokozta a gyötrelmeimet s még

inkább képtelenné tesz engem arra, hogy ugyanilyen műveletnek újra alávessem magam...

— Meddig beszélsz még? Kérlek, meddig beszélsz?... Jól tudhatod, hogy lehetetlenség, amit ajánlasz. Most és így... azt se tudom, hogy fiu vagyok-e vagy leány... és fölmenjek egy fogorvoshoz és meséljek neki? Értekezést tartsak? Ez teljesen lehetetlen. Én ilyesmit még egészséges állapotban sem tudnék megtenni. Elvégre mégis csak koldulás lenne.

— Számár... azt mondanád, hogy holnap... vagy ikszedikén lesz pénzed és megfizeted a honoráriumot. Sőt: hálás köszönettel megfizeted!

— A fájdalomdíjat...

— Ahogy tetszik.

— Nem lehet, nem lehet... Én helyeslem, ha valaki ilyesmit meg tud csinálni, de én magam erre képtelen vagyok.

— Mialatt vitatkozunk, talán el is mulik a fájás...

— Dehogy mulik, dehogy mulik. Hisz azt sem igen tudom, mit beszélek.

— Talán próbáld meg még egyszer a kreozotot.

László nem felelt. Ismét belefurta fejét a kisvánkosba és nagyon szenvedően kezdte himbálni jobbra-balra az egész felső testét... Sándor leült az asztalhoz és nézte kinlódó ba-

rátját, kellemetlen érzésektől átjárva, leginkább dühösen. Pár perc után megint csak beszélni kezdett:

— Te! ... László! Még egyet ajánlok, — mert te most gondolkozni sem tudsz. Aztán vagy megteszed, vagy nem. Én azután elmegyek és itthagylak magadban, mert már engem is megbolondítasz ezzel a cudar fogfájással... Ide figyelj! Elvezetlek egy fogorvoshoz. Fölmegyek én is veled, megvárlak a szalónjában. Te bemész az orvoshoz és a következőket mondod. Rendbe akarod hozatni a fogaidat. Ezt meg ezt talán plombálni kell, emezt meg amaszt talán ki kell huzni. Már rég föl akartál jönni, de — mivel ez nem valami kellemes mulatság — halogattad a dolgot... Igen, doktor-nak mutatkozz be! Doktor Bárány Lászlót mondj. Itt és itt lakol, hivatalnok vagy... tessek a sóhivatalban... Szóval már régóta föl akartál jönni, de halogattad az ügyet. Most azonban éppen meglepett a fogfájás és így a rendbehozás aktuálissá vált. Legyen szíves kezdje mindjárt a fájó fogon, valamit csináljon vele, vagy állítsa el a fájást, vagy most mindjárt plombálja, vagy huzza ki érzéstelenítve... Az orvos örvideni fog az új üzletnek, nagyon udvarias lesz hozzád, mert pénzt jelentesz neki, megvizsgálja az összes fogaidat, megmondja, hogy a rendbehozatal összesen mondjuk száz koronába kerül...

— Ajaj, szegény orvos!

— ... száz koronába kerül és mindjárt hozzá lát a munkához. Valószínűleg ki fogja szépen húzni a fájó fogadat, érzéstelenítve, úgy, hogy még csak kellemetlen se lesz... Azután szépen megkérdezed, hogy holnap hány órakor jőjj föl és bemondod, hogy holnap „leszel bátor“ egy kis előleggel szolgálni... Aztán elmegyünk és többé feléje se nézel... Na hát nem jó lesz ez így? Mi?

— Jaj-jaj-jaj, hagyj békén!

— Ne okoskodj tovább! Hallottad, amit mondtam?

— Dehogy tudom én azt megcsinálni, hallottam.

— Ó, nem vagy képes rá, mi? Pizskos dolog, mi?

— Nem csak azért... de félek, hogy nem tudom én ezt így végigjátszani.

— Igenis tudod. Csak neki kell vágni, aztán minden megy magától. Oly egyszerű és természetes dolog az egész, hogy másképp nem is történhetik.

Sándor ugyan nem vette föltétlenül bizonyosra, hogy minden úgy lesz, ahogy kitervezte, de azt gondolta: fő, hogy fölmenjen a fiu egy orvoshoz. Akkor aztán, bármiként fog is történni a dolog, fájó foggal nem jön ki.

— És te följönnél velem?

— Persze, hogy fölmegegyek.

— Jaj-jaj-jaj...

— Hát állj föl, vedd a kalapod és menjünk.

— Az istenit ennek a gazember fognak!

És már cihelődni is kezdett László. Lassan megindultak, aztán siető tempóban, csaknem rohanva mentek a Rákóczi-utra. Sándor nézte a kapukat, hogy hol lát egy fogorvosi cimtáblát. A legelsőnél befordultak a kapun. László a lépcsőházban még néhány szabadulási kísérletet tett, leginkább azért, mert az érzéstelen foghuzást sem gondolta gyönyörűségnek. Azon tűnődött, hogy milyen foglalkozást mondjon, azután meg abba akart belekapaszkodni, hogy már alig érez fájást, sőt már nem is érez. Sándor azonban határozott volt és cipelte föl az orvoshoz.

Az orvosnál kitűnően ment minden. Az orvos azt mondta, hogy egy gyökeret kezelni kell, azután csapos korona jön rá, négy fogat tömni kell, a fájós fogat, mivel úgy se ér semmit, kihuzza. Az egész, a fogak megtisztításával és a fogkő eltávolításával együtt 80 koronába kerül. Olyan lesz majd a szája, „mint egy vadenatujonnan berendezett szoba“.

László nagyon ügyesen beszélt, mert már nem érzett egy csöpp fájást se a fogában, nagyon szépen tudott hazudni is. Sőt olyan szemtelen mert lenni, hogy dacára huszonkét esztendőös képének, ügyvédnek adta ki magát... Mikor a holnap adandó előlegről tett említést,

az orvos megjegyezte, hogy nem olyan nagyon sürgős, ráér két-három nap múlva is. Ez egyébként annyit is jelentett, hogy okvetlenül reflektál rá.

Maga a foghuzás kitünően ment, csak a kokain bespriccelése fájt egy kicsit... de csak annyira, hogy nem is lehet fájdalomnak nevezni. Csak éppen hogy érezte. A huzásnál érezni, hallani lehetett, amint szakadt, amint ropogott a fog, ezek nem voltak kellemes érzések, de nem voltak fájdalmasak sem.

A fájó fog kiuzása után László, mialatt öblögette a száját, már mosolygott is. Egy darabig még beszélgetett az orvossal és ezzel vált el tőle:

— Tehát holnap délután fél háromkor! Ez így nagyon jó lesz, kívül esik az irodai időn.

Mikor László és Sándor kiléptek a kapun, Sándor megkérdezte a barátját:

— No kinn van?

— Kinn, — felelte az és a járda szélére lépett s egy csomó véres nyálat köpött ki.

— Hát hogyan történt a dolog?

— Ugy, ahogy ajánlottad. Majdnem szórul-szóra úgy.

— És fájt a huzás??

— Egy szikrát se. Nem is éreztem. Nagyszerűen csinálta. Nagyon ügyes ember.

— Azért csúnyán becsaptuk; öt korona erejéig.

— No... becsaptuk, becsaptuk. Elvégre nem is igen csaptuk be... neki nem került ez pénzébe.

Hohó, barátom! Ne ferdits! Tény az, hogy a fogorvost becsaptad. Ezt a tényt előtted, mint ostobán becsületes ember előtt le kell szögeznem. Hadd érezzed most már a lelkiismeret marását!

— Hát becsaptuk, nem csaptuk... egye meg a fene.

— No, fáj-e nagyon a lelkiismeret marása?

Sándor nevetve csak ennyit mondott:

— Majom!

De akaratlanul is komolyan felelt a tréfás kérdésre, mert a felelete világosan azt jelentette, hogy a jelen pillanatban semmiféle fájdalomat nem érez, hanem hosszú kinok megszűnése után pompás nyugalom szállta meg őt, s mivel ezt a fontos eredményt félig-meddig ő maga idézte elő aktiv ténykedéssel, a sikeres befejezés büszkesége is terpeszkedett benne s egész arcát lassankint nyugodt derű öntötte el.

A jólelkű, szelid öreg

Piros kendővel volt az ifju nyaka tágasan körülkötvén... A támlátlan divány — mint egy ravatal — a szoba közepén állott és ő hanyatt feküdt a kopott diványon... Egy utolsó gyötrelmes mozdulattal megtépte a mellényét — pattanva hullottak a gombok — megnyílt az inge is, halvány melle indulatosan hullámozott... A szobában nagy csend volt, szinte tiszteletteljes és aggodalomra intő, amilyen — ha semmi nem reccsen is, semmi nem mozdul is — csak sulyos percekben szokott lenni...

Most már bizonyos, hogy vége mindennek! Ez a teljes meggyőződés, hogy minden hiába-való!...

És most eltorzult, szinte nevetségessé vált az arca. Megvonaglottak sovány arcának mély vonásai, a teljes és rettenetes elhullottság megmásíthatatlanul fenyegetett róla, úgy, hogy szinte gyűlöletesen undorítóvá vált ez a végtelenül meggyötrött arc...

— Hiába... hiába!... — A tökéletes meg-

bizonyosodás kétségbeesésének egy újabb megvillanása, azután lassan elsimultak a vonalak... Sápadt volt ez az arc, apró szeplőkkel telehintve, szinte kékes-vérű; kicsiny, lelógó a rőt bajusz és kusza, nagy a lángvörös haj; de már valami nyugodt elképzelése a végtelen semminek ült ez arcon és valami egy-zsongó-érzésbe összefutó bus emlékezése az egész életének, mélységes fájdalmaknak, melyek most már kékesen fénylő glóriával vették körül a fejet s mintegy megszépítették és megdicsőítették azt.

Tompák és kilátástalanok voltak köröskörül a tárgyak. Már minden elrettentő és biztató lélek elköltözött a szobából — és még csak a függöny sem lebbent már meg — és nem leskelődött már a galád Remény, hogy hozzá osonjon alattomos és nesztelen lépteivel s hogy bársonyos kezével megsimítsa a homlokát és új életre keltsen immár tehetetlenül elterült hazugságokat...

Szilárdan és elszántan feküdt ott: hogy most már meg sem mozdul, mintegy átóhajtja magát a halálba...

— Hát ennyi volt az egész!... Ó én szegény fiatal életem!... — Most már mozdulatlan maradt az arca, a keble egyenletesen emelkedett és esett, a keze szép, szomorú, utolsó elejtettséggel csüngött alá... Némely fájdalommas arc lebbent még fel neki, néhány könnyes

szürke szem villant még meg neki, azután szilárdan csak a szürke falat látta, amely hideg volt, meredek, kemény és halotti-hangtalan... Mintha az egész élete egy hosszú fehér ut lett volna, két mély árokkal határolt ut — mintha fájdalmai soha sem is lettek volna — s most itt végződik az ut, egyszerűen és természetesen; előtte mered egy szürke fal, mely végtelenül szürke és magas és széles, és semmit meg nem pillanthat immár a szeme; a mögötte nyuló utra is vissza nem tekinthet... Ráméredt a végtelen szürkeség — immár testetlen —, és félelmes gyorsasággal rohant bele a tekintete a végtelen szürkeségbe, melyben sehol támaszt nem lelt s mely megdöbbenő volt s mely egyszerre izzó vörössé gyult, s az izzó vörösség hihetetlen vakító fényességgé fehéredett, és ő esett borzalmas kétségbeeséssel a végtelen fényességbe... Rémülten kiáltott fel, megrándult, felugrott... Aggódva kereste szemeivel a szobát, a szoba közönyös tárgyait, melyeket nem lelt s melyeket vágyón a távolból hozott vissza s melyek — rettenetes! — újra éltek. Ragaszkodott immár a falakhoz, az ágyához, az asztalhoz, a székhöz, mindenhez, amit maga körül látott és már mindenhez, ami volt és ami van...

Tehát ismét letört.

Elindult. Hajlott, elkinzott volt a teste, nehéz a járása, a fél lábára bicegett... A nagy,

szürke bérház folyosóján ment végig, mintegy vonszoltan és osonva, vérig-szégyenülten menekülve... A folyosón köröskörül, egymástól egyenlő távolságokra, kopott barna ajtók voltak és nyitott ablakok, váltakozva egy-egy ajtó és egy-egy ablak. Mindenünnen a nyomoruság nehéz szaga ömlött ki; öreg emberek keserves köhögése, gyermekek — új emberek — tragikus sirása és vékony asszonyi sopánkodások áramlottak és összefolytak kavargó örvényben és fenyegetően és ijedten libegtek fölfelé a tompa ég felé.

Széles sugáruton haladt. Egy jóságos arcu öreget látott szemközt közeledni; már nem tudta fékezni új, viharzó indulatát, mindkét kezével a szemeit eltakarva gyermeki csukló zokogásban tört ki és leroskadt.

Ezüstös haja és ezüstös szakállá volt a szelid öregnek, szürke kalapja és földig érő szürke köpenye... Langyos és puha volt a kezének érintése, ahogy a homlokához nyúlt, és lágyzengésű a hangja... És most elálltak a könnyei, letörülte a szemét és reménykedően nézett az öreg jóságos tekintetébe.

Együtt lépdeltek, lágyan és légiesen, a hosszú és széles és tündöklő sugáruton kifelé, ahonnan finom illatu szellők lengedeztek... Kétoldalt magas, fehértörzsű és sötétlombu fák szegélyezték az utat. Az ut pora illatos és végtelenül finom és meg-megcsillámló volt... A

szelid öreg, kezében tartotta az ifju kezét, az érintése finom volt és érzett jóságos és meleg vére... Az ifju, mint vétkezett gyermek, csendesen és remegő hangon beszélt...

— Ó, most már bizonyos, hogy minden hiába!... Itt végződik az út!... Elöttem a szürke, meredek fal. Föl és le és mindenfelé a fal... És visszaemlékezem az utra. Csodálatosan egyenesnek és fehérnek érzem azt... A két oldalán mélységes árok szegélyezi... S ahogy belemeredtem a szürkességbe s az izzó vörössé gyult, s majd hulltam a fehér fényességbe, rettegve féltem... és hulltam és hulltam és semmit sem éreztem, csak féltem...

Most újra tördelt zokogás vett rajta erőt és siránkozta:

— Félek, nagyon félek... Ó öreg, ki oly jóságos és szelid vagy, ki oly mély bizalmat gerjesztasz bennem, segíts meg engem!... Mint tiszta fény, árad belőled az emberi jóság... én tudom, hogy te mindenkit megsegítesz... Mindenkivel jót teszel, — annyit, amennyire erőd tellik... Tudom, hogy te segítsz azon, aki szegény... Vigasztalod azt, aki rút... Gyámolítod azt, aki gyáva... A tévedzőt valamennyire fölvilágosítod... A tudatlant oktatom... A balgán gyűlölködőt kissé megengesztelod... Minden sebre valamely írt adsz... Ó, jóságos öreg — tisztán látlak és megérezlek — segíts meg engem!... Már csak

izzó rémületemet érzem... és rettenetesen sejttem, hogy mégis örökkévalók már az én gyötrelmeim...

Mire az ut végére értek, már szürke homály borult rájuk... Előttük csodás kert terült el, sötét pázsittal és sötét virágokkal... A kertet szabályos keskeny utak szelték át minden irányban, s az utak mentén, a sötét pázsit partján csendes padok fehérlettek... Nesztelen röppüléssel fekete és fehér néma madarak szállongtak...

A szelid öreg biztatón és edzön nézett az ifju szemébe, — még kéz a kézben lépdelték, két bus lény: egy ifju elhullt és egy erős. Az ifju gyengén bicegett s némán folydogáltak a könnyei... Az öreg egy padhoz vezette, leült és gyöngéd erőltetéssel leültette maga mellé... Most végtelen jósággal nézett reá, hosszú ideig meredtek így az egymás tekintetébe, s az ifjun ismét viharos sirás vett erőt. Hátát a fehér pad támlájának vetve, mindkét kezét az arcához emelve zokogott... Szelid mozdulással hajlított most az öreg az ifju forró fejét puha keblére... Az öreg megsimitotta most az ifju homlokát és szép lassan elszállt a sirás. Már csak kis gyermek módjára szepegett... Aztán egészen elcsendesült... Már sűrű volt a homály és sejtelmes és felséges volt a tiszta csend... Az öreg jóságos mozdulattal vezette bársonynál lágyabb kezét az ifju meleg, szegény arcán

és az meresztve apró szemeit, mélységes csodálattal nézett derült, jó tekintetűbe... és szemei álomba-ringón hunytak le... A bársonynál lágyabb, meleg kezek az ifju meztelen nyakára hulltak, szeliden simították, tapintották azt... Az apró szemek újból felnyitak és újra lecsukódtak... A bársonynál lágyabb kezek most hirtelen megkeményedtek és a gyenge nyakat szorítva ölelték át... A szemek rémülten nyitak meg, valami torz hang indult kitörni, de görcsös vonaglással elhalt... A kis szemek kimeredtek, megvonaglott az arc, az utolsó kín röppent rajta végig, megvonaglott a test, utolsó fészült az örök nagy rémület, aztán elhalt; a padon heverő kar lassan lehanyatlott... A jószágos öreg gyöngéden és szomoruan emelte meg a főt, kihuzta alóla testét, fölállt és elfektetette a testet a fehér és hűs padon... szeliden megnézte még egyszer és csendes neszü léptekkel kezdett haladni a keskeny, szürkellő utak egyikén...

A katona

A katona, kétszallagos gyalogos altiszt, a konyhaasztal mellett ült. Fejét könyöklő balkezén pihentette, villogó fekete szemeivel a Teréz rengő-lengő mozdulásait kísérte. Teréz, a szobaleány, spirituszos üveget vett elő a szekrényből, hogy kettőjüknek teát főzzön. A katona mosolygott a gyönyörüségtől, amint a sürgölődő szép leányt bámulta, ruhájának minden libbenését, kemény testének minden rendülését izzó vágyakozással szívta föl a lelkébe, alig várva az időt, hogy soha se kelljen már e kedves nőtől elszakadnia. Hogy már a felesége legyen, ne csak a szeretője, akinek meleg keblén csak nagyritkán pihentetheti meg az ő gondterhes fejét.

Teréz hirtelen visszatette helyére a spirituszos üveget, mert mintha zajt hallott volna. Intett a katonának, nehogy most szóljon. A katona is szimatolóan ütötte föl a fejét. Teréz már bizonyosat tudott, riadtan suttogott a katonára:

— Gyönnek, gyönnek! Szaladj be a szobámba!

A katona fölugrott és egy pillanat alatt már a kis cselédszobában állt, bosszusan, szivdobogósan. Az ajtót nyitva hagyta maga után. Tudatosan, részint azért, mert kíváncsi volt, részint mert fölöslegesnek találta, hogy becsukja.

Nyilott a lakásból vezető ajtó és egy huszéves, lányosképű fiatalember lépett a konyhába:

— No Terka! Mivel piszmog itt egyedül? — mondta a fiatalember és megveregette a Teréz fehér képét.

Teréznek elszorult a szíve az ijedtségtől, egyszerre sápadt lett, egy szót sem tudott szólni. Talán még hang se jött volna ki a torkán.

A katonában a bántó érzések egész légiója zudult föl és egyszerre, mintegy vezényszóra tele lett izgalommal és haraggal. Leginkább pedig valami keserű szégyenérzés fojtogatta.

A fiatalember kedves szemtelenséggel ágált tovább. Pofozgatta megint a leányt, nagyon szerette ezt a mulatságot és így beszélt:

— Egyedül van, Terka? ... Mi? A szakácsnő ugye elment? Persze, ma nem lesz vacsora, tizenkettő után jönnek csak haza.

Teréz kétségbeesetten keresett valami menekülést:

— Mindjárt visszajön a szakácsné.

A fiatal ur fölkacagott:

— Ó, maga kis csacsi! Engem akar maga becsapni! Hiszen én tudom, hogy a Zsuzsi ma elkéredzkedett és bizonyos, hogy csak holnap reggel jön haza.

— Jaj, most tessék engem békében hagyni!

— Éppen azért jöttem haza, mert tudtam, hogy egyedül leszünk ketten. Mit csinál most? Jöjjön be az én szobámba!

— Tessék csak bemenni most egyedül.

— Már megint az örökös komédiázás. Mindig komédiázik előbb egy félóraig. Olyan ostoba maga. Különben minden nő ilyen ostoba.

Odabent a katonának a fejébe szállott minden vére. A szeme elborult, mintha egyszerre koromsötétség lett volna a homályos kis szobában. Gondolkodni nem tudott, csak azt tudta, hogy rettenetes dolgot jelent minden szó, ami kívülről betör. Ösztönszerű aggodalommal leejtette balkezét a bajonettje markolatáról.

Teréz nagy ijedtségében bambán nézett körül a konyhában, mintha valami tárgyat keresett volna, amely módot adjon mindennek a megmentésére. Így rebegett:

— Le kell mennem valamiért a boltba. Tessék csak addig bemenni, László ur.

— Ma teljesen meg van maga zavarodva,

Terka. Hiszen vasárnap zárva vannak a boltok!

— Jaj istenem, mert úgy fáj most a fejem.

A katona ezt gondolta:

— Majd még csak ezután fáj a te fejed, te ilyen meg amolyan!

A fiatal ur nem tágitott:

— Nem baj, Teruskám, jöjjön be, majd aztán elmulik a fejfájása.

És a leány nyakára tette a kezét, hajolt feleje, vonta magához, meg akarta csókolni. A leány ijedten, brutális lökéssel taszította el magától. A fiatalember dühbe jött:

— Majd mindjárt pofonütöm magát. Máskor maga nem hagyja békében az embert, most meg szemtelenkedik. Igaz ugyan, hogy eddig még mindig okoskodott. Mert a nők csak kinozni akarják az embert...

A katona összeszorította a fogait, hogy föl ne ordítson. Az öklét magasra emelte és majd hogy nem lesújtott az ajtófélfára, rettenetes ütéssel.

Terkának egészen elállt az esze és nem tudott semmit sem tenni. A fiatal ur tovább beszélt:

— Mi van magával máma? Olyan furcsa. Mintha meg lenne kergülve.

— Jaj, jaj, ne kinozzon már! — könyörgött a leány.

A fiatalember most kissé ellágyult:

— No édes drága kis bolondoskám, hát ne legyen olyan rosszkedvű. Nevessen már egy kicsit.

És hogy megnevettesse a leányt, igen ostoba grimaszt vágott.

A leány ezt a grimaszt sokszor látta már és mindannyiszor — nem ilyen feszült helyzetekben — szinte halálra kacagta magát rajta. Most sem tudta megállni, hogy el ne mosolyodjék.

— No lássa! Nem szabad hozzám komisz-nak lennie — beszélt a fiatalember.

Ahogy a leány elmosolyodott és így egy csöpp vidámság valahonnan a lelke legmélyéről most mégis fölszínre szökött, egyszerre észbe kapott. Egyszerre tudta, hogy mit kell tennie. Inteni akart a szemével és kezével, hogy van valaki a cselédszobában. De már késő volt, mert a fiatalember átkapta és egy csattanó csókot nyomott a képére. A leány a rémülettől elkábult.

A katona nem tudta magát tovább türtöztetni. Ugy érezte, hogy ha még tovább is ott áll tehetetlenül abban a kis homályos szobában, hát megőrül. Egy mély lélegzetet vett és elszántan kilépett a szobából.

A fiatal ur rögtön eleresztette a leányt és kissé megszeppenve bámult az erős katonára.

A katona úgy érezte, hogy valamit muszáj mondania. Minden indulatát elfojtva, mintegy a főlebbvalója előtt, beszélni kezdett:

— Bocsánatot kérek, tisztelt fiatal uram!... De nekem a Teréz kedvesem... és én el is veszem őt, mihelyt letelik az időm. Nem bírtam már tovább türtőztetni magam. Nem tudtam már tovább hallgatni, ami itt történik.

Egészen alázatosan mondta ezt a katona, bár hangja az ingerültségtől remegett. A fiatalember hirtelen dühös lett a katonára, mert mulatságát megzavarta és mert szeretője volt a leánynak. A katona arcának duftságát a gyámoltalan megzavarodottság kifejezésének vélte, ezért tulmerészen, hatalmaskodó göggel támadt rá:

— Mi keresni valója van magának idegen lakásban? Ez a mi lakásunk! Azonnal hordja el magát!

A katona szinte csodálkozva meghökkent. Csak állott zavartan és ügyetlen mozdulatot tett a kezével. A fiatal ur mindjobban neki-melegedve folytatta:

— Igen, igen. Távozzék azonnal! Magának senki nem engedte meg, hogy ide betegye a lábát.

A katona csak ennyit mondott:

— Hallgasson az ur!

És egy lépést tett feléje, a szeme vérben

forgott, jobbkezevel a bajonettjéhez nyult, de azonnal el is kapta a kezét, mintha forró lett volna a markolat. Most hirtelen kérlelni kezdte Teréz is:

— Menj, drága Józsim, ne törődj semmivel, csak menj.

A katona észbe kapott, hátrálva ment az ajtóig, mintegy tuszkolta magát kifelé, szörnyű magafékezéssel. Amikor fölnyitotta az ajtót, még csak annyit mondott a leány felé:

— Majd te veled is elbánok, ne félj!

Egyedül maradtak a fiatal ur és a szoba-leány. A fiatal ur göggel vigyorgott a leányra. A leány elkapta róla a szemét, nem szeretett rá nézni, mert ebben a percben gyűlölte. A fiatal ur még nem zökkent ki az előbbi játék vágyakozó hangulatából. Tovább kezdte piszkálni a leányt, csak azért is:

— Nem baj, Terus, ne féljen, nem lesz semmi bántódása. Csak jár a szája. Nem is értette meg, amit mi beszéltünk.

— Menjen innen László ur, hozzám most ne beszéljen.

De a fiatal ur csak beszélt tovább, próbálta mindenképpen engesztelni a leányt. Próbálta vidítani. Amikor azt magyarázta, hogy a leány náluk teljes biztosságban van, a katona, ha haragszik is, majd eljön jövő vasárnap, itt nem bánthatja őt és könnyű lesz majd azután a

megbékülés. A leánynak tetszett ez a magyarázgatás és már kezdett egészen megnyugodni. Már néha mosolygott is, sőt a fiu pajkos ágálásán egyszer nagyon jóízűen elnevette magát. A fiatalember simogatta a haját és a képét, a leány hagyta. Szinte jól esett ez neki, elmúlt gyötrelmes percek után, hogy simogatja valaki, kellemes férfi, akárki is.

Ezalatt a katona lement, inkább leszédült a lépcsőn. És haragtól csörtető lépésekkel indult meg, hogy elmegy. De egyszerre megállt. Eddig hozta a nagy nekiindulás, de az már elfogyott, tovább menni nem tudott. Állt és átgondolta, hogy mi is történt most vele. Irtózatosszégyen. Meg kellene most hasadnia a földnek és elnyelnie őt. És a leány fönt maradt, kettesben azzal a másikkal. Ezt már nem lehet elviselni, még ha az életébe kerül is. De mit tehet, ha vissza is megy? Jaj, csak valami veszedelem ne történjék! Megint megindult, de csak kettőt lépett, tovább nem vitte a lába előre. Akkor még állt és küzdött, már nem is gondolkozott, csak az érzései harcát állta tüdőn. Aztán hirtelen megfordult és rohánva ment vissza.

Fönt azalatt a leány már mosolygott és hogy kiengesztelődött, már a könnyei is kicsordultak. A fiatal ur ráborult és csókolgatta a képét, az ajkát. A leány visszacsókolta. Azután

leült az asztal melletti székre, arcát két tenyerébe fektette. A fiatal ur simogatta, megint a haját és lágyan beszélt neki.

E percben a katona nagy zajjal fölnyitotta és bevágta az ajtót, megállt a küszöbön. A leány fölsikoltott. A katona beljebb lépett, betette maga után az ajtót. Megint a végsőkig megfékezte magát és így beszélt:

— Fiatal uram! Tekintetes fiatal uram! Értsük meg egymást. Legyünk emberi indulattal egymás iránt. Én így nem tudok elmenni. Nem enged el a szivem. Nem hagyhatom én most itt a Tercsit... Hadd jöjjön most le egy kicsit a Tercsi, csak sétálni, csak egy órára. Majd azután visszajön... Gyere Tercsi! Gyere most le velem.

Tercsi szó nélkül bement a szobájába, kendőt vett magára és visszajött a konyhába.

A fiatal urban minden jó érzést legyőzött most az irigység és gőg. Csudálatosan szemtelen vakmerőséggel támadt a katonának:

— Mondtam már magának, hogy ide ne tegye be a lábát. Teréz, maga itt marad.

Teréz ellenszegült:

— Megyek, László ur. Megyek. Gyerünk Jóska!

A fiatal ur kiabált a leányra:

— Maga itt marad! Magának nem szabad elmennie! Nem engedem, tudja!

— De amikor nincs dolgom.

— Igenis van dolga. Majd én adok magának dolgot. Azonnal teát fog nekem főzni.

Teréz meghunyászkodva készült ledobni magáról a kendőjét. A katona most hozzálépett és visszaborította a kendőt Teréz vállára és ezt mondta:

— Gyerünk!

A fiatal ur megragadta a kendőt és egy rántással leszedte Teréztől. Ekkor a katona balkezelével torkonkapta a fiatal urat, rálökte a konyhaasztalra, Teréz sikoltva rohant a szobájába, a katona kirántotta a bajonettjét és tövig döfte a fiatal ur mellébe. Aztán elengedte a torkát. A fiatal test élettelenül csuszott le az asztalról és arccal a köre bukott. Egyet se mozdult többé, csak hogy a melléből kiállott a bajonett markolata, kissé baloldalt fordult. A konyha kövén egyszerre nagy piros vértócsa lett. A katona a bajonettjéért akart nyulni, de már nem merte megfogni. Rémtünet nézte a halottat, aztán fojtott, sóhajszerű hangon hívta Terézt. Teréz előrohant és egyenesen ki akart futni a konyhából. A katona elkapta:

— Hová mész? Megörültél?

— Én félek, — mondta a leány vacogón. — Jaj, mit tett maga! Jaj, mit tett! Vége magának. Bezárják ezért.

— Nem zárnak be. Elmenekülök. Ugy elbujdosok, soha nyomomra nem akadnak.

— Hova is tudna most menekülni?

— Azt én nem tudom. De engem nem fog meg se katona, se rendőr. Soha többet nem látalak már, mert nem kerülök én már a világ elé. Pedig miattad öltem. Jaj, mit is tettem!

— Jajjaj, hogy miért is jött vissza.

— Most már mindegy... De Teréz, ha én elbujdosok, akkor többet nem látalak. Ebbe én belehalok. Teréz, én megyek és följelentem magam. Van azoknak is emberséges szívéük, legföljebb, ha három esztendőre ítélnék. Mert nekem igazságom volt. Ennek meg kellett döglenni!... Azután, ha kiszabadulok, az enyém lesz. Megvársz, ugy-e? Most megyek és jelentkezem a kaszárnyában. Hanem, annyit mondok, megvárj engem, Teréz!

Teréz ösztönszerű idegenkedéssel rebegte:

— De akkor becsukják magát. Inkább meneküljön el, hogy a börtönbe ne kerüljön.

A katona elérte a tudattalan óhajtást és fölordított:

— Ne beszélj így, mert téged is leszurlak. Ne beszélj így! Megyek és följelentem magam. Megvárj, Teréz! ha lelked van! Várd meg, amíg kiszabadulok. Ha nem vársz meg, rád szakasztom még a csillagos eget is!... Most megyek és föladom magam.

A szökevény

Minden nagyszerűen sikerült. Az ablakrács átreszelése és kiemelése. Az ablakon át kijutás a folyosóra. Az őrtálló katona leütése... Most az őrtől elvett szuronyos, töltött fegyverrel átfutott a kis udvaron, felmászott a kerítésfalra. Az udvaron sétáló őr ekkor vette észre, lekapta a puskáját és lőtt. De nagyon hirtelen cselekedett, nem talált. A szökevény már átfutott a falon és rohant eszeveszetten, szürke rabruhában, sápadt, feldult arccal, jobb kezében a töltött fegyvert tartva... Az őr lövéseére egyszerre megmozdult a hét főből álló készültség. A káplár vezényelt és a hat közkatona szörnyű buzgalommal iparkodott. A szökevény riadtan futott a görbe utcán. Bakancsa alatt csattogott az utca köve. Néhány járókelő félve huzódott a falnak. Egy-két perc alatt a hét üldöző is már az utcán rohant. Megpillantották a szökevényt, amint az otrombán evickélt előttük a távolban, de nem lőhettek rá, mert már mindenütt akadtak ártatlan járó-

kelők. Futottak tehát utána, lázas arccal, fujva, mint a vérszomjas vadak.

A távolság fogyni kezdett, a szökevény és üldözői közt. Ezt észrevette a szökevény, mert mindig jobban és jobban hallotta az üldözők fenyegető dobogását. Visszanézni nem mert. Rohant tovább, szörnyen kinlódva és aggódva, hogy célját hihetetlen küzdelmei után sem tudja elérni. Egy üres kocsit látott maga előtt baktatni. Rögtön eszébe villant: csak a kocsit kell még elérnie! Néhány másodperc múlva már elérte a kocsit. Egyenesen a kocsihoz futott és belevetette magát. Fegyverét ráfogta a kocsisra és az ijedt ember könyörtelen indulatával riadt rá:

— Hajtson gyorsan, mert lelövöm!

A kocsis rémülten nézett rá, cselekedni nem tudott hirtelenében. Ő újra ráförmedt:

— Gyorsan, gyorsan, mert azonnal lövök!

Most már belevágott a kocsis a lovakba és örült vágatás kezdődött. Az üldözők pár pillanat alatt elmaradtak.

— A Neptun-utcába! Neptun-utca négy! — parancsolt tovább a szökevény.

A kocsi vágatott, a kocsis hátra sem mert nézni többé, mert amint előbb hátratekintett, tekintete visszariadt a puskácső nyilásától. A szökevény a kocsiban ült, kissé előrehajolva, fegyverét használatra készen mindkét kezével

fogta. Agyát csak az az egy óhaj feszítette, hogy mielőbb célnál legyen, hogy mielőbb megérkezzék a Neptun-utca négy számú ház elé, bántódás nélkül. Azután még csak egy kis ideje legyen, még csak pár perc — és jöhet a halál. Földi életét befejezte. És eredménnyel fejezte be, mert bosszút állt azon, aki tönkretette, aki a börtönbe juttatta. Lihegve, szörnyű áhitással várta már a rohanva közelgő időt... Már reggel van, jól kiszámított mindent, még kevés az ember, de már nyitva vannak a kapuk mindenütt, könnyen bejut a házba, a lakásba — és akkor! És élénken lebegett meg előtte a mult, amelyet meg kell torolnia. A szörnyű arcu nő, a szép bestia, amint gyáva reszketéssel mosolygott és elrejtett rendőrök kezére adta őt. Bosszút kell állnia!

— Gyorsabban! Neptun-utca négy!

Neptun-utca négyben lakott a nő. Szép és gonosz. Akiért ő embert ölt... ő katona volt, a nő cselédleány. Finom, szép urasági szobaleány. Ő szerette a leányt, el is akarta venni katonaság után. Aztán jött egy vad, szerencsétlen, rettenetes jelenet. Ő embert ölt, elmenekült. Rongyokban bujdosott, étlen, szomjan szenvedett, még a napvilágra sem mert kibujni rejtékhelyeiből. Rendes emberi élet közé nem kerülhetett, munkát nem kaphatott. És izzott agyában a gondolat, hogy soha többé

nem láthatja a nőt. A nőt, akiért embert ölt... Besompolygott napszállta után a városba. Leste. Nem látta, kérdezősködött utána. Nyomára sem akadt. Azután egyszer meglátta kocsiban, elegánsnak és gyönyörűnek látta, urral. Rohant a koci után. Neptun-utca négy előtt állt meg a koci. Ott leskelődött azután. Elszántan előbujt nappal is és elment a nőhöz. A nő már szeretője volt egy gazdag embernek, aki fényes lakást rendezett be számára. A nő megrémült, amikor meglátta. Ő követelte a jussát. Szerezzon a nő pénzt és szökjenek meg együtt. A nő reszketett és mosolygott. Nem mert ellentmondani. Mindent ígért másnapra. S mikor elment érte, a rendőrség kezére adta őt. Aztán jött az őrző, fogság, hadbíró, hat évi garnizónbörtön... Hat esztendő! Ki lehet bírni. Még csak tíz hónap telt le belőle. Még öt év és két hónap. Aztán jönne a szabaddulás, új élet... De nem kell. Bosszu nélkül nem élhetne tovább. Elhervadna, elpusztulna, beledöglene. Meg kell bosszulnia irtózatos elárulatását, aztán jöjjön a halál!

A koci megérkezett a Neptun-utca négy elé. A szökevény leugrott a kocsiról és rohant be a kapun, fel a lépcsőn, a második emeletre. A lakás a lépcsőházból nyílt. Csengetett. Kétszer csengetett, alig elviselhető türelmetlenséggel. Egy vén cseléd felnyitotta az ajtót.

Azt ellökte és berohant a szobába. Ez volt a szalón. Bezárta maga után az ajtót. Bement a hálószobába. Most már lassan, lábujjhegyen ment. Bezárta maga után annak az ajtaját is. Homályban aludt a nő. Az ablakhoz ment, széthuzta a csipkefüggönyt. Besütött a nap a szobába. Ott fekiúdt a gonosz nő, kibontott aranyiszőke hajjal, fehér nyakkal, piros paplan alatt, rettenetes szépen. Megtámasztotta fegyverét és óvatosan leült az ágy szélére. Nézte a nőt. És gonoszul vigyorgott. Aztán — mert sietni kellett — fellebbentette róla a paplant. A nő meg sem mozdult. Selyem ing volt rajta. Testéről áramlott az illat és az isteni melegség. A szőkevény megfogta a nő kezét és kissé megrázta. A nő megmozdult, mosolygott. Ő ismét megrázta. A nő még nem nyitotta fel a szemét, hanem félálmban, pajkos enyelgésről képzelődve, játékosan igyekezett eltolni a zavaró kezét. A szőkevény ismét megrázta. A nő most felnyitotta szemét. Ostobán nézett az ágya szélén ülőre, aztán egyszerre megrémült és felsikoltott, guggoló helyzetben háttal a falnak vetette magát. A szőkevény vágyakozón nyult feléje és rémitőn vigyorgott rá. A nő ki akart ugrani az ágyból. Segítségért kiáltott. A szőkevény felegyenesedett, megragadta a torokát mindkét kezével és minden izzó gyűlöletét rászoritotta a fehér, meleg nyakra. A nő sze-

mei kidülledtek, nyelve kiugrott és a feje meghanyatlott. Ekkor eleresztette a szökevény a nőt. A test holtan bukott el, a fej lecsüngött az ágyról, az aranyszőke illatos haj a padlón szétömlött. Vér buggyant ki az ajkak közül. A szökevény most leült ismét az ágya szélére és fáradt bambasággal, gondolatlanul bámulta a halottat. Egyszerre vad, gyors zörgést hallott. Majd lépteket és durva, üldöző hangot. Észbe kapott, felfrissült, felállt, magához vette a fegyverét és az ajtónak szegezte. Léptek, zaj, hang egész az ajtóig közeledtek, egy ütés és feltört, kivágódott az ajtó. A szökevény lőtt, az első katona elesett. Egyszerre emelődtek a puskák és több lövés dördült el. A szökevény elejtette fegyverét és holtan vágódott el a padlón.

Lilike és a tiszt

Lilike egy apró leányka volt, székehajú és kékszemű. Kissé karikásak voltak a lábai, de ez csak még kedvesebbé tette őt, mert hiszen minden bámulója előtt világos dolog volt, hogy amire Lilike megnő, egyenesekké és gyönyörűekké válnak ezek a lábak. Különben attól lettek karikásak, hogy Lilike tulkorán vált emancipált hölgygé, azaz kétéves korában már állandóan a gangon mászkált és szaladgált, egy Csengery-utcai nagy bérház elsőemeleti folyosóján. Itt, udvari egy-szoba-konyhás lakásban lakott ő a mamájával és a nagymamájával.

Lakott ebben a házban, a második emeleten, egy huszártiszt is. Garszon-lakást tartott, mely a saját butoraival volt berendezve; volt egy tisztiszolgája is, aki a cselédszobát töltötte meg áradó kedélyű egyéniségével. A főhadnagy természetesen igen rendszeretelenül, — sőt egyszerűen rendetlenül — járt haza, a legváltozatosabban töltött percekét, vagy órá-

kat a lakásán. Életmódjának esetleges kutatója csupán a délutáni alvással kombinált otthon-tartózkodásaiban találhatott volna valami szabályszerűséget.

Lilike, aki majdnem egész napon keresztül a gangon játszott, vagy a nagymamájával szomszédolt, gyakran látta a huszártisztet és mindannyiszor megbámulta. Szép, de kissé féltelmes látvány volt neki az egyenruhás, kardos tiszt. Igen gyors ösztönrel már akkor észre szokta venni a tisztet, amikor lakásának ajtáján kilépett és mindannyiszor jól megcsémélte, közelébe menni azonban talán nem is mert volna. Megállva, balkezevel a rácsba fogódzva, rendkívül komoly, sőt elmélgdő arc-cal nézte, amint a tiszt jött le a lépcsőn — a kardját ezalatt a hóna alá emelte, — egy-két lépést tett az elsőemeleti folyosón, azután elfordulva, lefelé távozott, mintegy lassan elsülyedt a tekintete elől.

Egyszer mégis valahogy, talán bizony ösztönszerű női kacérságból, mintha elhatározta volna, hogy ő bizony kikezd ezzel a szép huszártiszttel, abban a pillanatban, amikor őt ajtáján kilépni látta, elkezdett a lépcső felé sompolyogni. Félénken lépdelve, minden két-három lépés után habozva haladt előre, körülbelül a tiszttel egyidőben ért a fordulóhoz. Megállt, föl-nézett a tisztre, az egészen mellette haladt el, még a mozgásának a szele is megcsapta, de

észre sem vette őt. Lilike kissé elröstelkedett, kissé merengett, azután hirtelen megfordult és vidáman futott vissza a nagymamájához, aki nyitott ajtajuk mellett, egy széken üldögélt.

Másnap is elindult Lilike a lépcső felé, de most már nem is mert egészen a lépcsőig menni, mert hallotta a tiszt erős, kemény hangját, amint néhány szót beszélt a szolgájával, csaknem kiabálva. Két-három napon át azután nem is kísérletezett Lilike. Egyszer nem látta a tisztet, mert vagy az nem volt odahaza, vagy ő nem volt a folyosón, amikor a tiszt elment hazulról. Egy napon azután mégis, amikor úgy érezte, hogy nemsokára távozni fog a tiszt, szépen előre odasétált a lépcsőhöz, leült a folyosóra, a fal mellé, úgy, hogy a lábcskái az első lépcsőfokon pihentek, annak a lépcsőnek a végében ült, amelyik az első emeletről lefelé vezetett. Itt üldögélt és egy hervadt, piros szegfűvel piszmogott, a szirmait tépte, azaz a szárát próbálta elszakítani s mivel ez nem sikerült, a fogai közé vette, hogy majd elrágja. A nagy munkában kicsordult a nyála és két vékony sávban folydogált, jobbról és balról az állacskáján. Ő fogta a ruháját, az állához emelte és megtörülte magát. E pillanatban látta meg a huszártisztet, aki nagy meglepetésére alulról jött fölfelé, tehát éppen haza jött. Lilike csak nézett rá, kerekre dülledt szemekkel. A tiszt is ránézett most, egyenesen

a kék szemeibe és elmosolyodott, mire a tiszt megállt előtte és megsimogatta a képét és ezt mondta:

— Szervusz, kis baba!

Lilike csak bámult és bátortalanul is, megpajkosan is mosolygott s mivel a tiszt mintegy serkentőleg ismét mondotta, hogy szervusz, ő is beszélt, motyogott valamit, azt, hogy: báácsi!

A tiszt biztatta:

— No, mondd te is: szervusz, és adj kezet.

És máris megfogta a Lili kis kezét, amely olyan lágy és aranyostapintású volt, hogy a tisztnek hangosan kellett nevetnie. És hogy már hangosan nevetett, beszélt is tovább, amint éppen az ajkaira tódult:

— Hát most mondd szépen: szervusz bácsi.

Lilike utána mondta, hogy szervusz bácsi és ő is nevetett, nevetés közben két gödröcske látszott a képén és kivillogtak apró, kis fogai.

— Mi a neved? — faggatta a tiszt a kislányt.

Lilike megmondta a nevét, így, hogy: Lili, persze, az l-ek helyett j-ket mondott és kétszer is meg kellett ismételnie a nevét, míg a tiszt megértette.

Most még a hóna alatt megfogta Lilikét, fölemelte jó magasra, kérdezte, hogy nem

fél-e, azután letette, megint megfogta a kezét, azt mondta: szervusz — és ment föl.

A nagymama az egész jelenetet látta, éppen a szomszédban üldögélt két asszonnyal, akik mosolyogva, olvadozva szemlélték az impozáns huszártiszt enyelgését. Amint most Lili a nagymamájához futott és a térdéhez simult, a nagymama boldogan mosolygott, simogatta és megcsókolta a haját; a két asszony is beszélt, simitották, tapogatták az apróságot, mintha le akarták volna róla szedni a huszártiszt kezeérintését.

Másnap a tiszt már magától észrevette Lilit, akit a nagymamája a kezénél fogva sétáltatott köröskörül a gangon. A tiszt megállt, Lilike felé nézett, Lilike nevetve kiáltotta: bá-á-csi és szaladni iparkodott. A nagymama nem eresztette el a kezét, hanem ő maga is sietett vele. A tiszt szalutált a nagymamának és azt mondta: jó napot. Aztán megint barátkozni kezdett Lilikével. És most, hogy Lili a tiszt felé tárta a karjait, vágyva, még az ujjait is szétmeresztve és így kérte, hogy vegye őt föl, a tiszt lehajolt és karjára vette a leányt. A nagymama is nekidurálta magát, beszélt és azt mondta:

— De hogyan szereti az urat!

— Hát hogyan! — szólt a tiszt, vidáman és erős hangon, a hangjával is állítva, hogy őt

mindenféle fajtáju és koru emberi lénynek, ha nő, szeretnie kell.

És a nagymama szörnyű igaznak érezte ez állítást, mert így közelről alig is győzött csodálkozni, hogy milyen gyönyörűséges ember ez a huszárfőhadnagy. Csak bámulta a tisztet, bámulva nézegette és mosolygott és Lilikén is nevelt és biztatta őt:

— Adj egy puszt a bácsinak.

És Lilike egy csókot cuppantott a bácsi képére.

— Nagyszerű! — szólt a tiszt elragadtatással, a nagymama pedig boldogan szörnyűködött:

— Jaj, mekkorát adtál! Mekkora nagyot cuppant!

A tiszt is megcsókolta a Lili képét, azután letette őt. Azt mondta neki, szervusz, még egyszer megsimitotta a fejét, szalutált a nagymamának és elment.

Ettől kezdve majdnem mindennap megismétlődött a találkozás. Lilike, amikor jönni, vagy menni látta a tisztet, már rohant feléje, kacagott, messziről tárta a karjait és kiáltotta:

— Bá-ácsi!

A tiszt megállt, megvárta, nevetett, beszélt hozzá, lehajolt, néha fölvette a karjára és így gyönyörködött a kis eleven, mozgó, lélegző apróságban. Különösen jóízűt kacagott, amikor Lilike megfogta a bajuszát és meghuzgálta.

Lilikének nagyon tetszetek a tiszt fényes csillagjai és csillogó gombjai, mikor a karján ült, meg-megbökölte némelyiket az ujjával és mondogatta, hogy: add ide.

— Nem lehet, oda van varrva a kabáthoz, — mentegetőzött és magyarázott a tiszt és kutatni kezdett a zsebeiben, hogy mit is adhatna a csillagok és gombok helyett a kislánynak. Mert kötelességének érezte, hogy valamit adjon neki és szinte röstelkedett magában, hogy ez nem jutott előbb az eszébe, hogy megvárta, míg a leány kér. De csak aprópénz, kés, kulcsok s más efféle zsebholtmik akadtak a kezébe, semmit nem tudott adni a leánynak. Majd holnap hoz neki valamit, — gondolta. — De természetesen elfeledkezett a dolgról és amikor másnap megpillantotta a tárt karokkal szaladó Lilit, meghökkenve kiáltott:

— Terringettét, elfeledtem!

És az első pillanatban már szinte a zsebóráját tudta volna odaadni.

Másnap a tisztnek, cukrosboltban járván, eszébe jutott a kis lány és vett számára egy kis csomag finom cukorkát. De mégis az történt, — ezt majdnem igazi szomorkodással panaszolta el a nagymamának, — hogy közbejött egy nagy nő és az megette az egészet. A nagymama szinte mentegetődzve mondta, hogy nem baj, ne is tessék neki cukrot venni; lakik náluk egy kisasszony, aki cukrászdában van

alkalmazva, az mindennap annyi cukrot hoz neki, hogy már nem is jó annyi édesség.

Egész barátságos beszélgetésbe elegyedett a tiszttal a nagymamával. Kérdezte, hogy hol van a kis baba mamája, hogy lehet, hogy ő még soha nem látta. A nagymama elmondta, hogy a leánya üzletbe jár, pénztárosnő egy gyógyszer-tárban, keresnie kell, mert bizony, nem tudnának másképp megélni; most válik a férjétől.

— Ej, ej! — mondta a tiszttal és csóválta a fejét, mintha csodálkoznék, mintha volna valami, amin csodálkoznia kellene.

— Na, megesik az ilyen kellemetlenség! — mondta azután, mintegy helyreigazítva az előbbi indokolatlan csodálkozást, pedig helyesen csodálkozott, ezt mutatták a háttérben lap-pangók, amelyek miatt így beszélt tovább:

— Szép ugy-e a kegyed leánya? Ilyen szép kis aranyhalacskáknak csak szép mamája lehet.

És most Lilikére nézett, ujjaival enyhén megérintette a haját.

A nagymama hirtelen és sóváran felelt:

— Bizony, szép az én leányom! Százszor különbet is megérdemelne, mint amilyen a volt ura. Jobb is így, hogy megy a pokolba az a drágalátos.

És kissé sunyin nézett a szegény nagymama a tiszttel, mert arra gondolt, hátha ér-

deklődne az ő leánya iránt, csak úgy, mint egy szép nő iránt, hiszen ez a tiszt oly gazdag.

A tisztnek azonban csupán az ötlött az eszébe: eh, nagyon szegény népség ez!

Semmi rosszat nem érzett meg és az pedig, hogy valami szomorut is látott volna a nagymama viselkedésében, tőle, mint igen egészséges lénytől, egészen távol állt. Mégis kedvetlenül bocsátotta lefelé a tekintetét és most megpillantotta, hogy Lilike a kezében gondosan szorongat egy madzagot, amelynek a vége egy játékteknősbékához van kötve. Ez a teknősbéka egy jobb játékszer volt valamikor, kemény papírból volt szerkesztve, olyanformán, hogy ha huzzák, mozogtak a lábai. De már egészen kopott volt, régen elromolhatott, a két első lába hiányzott is; afféle döglött teknősbéka volt már, szegényes, ócska játék, semmi kedve nem telhetett már benne Lilikének.

És a tiszt örült, mert a teknősbékáról eszébe jutott, hogy néha-néha majd valami játékapróságot fog venni a kis leánynak.

Törzsasztal az ablak mellett

A törzsasztalnál már hárman ültek. Negyediknek Szélike érkezett meg. Szélikének azért hívták a társaság tagjai, mert a rendes neve Széll volt és mert kistermetű volt és mert mindig mosolygott, szinte lányosan mosolygott, még akkor is, ha panaszkodott. Ahogy belépett, lerázta magáról az esőt, átadta a kalapját, kabátját a ruhatárosnak, mosolyogva üdvözölte az asztaltársakat és leült a törzsasztalhoz, közvetlenül az ablak mellé.

— Nagyon esik? — kérdezte Szélikét dr. Lovas.

— Ne-em... csak úgy csöpörész.

— Fenét csöpörész, lelkem. Nézze, hogy esik!

Ezt Avi bácsi mondta... Avi, az annyi mint aviatikus. Ez a név pedig az ő észjárásuk szerint azért illette meg Avi bácsit, mert a rendes neve Székely Mihály volt és így névrokona volt az ismert magyar aviatikusnak. Bácsinak meg bácsi volt,

mert ő volt a társaságban a legidősebb, negyvenen fölül járó, őszhaju ur.

Avi bácsi tehát megcáfolta Szélikét, aki azt állította, hogy nem nagyon esik, csak úgy csöpörész. És mutatott kifelé a tekintetével, hogy ni, milyen derekasan esik. Ez a megállapítás aztán hiteles volt, mert Avi bácsi egészen az ablak mellett ült, most szemben Szélikével és eddig azzal szórakozott, hogy nézegette a tipegő női lábakat. Esős időben ez tagadhatatlanul kellemes szórakozás.

Mindnyájan kitekintettek most, dr. Lovas föl is állt és megállapították, hogy csakugyan nagyon tisztességesen esik. És csaknem egyszerre kezdtek kacagni Szélikén, mert ő az utcáról jött és mégsem tudta, hogy nagyon esik.

Szélike komoran nézett maga elé, ami ritka dolog volt nála és nem hagyta magát zavaratni, hanem kezdte rendelni a vacsoráját:

— Hát kérem, először, hozzon egy adag libamáját. És miféle savanyu van? ... Helyes, hozzon két ecetes paprikát hozzá. De, tudja, tetessen a májhoz pár szem libatöpörtyűt is. Ne legyen égett, se vörös a töpörtyű, mert visszaküldöm. Megértette?

— Ej-ej Szélike, már megint kávéházban vacsorázik. Mért nem jött el a „Hollányi“-ba?

— Ugyan, csak nem megyek még külön vendéglőbe is ebben a cudar esőben! — védekezett Szélike.

— Hamisság, hamisság! Hiszen nem is tudta, hogy esik! Mi mondtuk meg magának, hogy esik. Maga azt hitte, hogy süt a nap.

Ismét kacagtak mindnyájan, most már Szélike is nevetett. Avi bácsi kritizálta:

— Hogy lehet valaki fiatalember létére ennyire szórakozott?

— Először is tiltakozom az ellen, hogy fiatalember vagyok, — mondta Szélike, — Öreg, összetöpörödött ember vagyok. Csak a születési anyakönyv szerint vagyok huszonnyolcéves, igazában százéves vagyok.

Ezt mosolyogva, szinte nagyon vidáman mondta Szélike, de belül kissé elszontyolodott, mert egy kevéssel több igazság volt állításában, mint amennyi még kedélyesen tűrhető lett volna. Komolyra is fordította mindjárt az arcát, amely ritka tünemény folytán a társai igazán is, meg ingerkedő szándékkal is némán néztek rá:

— Hát... tényleg szórakozott voltam, ami nálam, mondom, öreg embernél, nem is csoda. Szórakozott voltam és beismerem: nem vettem észre, hogy nagyon esik. Azt hittem, hogy csak gyöngén csöpörész, úgy, mint öt perccel előbb, mert öt perccel előbb még csak gyöngén csöpörészett és bennem mindenestül megörögződött az öt perccel korábbi állapot... A Gyár-utcán jöttem hazulról, öt perccel az ideérkezésem előtt a Dávid-utca táján tarthattam.

Néptelen volt az utca, csak előttem baktatott lassu, fáradt mozgással két napszámos-féle ember. Nem tudom, talán mert egész délután otthon unatkoztam és kellemetlen dolgok kóvályogtak bennem — utálatosak ezek a vasárnap délutánok! — annyira unatkoztam, hogy zongorázni sem volt kedvem, szóval valahogy nagyon rajta felejtettem a szememet ezen a két szegény emberen. Olyan alakok voltak, tudják, olyan Gorkij-alakok, hogy az embert valami aggódó sajnálkozás fogta el, amint rájuk nézett. Nagykabátjuk nincs, ebben a hideg, nedves időben. A ruhájuk rongyos, a cipőjük rongyos, a nyakuk meztelen, vörös, szélből kifujt és piszkos. Amint lassan lépkedtek, olyanoknak tűntek föl, mintha óriási lenne a testsúlyuk, mintha minden lépésükkel szörnyűségesen megnyomnák a földet és mégis... olyanoknak is érezte az ember őket, mintha csak csalóka látszat lenne az, hogy a földet nyomják, mintha igazában valami láthatatlan kötélen lógnának és minden lépésük, minden mozdulatuk csak bábszínházi figurák mozgása lenne... Lassan mentek, én hamar elértem őket és — én bolond fejem! — még oldalvást is beléjük néztem és néhány szavukat is meghallottam. Azután siettem, ők elmaradtak. De, komolyan mondom, nagyon kellemetlen dolog volt. Mindakettőnek sötét és mogorva volt az arca, olyan, mint elkeseredett haramiáké. És

annál rémesebb volt az a furcsa disszonancia, amint az egyiknek, meglett férfinak, marcona, szőrös, megtaposott arcából, a fekete szájüregéből szinte gyerekesen siránkozó, gyöngé és rekedt hang vánszorgott elő és így beszélt a másiknak és én csak ennyit hallottam: „Volt nekem há-árom ingem is és ké-ét gatyám is...”

— Uraim! Rettenetes perspektívája egy nyomoruságos életnek! Három ing és két gatyá! Amelyekre mint javakra hivatkozik egy ember. És hallani, hogy milyen siró, gyerekes hangon nyöszörögte ezt, milyen fájdalomosan panaszkodott! Mondhatom, egyszerre nagyon rosszul éreztem magamat. Elkezdtem sietni, hogy csak minél előbb elhagyjam őket. Alig vártam, hogy ideérjek. Szinte vissza se mertem nézni, mert hátha utánam jönnek, velem együtt sietnek és még tovább is beszélnek, hasonló súlyos dolgokat mondanak és nekem azt meg kell hallanom. És folyton, amíg csak ide nem értem, a fülemben csengett annak az embernek, annak a torzonborzúnak, annak a rálépettnak a gyermekes nyöszörgése...

Egy percig mindnyájan hallgattak. Legelőször Ávi bácsi szólalt meg és így beszélt:

— Tulságos érzékeny maga máma, Szélike. Ez szép magától. Ámbár csak annyira volt érzékeny, hogy megfutamodott a nyomoruság elől! De ne felejtse el vacsorázni!

A hideg libamáj és a két savanyu paprika

már rég ott állott az asztalon, Szélike előtt. Szélike, mielőtt reflektált volna a megjegyzésre, hozzálátott az evéshez.

Ebben a percben egy kis utcai gyerek, egy ázott, fázós, maszatos kis jószág, a járdáról odament az ablakhoz, egészen hozzáállt, úgy, hogy az orra hegye fehéren ellapult a párás üvegen. És bámult be a nagy csillogásba. A társaság minden tagja a fiura nézett és nevetni kezdett, mert komikus volt a fiu, amint nagyon piszkos két kezével mászkálni kezdett az üvegen. A fiu csak most vette őket észre, egy kicsit zavarba jött, aztán ő is elkezdett nevetni. Amint ráesett a tekintete a libamájra, neveve, tréfás és szemtelen mozdulatokkal az evést utánozta. De csakhamar, látván a finom libamáját és a csillogó ecetes paprikát, elment a kedve a komédiázástól, elkomolyodott és furcsa csodálkozással bámult a falatozó urra, Szélikére. Steinberger, a társaság negyedik tagja, nevetve mondta Szélikének:

— No, gyengédlelkű Szélike! A kis csibész éhes. És nagyon megkívánta a libamáját, amelynek adagja csekély két korona.

Avi bácsi:

— Ugyan csak... Szélike nem olyan ember. Ő elfut, ha nagyon érzékenyül.

Dr. Lovas:

— Bizony elfut. Pedig megérthette volna: annak a napszámasnak vagy minek, csak volt

három inge és két gatyája, ellenben most már nincs. Bizonyára — ha már úgy panaszkodott — egy jó inge és egy jó gatyája sincs... Lássa Szélike, magának meg kellett volna állania, beszédbe ereszkedni velük és szépen visszamenni a lakására és megajándékozni a két szegény embert, mindegyiket két-két inggel és gatyával, olyanokkal, amelyek még elég jók, de amelyeket maga már nem visel.

— Igen, igen, — mondták mind nevetve.

Szélike kissé zavarba jött:

— Jól van. Csak ugrassanak!... Ki a fene tud ilyesmit megcsinálni? Azt hiszik, hogy én nem szívesen adnék nekik ruhát? Mondhatom, igaz boldogság volna, ha megajándékozhattam volna... például azt a szegény embert. Még némi pénzt is adtam volna neki, pedig most magamnak is csak tiz egynéhány koronám van. De hát nincs az ilyesmire, kérem, mód. Nincs rá forma.

— Nincs. Az ilyesmi elől el kell szaladni.

Óriási kacagás.

Most Steinberger szólt:

— Urak, van egy eszmém! Ki kell próbálni Szélikét! Sőt, alkalmat kell neki adnunk, hogy boldog lehessen. Ime, még megvan több mint fele a libamájnak. Ajándékozza meg vele ezt a csibészt.

A kisfiu még mindig ott állt az ablakban, de már háttal feléjük, mert nem figyeltek rá.

Szélike haragosan kitört:

— Azt hiszi, nem adnám oda neki? Azt hiszi?

Aztán hirtelen hozzátoldta:

— Ha bizonyos lennék benne, hogy éhes, hogy... nincs neki otthon mit ennie.

Dr. Lovas közbevágott:

— Hát, Szélike, én kimegyek hozzá és megkérdezem tőle, hogy éhes-e.

— Helyes, helyes, — mondták ketten: Dr. Lovas és Steinberger.

Szélike most már kezdte mulatságosnak találni a dolgot és örült és nevetett. Tréfás jókedvében a villája nyelével megkopogtatta az ablakot a kisfiu füle mögött. A fiu hirtelen megfordult és benézett. Szélike mosolyogva egy kézmozdulattal fölkinálta neki a még meglevő ételt. A fiu úgy látta, hogy komédiáznak vele, de azért mégis vágyakozva és tréfásan is kérni kezdte kézmozdulattal és grimásszal a libamáját. Szép fekete szemei pajzánul is, éhesen is, csillogtak. Kedves, sajnálnivaló kisfiu volt, nem nagyon sovány, de tulságosan sápadt, a nyaka meztelen volt és csak mérsékelten maszatos. Csupán az volt benne csunya, hogy amikor nevetett, látszottak elől a fogai, amelyek nagyon töredezetek voltak.

— No, Szélike! — biztatta Szélikét dr. Lovas.

Szélike egész komolyan kijelentette, hogy

rendelni fog egy új adag libamáját és azt, ami még megvan az első adagból, a fiúnak adja.

Dr. Lovas:

— Tehát kimegyek és megkérdezem a fiút, hogy éhes-e. Jó?

— Menjen ki! Kérdezze meg! — mondta Szélike.

Avi bácsi:

— Ugyan... majd elfut. Azt hiszi, hogy el akarja kergetni az ablakból.

— Az igaz.

— Be kell hívni.

— Menjen csak ki érte, doktor. Én állom a szavam.

— Be kell hívni. Leültetjük a Szélike mellé és megvacsoráztatjuk. Ha Szélike vállalja a dolgot, én még egy spriccert is fizetek neki.

Ezt Steinberger mondta:

— Na hát, be kell hívni! — mondta Szélike elszántan — és ismét megkopogtatta az ablakot és intett a fiúnak, hogy jöjjön be.

A fiú zavartan mosolygott és pislogott az ételre. De nem indult. Dr. Lovas is intett, kíváncsian és izgultan mozgatta a száját:

— No gyere, gyere már, te csacsi!

Most Avi bácsi, aki a legkomolyabb és legtekintélyesebb volt köztük, feddően rájuk szólt:

— No, elég már, nem kell komédiázni! Hogy a fenébe lehetne ezt a gyereket behívni és ideültetni az asztalhoz. Hisz ide nézne az

egész kávéház. Nem lehet föltünést csinálni. Azt hinnék, hogy megbolondultunk.

De dr. Lovas még makacsul integetett a fiunak, hogy jőjön be.

Erre Avi bácsi haragosan ráintett a fiura és morgott:

— Menj már a fenébe!

A fiu maradt és zavartan, gunyosan nézett. Ezen már dühbe jött Avi bácsi és megfenyegette öklével a fiut és kiabált:

— Nem takarodsz!

A fiu félszegen megmozdult, de csak azért is állt még egy darabig, dacosan nézte a társaságot, azután némi melankólikus utálkozással lassan megindult és somfordált tovább.

A lámpa

Egynegyed kilenc volt. Az anya egyedül ült a szobában. Csöndben, nyugodtan, mozdulatlanul ült, egészen megpihent, már majd hogy nem bóbiskolt. De azért süppedt, szürke kis szemeit nyitva tartotta, a tekintete mintegy előtte heverészett, gyöngén és szélesen terítve el néhány tárgyat, anélkül, hogy átfogta, föl-szívta volna azokat.

A négyszögletű asztalon egy tejüveggömbös petróleumlámpa égett. Kis lángja buzgón ontotta a sárgás, meleg fényt és sugaraival megfestette a falakat. Ha az anya megfeszítette volna a hallását, valami folytonos, egyenletes, csendes sirást hallott volna, a buzgó lámpaláng zugását, amely hasonlatos a tengeri csiga hangjához; a tengeri csiga is mintha élőlény lenne, rejtelmes hangja mintha valamely enyhén fájó életérzés bánatos muzsikája lenne...

Az anya nem figyelte, nem is hallotta a hangot. Ő most a leányára gondolt. Mindjárt jön Sárika, — ezt gondolta. És rögtön azt is gondolta, hogy már itthon is kellene lennie

a Sáríkának. Mindig pontosan, egynegyed kilenckor szokott érkezni. A multkorjában egyszer elkésett. Tíz óra előtt jött haza. Erre emlékezni nagyon kellemetlen volt az anyának. Az emlékezéstől kissé megriadt, kissé kiegyenesedett ültében, szétnézett és észrevette, hogy valamivel sötétebb a szoba, mint még nemrégiben is volt.

Kevés a petróleum a lámpában — állapította meg az anya. Csakugyan a buzgó, siró láng valamivel kisebb lett, folytonos, fáradhatatlan hangja is gyengült. Az anya csöndes, szomorkás nyugalmát aggodalmas, nyüzsgő gondotok verték el. A lámpában kevés a petróleum. A petróleumos üveg azonban üres. Pénz nincs, semmire nincs, petróleumra sincs. Csak már jönne Sáríka, hamar megenné azt a kevés hideg vacsoráját és lefeküdnének. Addig majd csak ellátnának valahogy úgy, hogy néha-néha megrázná a lámpát. A bél fölínna valamit abból a kevéske petróleumból, ami még a lámpa legfenekén süpped.

Istenem, miért is nem jön már az a Sáríka! — sóhajtott az anya és megrázta jobbkezevel a lámpát, baljával lefogván a tejüveggömböt.

Gyorsan megnőtt a láng, a tejüveggömbörl mintha láthatatlan kéz valami szürke, finom hamvasságot törült volna le, a gömb megfehérült, a szobában a világosság kissé fölélénkült.

Most már itt lesz Sárka, — gondolta az anyja. Kissé fölfrissült, kissé megnyugodott, fölállott és kiment a konyhába, hogy az órát megnézze. Félkilenc volt. Könnyű ijedtséget jelentett az neki, hogy már félkilenc. Ennyit, ilyen sokat nem gondolt. Hol lehet Sárka, miért késik? Mikor mindig pontosan meg szokott érkezni. Aggasztóan nyikorgott az ajtó, ahogy betette maga után.

Le akart ülni az előbbi helyére, de úgy érezte, hogy most nem ülhet, most álldogálnia, pár lépést föl-alá járnia kell. A lámpára félve nézett, mert tudta, hogy annak lángja már újra lassu sorvadásnak indult. Nemsokára megint homály lesz és megfenyegeti őt a kétségbe-ejtő sötétség. Borzasztó is, hogy nem jön az a leány! Hiszen nem szokott késni. Talán valami baja történt?

Az anyja mindig nagyobb és nagyobb lehetőségét tudta annak, hogy a leánynak baja történt. Mert éppen egynegyed kilenc, meg talán egy-két perc van, amikorára itthon kell lennie, amikorra itthon is szokott lenni. Számítgatta az utat. Nyolckor zárják a kalapüzletet. Jön végig a Király-utcán, átjön a Köruton, jön tovább, befordul a Rózsa-utcába. Tizenöt, tizenhat, tizenhét perc éppen elegendő. Hogy miért is késik? Ma nincs szombat, nem tartották nyolc után is nyitva az üzletet. Jól tudja az a haszontalan, hogy zárás után muszáj egyene-

sen hazajönnie. Jól tudja, hogy nem szabad valami gézengúz fiatalemberrel kísértetnie magát. Mindig is egyedül szokott érkezni. Jaj, az a lámpa már megint alig pislog! És éppen ilyenkor nem jön!

Az anya újra megrázta a lámpát. És sóhajtozott. A lámpa miatt is, meg a leány miatt is. A Körutra gondolt, amelyen a leányának át kellett jönnie. Ilyenkor este tele van a Körut csengő, zugó villamosokkal, robogó kocsikkal, túlkölő, száguldó automobillokkal. És a kövezet mindig sáros, sikamlós. Ha valami baja történt volna az ő egyetlen szép leányának — pedig minden lehetséges — akkor ő nem éli túl ezt a mai napot.

A lámpaláng új életre kapott, a szoba megvilágosodott, de az anya fantáziájának árnyai továbbra is riasztóan lengtek. Figyelt. Lépések kedves, életet adó dobogását nem hallotta. Nem jött a leány. Hogy miért is ilyen szivtelen! Mikor jól tudja, hogy mennyire aggódik miatta. Hiszen csak érte él. Az ő életéért, az ő boldogságáért, a jószágáért, a szépségéért. Mennyi baja is van egy anyának a gyermekével! Oh, örök nyomorúság, szenvedés, aggodalom, kétségbeesés! Milyen jó lenne már nem élni. Milyen jó lenne itt hagyni ezt a nyomorult életet, vele együtt ezt a nagy szegénységet. Még petróleumra sincsen pénze az embernek.

Az ajtóhoz ment, kinézett a konyhába. Már

attól is félt, hogy valami idegen áll a konyhában. Az óra közel járt a kilenchez. Az anya aggodalma nőtt. Már elviselhetetlenül kinlódott. Mikor az ajtót betette, annak vészes nyikorgásától remegett. Most már gyötrelmében ment a lámpához. Rázta a lámpát, följebb csavarta a bélt, megnézte, hogy van-e még egy csöpp petróleum a lámpa fenekén. Még volt valami petróleum, inkább a bél nem volt elég hosszú.

Ahogy így a lámpával foglalatосkodott, egy kicsit megnyugodott. Ujra le tudott ülni és egy kicsit csendesen merengeni... Hát igaz, a multkorjában is elkésett a leány. Összesen kétszer késett el. Akkor is aggodalmaskodott, pedig nem volt rá oka. A leány megjött, épségben, vidáman, valamivel kimagyarázta a késést. Mivel is? Jaj, jaj, már nem is emlékszik rá. Az ember olyan attól a sok gondtól, mint a bolond. Arra emlékszik, hogy egyszer az egyik leány rosszul lett, azt kísérték haza. És az nagyon messze lakik. Budán lakik. Csak úgy mondta, hogy Budán, utcát nem is mondott. Messzit kellett mondania, hát Budát mondott. Valami italszaga is volt a szájának. Azt mondta, hogy a leány szülei éppen vacsoráztak, őt is leültették és egy pohár bort is ivott... És most megint elkésik. Talán nem is mondott akkor igazat. Mit fog most mondani?

Elbóbiskolt néhány percre. Ijedten riadt

azután föl. Csaknem sötét volt most a szoba. A lámpát rázta, sóhajtott és a nagy szegénység miatt is átkozódott. Leginkább azért, hogy mást tegyen, mint hogy aggódjék. De ijesztő képzeteit nem tudta elriasztani. Félt, szörnyűségesen félt, azt gondolta, hogy jó leány az ő szegény leánykája és valami nagy baj történhetett vele.

Egyszerre csak lépéseket hallott. Ijedtsége a végletekig fölfokozódott. Mert nem ez-e az irtóztató hír hozója? ... Megnyilt az ajtó. Erőteljesen, nagy zajjal nyílt meg és frissen topant be az ő kedves, szép leánya.

Az anya mély lélegzetet vett és már nyugodt és boldog volt. Most már csak kíváncsi volt arra, hogy mi történt, miért késett a leány. Alig várta, hogy megkérdezhesse. De szóhoz még nem juthatott, mert a leány gyorsan és élénken beszélt. Azt kérdezte, hogy miért nem ég a lámpa, miért nincs petróleum, ha nincs pénz rá, majd lesz nála ... Fölnyitotta a retiküljét, kissé elfordult az anyjától, kutatott a retikülben. Aprópénzt nem talált. Elővett egy papiros huszkoronást. Az anya fölujjongott és megrémült egyszerre. De mielőtt kérdezhetne volna a leányát, az így szólt:

— Előleget kértem ma az üzletben.

— Miért? Megbolondultál? — kérdezte az anya ijedt szemrehányással, mert már egyéb miatt aggódott.

A leány azonban gögösen szólt rá, hogy az ő fizetéséért ő dolgozik, azt teszi vele, amit akar, akkor vesz előleget, amikor ő akar. Azután kisietett a konyhába, — miután már letette a kalapját és kendőt vett magára — fogta a petróleumos üveget és elment a boltba. (Még nyitva volt a kapu.)

A leány visszajött, — petróleumot hozott. Ketten elrendezték a lámpát. A leány tartotta a lámpaüveget, az anya öntötte a petróleumot, — reszketett a keze.

Nemsokára friss, derűs világosság töltötte meg a szobát. Az anya nézte az új életre jutott lámpavilágot, a fényes, fehér tejüveggömböt és megnyugvó, örülő és lázadozó érzéseinek nem tudott urává lenni. Nem merte a leányától megkérdezni, hogy miért késett, hol volt tíz óráig. Azt nem tudta elhinni, hogy előleget kért. De a pénzről, a boldogságos pénzről sem mert kérdezősködni.

A lámpa újra égett, kis lángja buzgón öntötte a sárgás, meleg fényt. Ha az anya megfeszítette volna a hallását és a lámpát figyelte volna, valami folytonos, egyenletes, csöndes sirást hallott volna, amely hasonlatos a tengeri csiga hangjához; a tengeri csiga is, mint-ha élőlény lenne, rejtelmes hangja mintha valamely fájdó életérzés bánatos muzsikája lenne.

A leiró

Félnégyre ígérték, hogy jön. Félnégykor lassu és nehéz lépések hallatszottak a folyosón, magas alakja elhaladt az ablak előtt és kellemetlen zörgéssel nyílt az üvegtáblás ajtó. Még kellemetlenebb volt a zaj, ahogy az ajtót ügyetlenül és erőszakosan csukta be. Ott állott most az irodát a folyosótól elválasztó üvegtáblás kalickában, mint egy nagy, lompos állatseregleti példány. Levette a kalapját és már kinn elkezdett esetlenül hajlongani. Bejött, köszönt, így hogy: alászolgája. Nézett rám, kissé mosolygott, hogy hát itt van. Nagy, szegényes bajusza volt, gondozatlan haja és csunya, szőrös képe. Nézett körül, a fogast kereste. Mikor megpillantotta, nagy, himbáló mozdulatokkal vetette le a télikabátját és fölakasztotta rá s bár négy-öt üres ága volt a fogasnak, mégis éppen az enyém mellé. Levette gallérkendőjét, beletette a kabátja zsebébe s néhány rögzítő, simító mozdulatot is tett a ruháin. Helyesnek találta úgy, ahogy van. Én bosszankodtam rá, a fogashoz mentem és arrább akasztottam a

kabátot. Eközben feléje sandítottam, ő a falí
órát nézte, nem is vette észre, hogy mit csiná-
lok. Valami hasznos, áldott tompultság ömlött
el egész lényén.

— Tehát ön a Schmied ur...

— Igenis.

— A Károlyi ur küldte...

— Igenis.

Én néztem rá és nehezteltem Károlyi urra,
mert mégis valamivel rendesebb külsejű em-
bert kellett volna küldenie. Ez szegény olyan,
mint egy betörő. Nem igen ültethet az ember
ilyent az irodájába. De már ha itt van, mit le-
het tenni. Most már talán maradjon... Bár
mégis a legjobb lenne elküldeni. Vajjon hogy
is lehetne?...

— Tudja ugyebár, hogy...

— Igenis.

(Mit igenis? — fortyantam föl magamban s
majd hogy ezt is mondtam neki.)

— ... hogy egy végrendeletet akarok ön-
nel leiratni három példányban. Nagyon szépen,
kaligrafikusan kell írnia...

— Igenis.

— Hibának nem szabad benne lenni.

— Igenis.

— Tizenöt oldal hosszú a végrendelet. Las-
san, figyelmesen írja majd, nem kell vele siet-
nie. Fő az, hogy szép legyen és ne legyen
benne hiba. Törölni, javítani nem szabad. Te-

hát ön — ugyebár — tud hibátlanul írni? Nem hagy ki szavakat?

Furcsa zavarba és határozatlanságba esett. Sok más ember, erősebb, az életküzdelemre inkább való, gyorsan és határozottan felelt volna, és igaz meggyőződéssel állította volna, hogy tud hibátlanul írni. Mert így idomulnak az erős ember meggyőződései az érdekéhez. Mindjárt említett is volna eseteket, hogy ő akkor, itt, ezt és ezt leírta, nagyon meg voltak vele elégedve, egy hiba se esett a munkájában, pedig akkor fájt a feje, nem tudott teljes figyelemmel írni, — és így tovább... Ő azonban nehezen és akadozva felelt:

— Hát... kérem... az a mesterségem... Hát... talán csak tudok...

És azután összeszedte magát s kissé elszántan — mert elszántságra volt szüksége még ehhez is — ezt mondta:

— Tizenkét év óta vagyok díjnok a... minisztériumban... A felségfelterjesztéseket is én írom. Mindig meg voltak velem elégedve.

(— Pedig mégis csak le kellene valahogyan rázni a nyakamról!)

Igy folytattam:

— Mielőtt azonban a munkához fognánk, talán szives lesz próbát írni. Tessék... Itt van egy darab haszontalan papiros, írjon pár sort, akármit...

Leült, belemártotta a tollat a tintába és már

irni akart, de hirtelen, egészen a papir közelében megállt a tolla. Megint megzavarodott, rám nézett kérdően, majd vissza a papírra és úgy tett, mintha gondolkodnék... Ahogy így elnéztem őt, szánalmasnak és ostobának találtam az arcát, a fejét, az egész idétlen, esett alakot. De mégis — mert nem voltam érzékenyült — majdnem tisztán csak haragudtam rá. Bosszantott engem, akitől — legalább a pillanatnyi adott helyzetben — idegen volt az ilyen apróságon való fennakadás, hogy lám: most csak próbát kellene írnia, akármit, összefüggéstelen szavakat is írhatna, még sem tud mitévő lenni! Bántó és borzasztó dolog ez s nyomában az embernek, — mikor már amugy is zaklatott — határozottan az az indulata támad, hogy egye meg a fene az ilyen embert, pusztuljon az ilyen ember el, nem való ez arra, hogy éljen... Nem mondom, hogy az ember ezt kívánná, de mégis ilyenfajta haragvó és tulszigoru érzései vannak. Amugy is kellemetlen és ellenszenves volt nekem ez az ember. Csunya, kopott, szegényes. Sajnálom, de nem szívesen látom. És nem szívesen látom most és itt, az irodámban. Meg talán így is: nem szívesen látom, mert csak sajnálni tudom... Idegbántóan zörgött az ajtóval, amikor jött. Esetlenül hajlongott, holott oly egyszerű és természetes az a köszönési mozdulat. Borzasztó, hogy valaki még azt se tudja megtanulni!

Ő még mindig töpregett, és ne adj isten, hogy valamit el tudott volna kezdeni. Fölnézett rám ostobán és ezt kérdezte:

— Mit irjak?

— Akármit, mindegy — feleltem és nem akartam kiségiteni. Azért se. Hadd kinlódjék! Hallatlan, hogy milyen buta!

Vergődött, szinte beleizzadt a nagy kinlódásba. És — talán csak véletlen szerencséből — mégis annyira föltalálta magát, hogy körül nézett az asztalon valami könyv után, amiből írhasson.

Ekkor már mérgesen rászóltam:

— Ugyan kérem, hát nem tud semmit se írni? Azon is tanakodik, hogy mutatóul mit írjon? Hiszen bármit írhat! Írhat akár egy népdalt is... Persze ön ezen is fennakadna, nem tudná, hogy a sok népdal közül melyiket írja... Írjon hát egy kérvényt! Ilyent lát ön eleget a minisztériumban.

Hozzáfogott és irt. Aggodalmasan irt. Vigyázva, lassan, elég szépen, bár kissé a belső izgalom miatt ingadozó, el-elhajló betűkkel ömlött a papírra:

„Nagyméltóságú Miniszter ur!“ Alatta: Kegyelmes Uram! Lejebb: Alulírott Schmied Bertalan azzal az alázatos kérelemmel járulok Nagyméltóságod Magas Színe elé, hogy engem a fenhatósága alá tartozó Magyar kir. Állami... Hivatalnál napidijasként alkalmazni legkegyel-

mesebben méltóztassék. Alázatos kérelmem támogatásául bátorodom hivatkozni arra, hogy a mellékelt...”

— Elég, köszönöm, — mondtam. Kissé elállított, mintegy megcsapott az, amit irt. Egy percig semmit se szólhattam, mert elém lebbent a kép: a görnyedve kérő, aki földig alázkodik egy másik előtt és ernyedten reszket a hangja, — és a gögös ember, a más nyakára került, a Nagyméltóságu, a Kegyelmes...

Schmied ur ezalatt várakozóan és reménykedően pislogott rám. Szinte sunyi volt a pislogása... Ott volt már a papiroson az esdeklés. Tudatos elszánás és akarás nélkül került oda, egészen váratlanul s most, ahogy maga előtt látta az esdeklést, mintegy most ismerte föl ő maga is, és mintegy megkönnyebbült és fölujongott, hogy valami komoly és hatékony került ki belőle és elém, amit elmondani semmi-kép sem lett volna ereje.

A ficsur

Mikor teljesen elkészült az öltözködéssel, még egyszer a tükör elé állt. Megsimitotta a haját, megtapintotta a kezefejével puha arcát, mert az majd kicsattant a pirosságtól, és mosolygott. Mindennel nagyon meg volt elégedve, nagyon csinos volt, jól festett rajta minden egyes ruhadarab. Különösen a lila nyakkendője volt pompás; most kötötte fel először, kitünően illett egyszerű sötétszürke ruhájához. Még egyszer enyhén megnyitotta vérpiros ajkait s mivel a fogai is kifogástalanul fehérek voltak, semmi igazítani valója sem akadt, indult, átment a homályos ebédlőn és gyengén kopogtatott a szalon ajtaján.

A szalonban ketten voltak, az atyja és az anyja. Az anyja, őszhaju, kövér és alacsony termetű, puderes arcú asszony, a zongora mellett állt, jobbával könnyedén rátámaszkodva. Az apja nagy kövértestű, császárszakállas ur, szemközt állt a nejével és halk hangon, a kezével gesztikulálva, beszélt.

A fiu lassan megnyitotta az ajtót, benézett a szalónba, aztán ismét betette az ajtót. Boszszusan mormogott, visszament a szobájába és türelmetlenül kezdett fel-alá járni. Erős léptei alatt ritmikusan nyikorgott a padló.

Körülbelül tiz perc múlva megint elindult a szalon felé. Most már lágy zongorajátékot hallott, tehát most egyedül volt az anyja. Ismét kopogott és most frissen, határozottan nyitotta meg az ajtót. Az anyja ott ült a zongora mellett s pápaszemén keresztül buzgón nézte a kottát és játszott.

— Bocsáss meg, mama, hogy zavarlak, — szólt a fiu — kérlek, adj nekem kölcsön száz koronát.

Az anya abbahagyta a játékot, meglepődve nézett a fiára. Igazitott egyet a pápaszemén és szemrehányóan, de mégis szelid hangon, így szólt:

— Hát már megint elfogyott a pénzed?

A fiu mosolygott:

— Nem. Nem fogyott el. Még van ötvenhatvan koronám. De az a száz korona kell most, csak azért, hogy éppen nálam legyen.

— Ne mondd már, kérlek. Ismerlek.

— Szavamra, anyám, azért kell. Meglásd, holnap megmutatom. Meglesz nálam, egy darabban, ugy, ahogy adod.

— Ó, nem hiszek én már neked. Rossz fiu vagy. Az apád most is panaszokodott rád.

— De ha mondom, megadom.

Ezt durcás ingerültséggel mondta, aztán megkapta az anyja kezét és hizelgően mosolygott rá és énekelve, gyerekesen kérlelte:

— Drá-ága a-nyuská-ám, a-adj száz koroná-át. Csak szá-áz koroná-át.

Az anya mintegy elérzékenyülve és csendesen kacagott. Föhlállt a zongora mellől:

— Ó, te javithatatlan! Lehet is neked el-lentállni.

A fiu mosolygott, aztán hangosan, boldogan nevetni kezdett, majd egy divatos dallamot fujva, körülvalcerezte a szobát.

Az anya kitipegett a szalónból. Pár perc múlva visszatért. Ahogy jött, jobb karját mereven lefelé tartotta, összefogta és a szoknyája redői közé szorította a kezét. Így rejtegette a pénzt. Tettetett szigorúsággal szólt a fiuhoz:

— Tartsd a kezed!

— Itt van, nem disznóláb, — elménckedett a fiu és az anya diszkréten belenyomta a fiu tenyerébe az összehajtogatott százkoronást, közben az anyai szeretettől indított olyan mozdulattal nyomta meg a nyílt tenyeret, mint ahogy a tréfás „barackot“ nyomják a gyermekek fejére.

A fiu rögtön kihajtogatta a százkoronást, lóbogtatta, kacagott és ismét valcerezni kezdett. Az anya, tulzott ijedtséggel, az ajkai csusorításával intette csöndre. A fiu elvalcerezett

az ajtóig, ott hirtelen megállt, kézcsókot intett az anyjának — úgy, hogy a saját kezefejét csókolta meg — és egy pillanat alatt kint volt az előszobában. Az anya még utána szólt, de ő azt már nem is hallotta:

— Meg fogod ám adni! Tudod-e?

Fölvette az átmeneti kabátját, felhuzta tiszta, új és drága keztyűjét, meghuzogatta az ujjain, föltett egy kemény kalapot és távozott.

A lépcsőn értelmetlenül füttyörészve, vidáman szaladt le. A kapuban még egyszer — immár utoljára — megnézte a cipőjét s minthogy az most is kifogástalanul fényes volt, elindult befelé az Andrásy-uton.

Szeptemberi este volt. Félkilenc körül járt az idő. Az aszfalt, mivel nemrég esett az eső, nedves volt. Szeptemberhez képest tulhideg is volt már, — épen ezért kellett felvennie az átmeneti kabátját.

Még sokan jártak, siettek az uton, sok leány iparkodott hazafelé. Ő könnyedén, frissen lépdelt és tudatosan nézett el az emberek fölött. Most más nőkön járt az esze, nem nézett a szemközt jövők arcába. Alig haladt azonban pár percig, egy ismerőse, magakorabeli fiatal-ember, üdvözölte és mosolyogva állította meg:

— Szervusz.

— Á, á...szervusz, — hangzott el a kölcsönös nyájas üdvözlés.

A cimbora előzékenyen szegődött kísérő

társául, udvariasan jobbról fogta a fiut, kedveskedően beszélt vele, ahogy már az olyan ismerőssel és barátal szokás, aki gazdagabb, akivel ajánlatos jó viszonyban lenni.

A fiu elmondta, hogy: köszöni, nagyon jól van, hazulról jön, egyelőre a Palermo kávéházba megy, ahol találkája van két barátjával. Rendesen ott szoktak vacsora után pikkolózni s onnan mennek tovább, szórakozó kirándulásaikra. Leggyakrabban kocsiznak egy órát, vagy akár tovább is, addig, amig csak valami kellemesebb, sőt „érdemlegesebb“ szórakozást ki nem találnak. Kár, hogy már itt az ősz, bezárultak a nyári szórakozó helyek, — azokban mégis jobban agyon lehet ütni az időt. A nők is szebbek, ingerlőbbek nyáron.

Egy kabaré-színésznőt üdvözöltek most mind a ketten. A nő nyájasan, mosolyogva bölintott. A fiu megkérdezte a cimboráját:

— Te is ismered?

— Hogyne. Ki nem ismeri? Egy kis pénzt már én is elpezsgőztem vele.

— Én megpofoztam egyszer. Adtam neki két olyan pofont, hogy most is élvezet rágondolni.

A társa kacagott.

— Ugyan. Ne mondd! És mégis fogadja a köszönésedet?

— Hogyne. Hát nem ismered te ezeket? Örülne, ha szóba állnék vele.

— De hát, hogy történt az eset?

— Hát úgy, hogy még kezdő liba korában a barátnőm volt. Olyan csitri módon öltözködött, tudod. Az anyjánál lakott, igen szegény volt, én pénzt nem adtam neki soha. Legfeljebb néha valami keveset. Egyszer elmegyek hozzá, hát elővesz egy új kalapot, mutatja és kérdi, hogy szép-e. Kérdem, hogy honnan vette. Azt mondja, hogy hát így, meg úgy, én nem adok neki soha pénzt, nincs semmije, nem tud magának venni semmit, hát megtetszett neki ez a kalap és megcsalt, csak hogy megszerezhesse. De azért engem szeret, hogy ne haragudjak és így zengett. Én erre dühbe jöttem, mondtam neki, hogy a fene egye meg és két jó pofont adtam neki. Ő elkezdett bögni, én pedig ott hagytam. Azóta persze feléje se mentem, nem is beszéltem vele. Pedig majd meggebed értem a kis taknyos.

A Palermo kávéház elé értek. Itt elváltak. A társ indult visszafelé. A fiu üdvözölte a két barátját, akik már ott ültek a terraszon, öblös nádszékekben, felöltösen, felhajtott gallérral.

— Fáztok, gyerekek?

— Nincs valami meleg.

— Sőt, jó hideg van. Benézek... mindjárt kijövök. Azalatt rendeljétek meg a pikkolómat.

Bement a kávéházba, körülnézett, egy asztalnál egy hivataltársát látta.

— Jó estét. Hogy van?

— Hát csak randán.

— Már megint. Maga mindig jajgat.

— Bizony jajgatok, a fene egye meg.

— Miért? Nincs pénze?

— Az nincs. Meg aztán itt a hideg, se felöltöm, se őszi ruhám, se télikabátom. Azonkívül, amit rajtam lát, csak még egy nyári ruhám van, az is a zálogházban van.

— Hát csináltasson. Csinál a szabó hitelbe.

— Dehogy csinál. Már egymásután négy részlettel adósa maradtam.

— Hát miért nem fizetett?

— Mert nem volt miből. Másra kellett a pénz.

Ekkor kedvesen, mosolyogva, csupán tréfából, ezt mondta a fiu a szegény felöltőnélkülinek, mintegy ezzel oldván meg a maga részéről a problémát:

— Hát akkor kösse föl magát!

És vidáman kacagott. A felöltőnélküli azonban nem volt hajlandó kacagni, csak éppen, hogy egy kicsit elmosolyodott. Éppen, hogy.

Most a fiu szeliden megsimogatta amannak a képét és hízolgőn kérdezte:

— Haragszik? Azért nem sértődött meg?

— Dehogy, dehogy.

— Isten bizony, adnék magának pár koronát kölcsön, ha volna nálam pénz.

No pá! Ne haragudják!

— Dehogy, dehogy.

A házmesterné

Egy Andrássy-uti kávéház ablakából szoktam esténként bámulni a járda népét. Új és új emberfigurák jönnek és tűnnek el ilyenkor és a soha nem látottak s örökre eltűnők közönyös árlát kedvesen tarkázzák azok, akik így látásból már jó ismerőseim. Ezek az ismeretlen ismerősök természetesen legnagyobb részben nők, mert buzgó kibámultamban — ime, milyen őszinte vallomást teszek! — csupán a nőket nézem, a férfiakat legföljebb meglátom.

Ezek közül az ismeretlenül is ismerős nők közül leginkább egy tizennyolc évesnek látszó leány érdekelt, aki mindig nyolc óra után néhány perccel haladt el az ablak előtt, egy idősebb bácsinak a karján. A leány nagyon szép volt s nekem, mivel rajongója vagyok a molett nőknek, talán még érdemén felül is tetszett. De a nő szépségnek is megvannak az objektív feltételei és ha adatszerűen elsorolom, hogy a leány termete közép nagyságu volt és, bár általában erős nő és dusan fejlett is volt a teste, derékban mégis karcsu volt, a haja barna, arca

kerek, részleteiben egészen szabályos, a bőre kreolosan barna, a fogai fehérek, a szemei tiszták és nemestekintetűek, — ha mindezeket így adatszerűen elmondtam, bizonyára senki sem kételkedhetik ítéletem helyességében.

A leány, mint kellemes jelenség, egy kicsit foglalkoztatott, néha gondolkoztam róla. Kétségtelen, hogy leány, az idősebb bácsi pedig, akivel mindig együtt látom, bizonyosan az apja. Valószínű, hogy üzletben dolgozik, esténként, egésznapos munka után, kissé fáradtan ballagnak hazafelé. Egyszer láttam, hogy az Andrassy-utról a Gyár-utcába fordultak be. Tehát ebben az utcában, vagy a környékén, laknak. Egyebekkel azután nem törődtem, nem is szeretek haszontalanul kombinálni.

Hosszu időn át volt számomra kellemesen üdítő az a néhány pillanat, amelyekre esténként a leány megjelent ablakom előtt. Lassanként ő is észrevett engem, meglátta, hogy nekem tetszik és hogy mindannyiszor felörülök, valahányszor a szemem elé bukkan. Valamennyire honorálta is hozzá való szép érzéseimet, már amennyire ezt minden mosoly nélkül, lányos passzivságban maradván, tennie lehetett. Ámbár lehetséges, hogy ilyenfélekérről már csak képzelődöm.

A közöttünk fennálló légies viszony sokáig változatlan maradt, mignem egyszer egy új mozzanattal „gazdagodott“, — ha ugyan nem

tulzok e kifejezésemmel. Ekkor már nyár volt — bizonyára amiatt, mert hónapokkal előbb, amikor még az ablakból szemlélődtem kifelé, tél volt, — tehát nyár volt és én a kávéházi terraszon üztem esténként ugyanazt a szórazást, amit télen az ablakból. Ekkor, nyáron, történt valami apróság köztem és ismeretlen ismerősöm közt, mindössze annyi, hogy véletlen jókedvemben igen kihívóan mosolyogtam rá, amit még soha nem tettem, ő ezen megütdve csodálkozott, annyira, hogy önkéntelenül még vissza is nézett rám. Bizonyos, hogy csak a csodálkozás miatt nézett vissza, de én, mivelhogy jókedvem volt, ellenállhatatlan hajlandóságot éreztem arra, hogy a természet minden jelenségét értem valónak és a javamra szolgálónak fogjam fel, úgy magyaráztam tehát az ártatlan visszapillantást, hogy az némi kis ösztönzés arra, hogy lépjek ki már egyszer a tétlen bámészkodás passzivitásából. Biztatásnak ugyan kissé båtortalan és teljesen rutin nélkül való lehetett az a röpke visszatekintés, de nekem annál jobban tetszett.

Cselekvésre határoztam el magam, noha elhatározásomnak alig tudtam volna célját adni. A leányról minden finom jel úgy beszélt, hogy ő a konvencionális erkölcsi szabályok szerint nevelt, szerető szülöi gondozás alatt nőtt, igen kötelességtudó, engedelmes gyermek; kalandról álmodozni egyszerűen ostoba-

ság lett volna. Mondom, valami nagy célja nem igen lehetett a közeledési szándékomnak, szerelmes sem voltam, hogy talán így egy ellenállhatatlan érzés meggondolás nélkül való cselekvésekre üzött volna, de mindez nem is fontos és hogy az olvasó esetleges és ki nem eléggülhető várakozásainak elejét vegyem, már itt elárulom, hogy az eddig történetknél több nem is történt azután köztem és a leány közt. Megmaradt sértetlenül a köztünk levő távolság, mi megmaradtunk ismeretlen ismerősöknek, ellenben felbukkant köztünk egy harmadik, egy új nő, aki mindjárt be is fog lépni az elbeszélés keretébe. Az új nő egy Gyár-utcai ház házmesterének nem egészen érdektelen életépárja, én tulajdonképpen az ő kitűnő egyéniségének szándékozom egy szerényke emléket állítani.

A mosoly és visszapillantás után való estén ismét a terraszon ültem, jött a leány az idős bácsi karján. Én fizettem és utánuk indultam. Első teendőm volt megtudni, hogy hol laknak. Kis távolságban követtem őket. Átmentek az Andrássy-uton, befordultak a Gyár-utcába. Természetesen én is befordultam a Gyár-utcába, hiszen az egy egészen kedves utca, nagyon szeretek benne sétálni, milyen furcsa is, hogy ezt eddig nem vettem észre. A leány és a bácsi befordultak azután egy kapun is, én a kapu előtt megálltam és bámultam a leány után, amint az már ilyen kíséretések legvégén

bevett szokás. A leány eltűnt a szemeim elől. Én még álldogáltam a kapu előtt, majd föl-alá járkálva tünődtem, ahogy az szintén szokás, — ismerem a szokásokat és alkalmazkodom hozzájuk.

Rövid tünődés után tisztában voltam további teendőmmel. Teendő: holnap délután eljönni, a házmesternének három hatost adni, leírni neki a leányt és megtudni tőle, hogy ki és mi a leány, mi a bájos nevecskéje, és a többi. Már rendben el akartam vonulni, amikor megjelent egy nő a kapuban, hajadon fővel, egyszerű ruhában, igen házias állapotban. Neki támaszkodott az egyik kapufélfának és rövid szemlét tartott az utca világán. Én állva maradtam, elbűvölt a látvány, az a hatalmas hordótermetű, holdképű, sőt vörösholdképű női személy. Az ő tekintete is csakhamar megakadt rajtam és ekkor szigorúságának előhírnökeként megjelent a két szemöldöke közt néhány függőleges ránc. Ezek a ráncok, kiegészítvén a hatalmas test és a csaknem lángoló-vörös arc félelmetességét, arra az elhatározásra indítottak, hogy az előre kikalkulált három hatost egy koronára emeljem fel. Oda sétáltam a bájos nőhöz, köszöntöttem és így szóltam hozzá:

— Ugyebár, ön a házmesterné?

— Én vagyok. Mi tetszik?

— Egy leány iránt érdeklődöm...

Csempe mosoly a nagy kerek kép közepén:

— Mindjárt gondoltam.

Elérkezett a pillanat, hogy a koronát átszármaztassam hozzá. Ő nem köszönte meg, de biztatóan szólt:

— Miféle lány lenne az?

— Épp az előbb jött haza, mindig ilyenkor jön haza egy idősebb, őszhaju bácsi társaságában, tizennyolc éves lehet...

A házmesterné-monstrum kimondhatatlan gunnyal mosolygott, — ha ugyan szabad az ő kedély- és arcelváltozásait mosolynak neveznem. Én pillanatnyi megzavarodás után folytattam:

— ... tizennyolcévesnek látszik, igen szép, a haja barna, a bőre is barnaszínű, a teste molett, tudja olyan kövéres, izmos...

— Jól van már, kár a szót vesztegetni, mert mielőtt egy kukkot szólt, már én tudtam, hogy ki után szaladgál.

— Pardon, csak sétáltam! Kicsoda hát az a szép leány és mi a neve?

— Ördögöt leány az!

— Hát csak nem is asszony!

— És még hogy tizennyolcéves...

— Annyinak látszik.

— Hanem szépnek szép, azt meg kell adni. Igen gyönyörű.

— Ugy-e?

— Mindjárt tudtam, hogy az tetszett meg

magának. Az előbb jöttek haza együtt, én is láttam őket. Hanem nem lány az, de asszony! Az a férje, akivel jött.

— Az az idős ember?

— Az.

— Hihetetlen!

— Hát talán én majd hazudok magának?

— Nem úgy gondoltam. De ezt nem hittem volna.

— Ugy van, ahogy mondom. De annyi bizonyos, hogy az után nem hiába sétál az ur. Rossz asszony. Nem szereti az urát, mindig civakodnak.

Szörnyüséget tudtam meg. Lám, lám, ki hitte volna mindezt? Olyan szelid a nézése. Oly szeretettel simult ahhoz a jóképű bácsihoz. Milyen sok furcsaság is van a világon.

— Hogy hívják? — kérdeztem.

— Bizony nem is tudom. Az ördög is tudja ezeknek a lakóknak a nevét. Annyi van ebben a rongyos házban, mint egy egész faluban, harminchárom lakóm van. Aztán minduntalan változnak, az egyik elhurcolkodik és másik jön a helyébe. Hát nem tudná ezeknek a nevét még egy pap se kitanulni. De megnézhetem a könyvben.

Már indult is. Nehézkesen lépett, szinte rengett alatta a föld. Most láttam csak, hogy milyen rikító színű a ruhája, milyen rendezetlen a haja. Rászóltam:

— Hagyja csak! Most már nem érdekel a neve.

— Hát nem is kell ahhoz név. Minek az? Meg kell szólni egész bátran, nem fog az elszaladni, ahogy én ismerem.

Megköszöntem a felvilágosítást és otthagytam. Ki akartam verni a fejemből az egész dolgot, de ez nem ment. Bántottak az adatok, amiket a szép nőről, immár asszonyról, megtudtam. Fiatal és szép — és olyan öreg embernek a felesége. Nem szereti, mégis a felesége. És civódnak! Elvégre az egyszerű szívű embernek rosszul esik, ha mások boldogtalanságáról van hallomása.

Esténként tovább is láttam a szép nőt, de nem igen néztem rá, mert csak kellemetlen képzeteket vert föl a látása. De azért loppal mégis észrevettem, hogy ismeretlen ismerősöm némi melankóliával vette már tudomásul, hogy megszűntem örvendezője és bámulója lenni. Ez a — meglevő vagy csak sejtett — melankólia is hatással volt rám (lehet, hogy bennem volt a melankólia) és ujult erővel kezdett foglalkoztatni a vele való történettelen esetem. Most már ágált bennem valami így távolban a házmesterné egész lénye ellen, annyira, hogy elhatároztam az elejtett fonal felvételét. Elhatároztam, hogy most már pontosan és hitelesen fogok mindent tisztázni. Csak tiszta ismeretet akarok, semmi mást.

Egy délután elmentem a Gyár-utcai házba. A házmesterné a kapualatti csengőt tisztogatta, melyet azok használtak, akik kapuzárás után a házból ki akarnak jutni. Köszöntöttem tiszteletet parancsoló személyét és belenyultam a zsebembe, hogy tulélénk stilusát szükség esetén a kötelező egy koronával gyorsan lefokozzam.

— No mi ujság? — kérdezte igen kedélyesen. — Megismerkedett a szép asszonykával?

— Nem. Nem ismerkedtünk meg.

— Pedig kár. Mert ugyan csak sűrűn kíséretik ám mások.

Most már dühbe jöttem:

— Dehogy kíséretik. Mindig az urával látom.

Egyszerre meglepett erősen a kételkedés is:

— Azzal az idősebb emberrel, aki a maga beszéde szerint az ura annak a nőnek, akire én gondolok.

Ő megvető gunnyal nevetett. Nem is tartotta érdemesnek, hogy reflektáljon a szavaimra. Folytatta a munkáját, gyors mozdulatokkal fényesítette a gombot körítő rézkarikát és mozdulatainak ütemére rengett az egész félelmetes teste. Nyugodtan szoltam hozzá:

— Azért jöttem, hogy tisztázzuk a dolgot. Nem vagyunk-e tévedésben.

— Én nem tévedek, ha csak maga nem téved.

— Tehát mégegyszer elmondom, hogy milyen a nő, aki után kérdezősködöm. Tizen-nyolc év körüli...

Ő közbevágott:

— Ugyan ne komédiázzon már! Van az huszonnégy esztendő is.

— De hát én csak jobban meg tudom becsülni azt, akire én gondolok. Az nem lehet több tizenkilencnél.

— Tud maga csudát. A férfiak sohase tudják, hogy egy nő hány éves. Nekem is van egy kislányom, arra meg azt mondaná maga, hogy tiz esztendő, pedig csak hat. Na látja! Különben itt jönnek-e. No végre!

Ebben a pillanatban fordult ki a lépcsőházból egy sovány, fekete ruhás, ideges és sápadt arcú nő és egy negyven év körüli ur. A nő arcban is, alakban is teljesen jelentéktelen volt, kissé talán sovány; csakugyan lehetett huszonnégy, huszonöt éves.

Én és a házmesterné hallgattunk addig, amíg ki nem fordultak a kapun. Azután a házmesterné szólt előbb:

— No hát ez volt az.

Nem tudtam, hová legyek az elképedéstől:

— Ugyan kérem! Magával nem juthatok már semmire. Én egy szép barna leány után kérdezősködtem, ennél valamivel magasabb és kövérebb, mostanában fehér ruhában jár és...

Ő csudálkozva kiáltott föl:

— Ó, tudom már! Az a Schwarcz Böske! De ki hihette volna! Még hogy az szép. Hát én azért gondoltam erre az asszonykára, mert maga azt mondta, hogy szép. A Schwarcz Böske csak nem szép? Hogy lehet valakinek ilyen rossz gusztusa! Még hogy ilyen kövér zsidólányok tetszenek magának!

Igy beszélt és iszonyu jóízűen nevetett rajtam, miután a legostobább módon félre vezetett és miközben ő éppen ötször olyan kövér volt, mint a Schwarcz Böske.

Mikor a koronát adtam neki, — nehogy a beszéd végére még harciassá váljék — jóakarattal szólt:

— Különben hát izlés dolga.

Ha kevés a pénz

Szita már megint pénzzavarban volt. Az utolsó pár hatosát ebéd után a kávéházban költötte el. Huszonkét krajcár volt a fekete, három a fizetőnek, három a pincérnek, az huszonnyolc, egy trabukó, az már harminckilenc. Volt ötvennégy krajcárja, maradt tehát tizenöt. Uzsonnára való már nincs.

Elkezdett tehát gondolkozni, hogy honnan, hogyan lehetne hamarosan valami kis pénzt szerezni. Ha többet nem, legalább két-három koronát, ennyivel a mai napot még meg lehetne uszni. Sokáig gondolkozott, kutatott, a fantáziájában próbálgatott, az eredmény három jónak látszó „tip“ lett.

Összeállította a programot, azaz sorrendbe rakta a tipeket és elindult, hogy végigcsinálja a pénzszerző hadjáratot.

Az első két kísérlete eredménytelen maradt. „Ahol nincs, ott ne keress!...“

Következett a program harmadik pontja: elmenni Kálmán barátjához és megvágni őt valami kis „folytatólagos“ összeg erejéig. (Ne-

héz ügy, nehéz ügy mindenképen, de ha sikerül, mégis inkább Kálmánnak lesz nehéz.)

Elment tehát a bankfiókba, Kálmánhoz, félrehívta őt és nagyon halkán megkérdezte:

— Kérlek, adhatnál nekem még pár koronát kölcsön?

Kálmán szintén nagyon halkán felelt, mert a bankban hangosan csak a bank és a felek pénzéről szabad beszélni.

— Kérlek, most nincs nálam semmi pénz.

Ez egy mindig előre készen tartott, rögtön kiperdülő válasz volt, mely tulajdonképen csak azt jelentette, hogy ezen a nehéz eseten előbb gondolkozni kell.

Szita — edzett fiu! — piszkálta tovább a dolgot:

— Szerezz valakitől! Te mindig szerezhetsz, ha akarsz. Nekem nincs egy vasam sem, még uzsonnára való pénzem sincs. (A Szita helyzetében tizenöt krajcár nagy összeg, ekkora összeget ügyes pumpoló letagad!)

— Jó-jó, majd... talán adok két koronát. Gyere be hatkor. De pont hatkor, ne előbb!

Itt Kálmán — óvatos fiu! — ismét nyitott ajtót hagyott a maga számára. Mert ha jónak látja, hat előtt öt perccel el fog menni a hivatalból.

Szita rögtön megérezte a bizonytalanságot:

— De mondom, hogy uzsonnára valóm sincs. Be sem ülhetek a kávéházba.

— Ülj csak be egész bátran a „Sziciliába”.
Majd hat után bemegyek és kiváltlak.

— Biztosan bejössz?

— Biztosan.

— Egész biztosan?

— Egész biztosan, — felelt Kálmán és összehunyorított szemhéjai körül undorral nézett Szitára, mert már menthetetlenül úgy állott a dolog, hogy Szita őt két korona erejéig lelken sebzí. Még ha sikerül is megmentenie a jobb sorsra érdemes két koronát, a lelki seb akkor is meglesz, mert a mentés csak úgy történhetik, hogy nem megy be Szitához a „Sziciliába” és így a piszkos kis felültetés erkölccstelen cselekedetét kell elkövetnie.

Szita elment a „Sziciliába”, leült egy üres ablaki asztalhoz és Kálmánba vetett bizalommal megrendelte a kávéját. Tizenöt krajcárja még volt, vett tehát tizennégyért négy princesst. Kávé után rágyújtott egy cigarettára és szemügyre vette az ablak előtt elsétáló nőket. Bátran, agis-t keresőn, sőt követelőn nézte meg őket. Ha egy-egy szép hölgy közömbösen siklott keresztül a tekintetén, bosszankodott. Meg volt róla győződve, hogy szemtelenség az ő jóakaró tekintetét barátságos pilantással nem viszonzni. A csunya nőkre meg mindenképen haragudott és azon fantáziált, ha ő például a város despotája lenne, akkor a főutakon földalatti gyalogjárókat építtetne, s az ut elején

a csunya nőket cenzor-örök e földalatti gyalogjárókba terelnék le, a föld feletti járdán csupán a szépeknek volna szabad sétálni.

Kibámultában ilyen „városszépítő“ eszmék foglalkoztatták az elméjét, amikor egyszerre egy kis nőn akadt meg a tekintete. Egy szép, fiatal leány jött, kézenfogva vezetett egy gyermekleányt. Nevelőkisasszonynak látszott. Szita vidáman mosolygott rá, a nevelőnő visszamosolygott. Szita most már kézintéssel üdvözölte a kis nőt, az nevetett és bólintott a fejével. Azután eltűnt, nem lehetett tovább látni az ablakból. Szita boldogan mosolygott tovább, bele az ablakba, ablakon át az utca sokszínű levegőjébe, és örült, hogy milyen nagyszerűen megy neki nőügyekben, annyi ismeretséget köthetne, amennyit csak akarna.

Már hirtelenében el is felejtette a kis nevelőnőt, amikor az — visszafelé jövet — ismét elhaladt az ablak előtt. (A szomszédházban egy zeneiskola volt, bizonyára oda kísérte a kisleányt. Sőt egész bizonyos, hogy oda kísérte, mert hiszen a kisleánynál kotta volt.) A nevelőnő most már előre mosolygott Szitára, a mosolya pajzánul biztató volt. A szemei felragyogtak, ahogy mosolygott és a fogai megvillantak. Szita csak most látta, hogy ennek a nőnek a fele sem tréfa, mert ez egy pompás fejű, gyönyörű testű kis nő. Ahogy a nő kínálkozóan ellejtett az ablak előtt, Szita még utána

nézett és egy mohó lélegzettel mintegy magába szivta mindazt a boldogságígérteket, ami a lenge és gömbölyű test egész rugalmas tömegéből kisugárzott.

— Nagyszerű nőt fogtam! Ha kimegyek hozzá, már egy bizalmas ismeretség kellő közepében dűlkölhetek. És ha nem is mindjárt, de hamarosan új, friss és édes szerelem lesz a dologból. Természetesen csak akkor, ha most rögtön kimegyek és utána sietek. Már megyek is, már... mennék is, de jaj, nem lehet!...

És most villant elméjébe a lesújtó tény, hogy nincs pénze, nem fizethet, nem mehet ki, oda van szegezve a kávéházi asztalhoz hatig, addig, amíg Kálmán jön és leszurkolja a két koronát.

— Ilyen rettenetes pechem csak nekem lehet! — sóhajtott Szita és hogy csakugyan igaza legyen, hát a kis nevelőnő ismét elsétált az ablak előtt, frissen, kacéran, biztatón.

Szita kétségbe volt esve. Nemcsak, hogy nem mehetett ki, hanem már azt sem tudta, hogyan nézzen a leányra, mert az szinte fölmérhetetlen, hogy milyen mamlasznak tartja őt most a leány. Mamlasznak őt, aki csupa ügyesség és tele van, vagy... legalább tele lenne életvággyal. Csak éppen, hogy pénze nincs!

A Szita ablaka előtt egy virágárusasszony árult friss ibolyát. A nevelőnő odament a vi-

rágárusasszonyhoz és válogatni kezdett az ibolyák közt. Nyilvánvaló, hogy ezt nem a virágárusasszony kedvéért tette, hanem a Szita kedvéért. Kedvéért, — mondja az ember, pedig az ember rosszul mondja, mert hisz éppen a bosszantására tette. És még hozzá úgy állt a nevelőnő az ibolyáskosár mellett, hogy oda-odapillanthatott Szitára. Azután sokáig válogatott a virágok közt, beszélgetett is az asszonnyal, mosolygott is és tisztára Szitának mosolygott, hiszen azon, amit a virágárusasszony beszélt, nem mosolyoghatott, mert az egész bizonyosan panaszkodott. Szita most már bambán mosolygott a leányra. Sőt a mosolya annál vigyorgósabbá torzult, minél inkább igyekezett valami kis műkedvességet belementeni a mosolygásába. A leány végre is megvett egy ibolyacsokrot, a husz fillér lefizetésekor még egy utolsó szemrehányó pillantást vetett Szitára, azután elsietett, eltűnt.

Szita el volt keseredve. Csak akkor vigasztalódott kissé, amikor kikombinálta, hogy a leány bizonyára gyakran jár erre, mert hiszen a kis gyermeket ide valahova kísérte a zeneiskolába. Tehát ha akarja, máskor is láthatja és akkor is megismerkedhetik vele. Tehát még semmi sincs elveszve!

Azután még nézelődött egy darabig ki az ablakon, majd a kezébe vett egy délutáni újságot és olvasgatott. Amikor már közeledett a

hat óra, abbahagyta az olvasást, mert elkez-
dett drukkolni. Most jutott csak eszébe az a
lehetőség, hogy Kálmán nem jön el a Sziciliába.
Akkor mi lesz? Jaj, arra nem is jó gondolni!
És mindjobban és jobban drukkolt és már any-
nyira drukkolt, hogy újra elkezdett olvasni.
Olvasott, hogy az aggodalmat kiverje a fejéből.

Elérkezett a hat óra. Szita sűrűn nézdegélt
a bejáró felé, de Kálmánt nem látta. Várt to-
vább, eleinte izgatottan, azután tompa lemondá-
ással. Időnként átfuttatta reszkető tekintetét
az egész kávéházon, hogy nem lát-e valami jó
ismerőst, aki kimentené a bajból. De nem lá-
tott egy ismerdőt sem. Végre egynegyed
nyolckor, belépett a kávéházba Kauser, Szitá-
nak régi kávéházi cimborája. Szita intett
Kausernek, és ezzel az egy intéssel észre is vé-
tette magát vele, üdvözölte is őt (sőt örömmel
üdvözölte!) és az asztalához is hívta.

Kauser leült a Szita asztalához, beszélge-
tésbe elegyedtek. Szita élénken és nagyon ba-
rátságosan beszélt, állandóan szeme előtt tart-
ván a végcélt, egy kis mentőkölcsön nyélbe-
ültését. Nagyon kitervezte a dolgot, mert úgy
képzelte, hogy szörnyen nehézkezü ember ez a
Kauser. Lassu, nyugodt, komoly, basszushangu
és cvikkert hord, — az ilyen emberből nem le-
het pénzt még harapófogóval sem kihuzni.
Igen, egész határozottan, még a basszushang
és a cvikker is rossz jel, mert a basszushang

valami keménységet, sőt tulférfias nyersséget jelent, a cvikkeres emberek pedig cselekvés előtt mindent alaposan megnéznék.

Szita tehát egy kis előkészítő mesét bocsátott utnak. Könnyed örvendezéssel elhazudta, hogy az elmúlt két hét alatt százötven koronát keresett. Tudniillik ő városi hivatalnok, a hivatalban mostanában lakásstatisztikát csináltak, a munkával meghatározott időre el kellett készülniök, ezért külön munkát végeztek délután és este, két ízben egész éjjel is, és így történt, hogy ő rövid két hét alatt százötven koronát keresett. De csak holnap veheti föl a pénzt! És éppen ma már minden pénze elfogyott stb. stb., ... szóval, a nehézkeü Kauser adott Szitának két koronát kölcsön holnapig, szigoruan holnapig! „Találkozás délután itt, a Sziciliában, korábban, mint ma.“

Szita fizetett és elment haza. Másnap a hivatalában a pumkasszából akart még tíz koronát felvenni. De nem kapott, mert már sokkal tartozott a kasszának. Ujra kutatni kezdett pénzszerzési módok után, de életrevaló eszméje nem támadt. Már szívében teljesen elkészült egy új nehézküzdelmü délutánra, amikor váratlan szerencse érte. Egy mérnökvállalkozó járt a hivatalban és attól csakugyan valami külön-munkára kapott megbízást és egyuttal husz korona előleget is adott neki a mérnök.

Ebéd után nyugodtan pikkolózott Szita és

média szivart szivott. Mikor elszitta a szivarját és átfutott néhány lapon, elment sétálni. Öt óra tájban elindult a „Szicilia“ felé, hogy beül a tegnapi helyére és lesi a kis nevelőnőt. Mikor belépett a kávéházba, megpillantotta Kausert, akitől tegnap két koronát kért kölcsön máig, szigoruan máig és aki már ott ült a kávéházban, ujságot olvasott és várta az adósát. Szita, mondom, az ajtóból megpillantotta Kausert, azután visszafordult és kiment az utcára a tizenkilenc korona egynehány fillérrel zsebében és nagyon dühös volt az undok Kauserra, hogy azért a rongyos két koronájáért már ilyen korán betelepedett a kávéházba. Nyomban elhatározta, hogy az utcán fog sétálni mindaddig, míg a kis nevelőnőt meg nem látja, a kávéházablakot pedig messze elkerüli, nehogy Kauser belülről észrevegye őt.

Félóráig sem kellett sétálnia, amikor már jött a nevelőnő a kisleánnyal. Szita köszöntötte a nevelőnőt, az mosolyogva fogadta a köszönést. Csakugyan a zeneiskolába kíserte a kis gyermeket, akit a kapunál megcsókolt és elbocsátott. Még egyszer intett a leánynak után a kezével — bizonyosan akkor fordult visszafelé. Szita most hozzá sietett és megszólította. Egyszeriben meg volt a fesztelen ismeretség. Szita néhány szó után ezt mondta:

— Menjünk át a másik oldalra!

— Miért? — kérdezte a leány.

— Itt ül egy cimborám a „Sziciliában”, nem akarom, hogy lásson. Szegény fiu tartozik husz koronámmal és az előbb, amint megpillantott az ablakon át, szörnyű zavartan kapta el rólam a tekintetét. Nem akarom szegényt kinozni. Ha nincs pénze, hát mit csináljon? Majd megadja, amikor lesz neki. Elvégre husz korona nálam „nem játszik szerepet...”

És átmentek a másik oldalra.

Öngyilkosság az Aradi-utcában

Mégsem — de mégis, — eközött a két háttárvonal közt lebegett. A revolvert mindenestre magához vette. Mert tudta, hogy a cselekvésnek fokozatai vannak és a visszafordulás az utolsóról is lehetséges. Ez még igen egyszerű dolog volt: odamenni az éjjeli szekrényhez, kihuzni annak rozogán lötyögő fiókját, az olcsó szerszámot megnézni, kissé reszketve megfogni és a felöltője zsebébe csusztatni.

Odalent nekilódult az utcának és erőteljes léptekkel sietett. Szokása volt, hogy örületes nagy sétákkal fárasztotta el a testét, mert a fáradság lelkének gyötrelmeit valamelyest felszívta és így esténként a csordultig-telés helyett kissé megapadt kétségbeesésének pohara.

A köruton ment, szivta a hideg levegőt és várta a megkönnyebbülést. Másra, a revolverre, az óhajtott cselekvésre most nem gondolt.

Kis keskeny utcák már a néptelenség le-

hangoló csendjével szelték a kocsirobogástól, villamosok csengésétől és zajától még mindig zugó körutat. Ebben az időben — esti tizenegy óra tájt — a mellékutcákban már alig akadt ember. A lámpák csendes lemondással sirdogáltak, mintha reménytelen harcukat az éjszakai sötét ellen ők már végleg feladták volna. A nagy fekete foltok az utcák kövein és a házak tövében ültek meg.

A fiatalember, revolverrel a zsebében, — mert fiatalember volt huszon felüli, pelyhedző bajszu, — a Király-utcán is áttörve, már az Andrássy-uthoz érkezett. El volt készülve arra, hogy egészen a nyugati pályaudvarig siet, ott ráfordul a Váci-körutra és nagy-nagy utat rohan végig. Nem mintha ezt tudatosan tervezte volna így ki, hanem mert így szokta csinálni. Egy percre, hogy az Andrássy-utnál vágatató kocsik miatt vigyáznia kellett, valamennyire fellendült az életösztöne s ez kissé meg is nyugtatta, mert hiszen nyugalma nem lehetett most más, mint urrá lenni lelkének romboló hatalmai fölött.

És mégis, ahogy átért és kissé megerősödött, gondolatai teljes elhatározássá lendültek, ellenállhatatlanul érezte, hogy most már soha többé semmi jól nem lesz. Az Aradi-utcánál megállt, beletekintett a kis sötét utca részletbe, mely a Gyár-utcába feneklik, néhány lépést kábultan, inogva tett befelé, közel a fal-

hoz mellbelötte magát és erőtlenül nekihanyatlott háttal a falnak.

Nem dőlt el, hanem szépen állva maradt, csupán a keze hanyatlott le és a revolvert elejtette. Fájdalmat nem érzett, csak pillanatnyi elborulást, azután mintegy nyugalmas ébredést. Gondolatai, valami új, elszalasztott kiindulópontból, tovább szövődtek, frissen és élénken, de már lágyan, minden emésztő erejüket vesztve. Leginkább azzal törődött, — csendesen, — hogy vajjon sikerült-e. Nem félt attól, hogy meg fog halni és nem óhajtotta a visszamaradást, csupán gondolkodott ezekről.

Egy nő — nem messze — a revolver dörrenését hallotta, megijedt, arrafelé nézett, ahonnan a hang hallatszott, látta a férfit megtántorodni, szaladni kezdett feléje, de pár lépésnyire tőle megállt, nem mert egészen közelébe menni. Állt és segítségért kiáltozott. Jönni kezdtek az emberek, innen is, onnan is, a körutról egyszerre hárman is befordultak az utcába. Oda mentek a sebesülthöz és kérdezgették egymástól, hogy mi az, mi történt. Egy erőteljes férfi a sebesült fiatallembertől magától kérdezte:

— Mit csinált? Meglötte magát? Hol van a sebe?

Egy nő látta meg:

— Ott a mellén. Lyukas és égett is az ühere . . .

— No hát elég buta volt, — hallatszott egy hang.

— De még milyen, — hagyta ezt helyben egy másik.

A sebesült tágra nyílt szemmel nézelődött, mintegy kíváncsian; hallotta a szentenciákat, de nem tudott rájuk semmiféle érzéssel reagálni. Most, hogy így nyolc-tíz ember verődött körébe, valami segítséget remélt, persze arról semmi ideája nem volt, hogy mi lehetne a segítség. Csak bámult és nyitott szájjal nehézkesen lélegzett.

Valaki kíváncsi volt:

— Nem fáj?

S mivel ő nem szólt, faggatta tovább:

— Nem tud beszélni?

— Üljön le! — tanácsolták.

Az erőteljes férfi, aki legelsőnek szólt hozzá, kibontotta a felöltőjét, kabátját és a mellényét. Most már vért lehetett látni a ruháin, leginkább az ingén, amely tele volt nedves pirossággal.

— Jesszusom! — sopánkodott egy utcai leány.

— Milyen érdekesen kicsiny az a lyuk az ingen! — Ezt egy cvikkeres „intelligens“ megfigyelő mondta:

— Az inget csak megreparáltathatja, de a mellét alig!

Ez már tréfa volt, amelyen némelyek mo-

solyogtak. Sokan úgy találták, hogy helyes tómust ütött meg a szóló és ingert éreztek arra, hogy ilyenforma megjegyzéseket ők is tegyenek. Egymásután hangzott el:

— A felöltőért mindenesetre kár volt.

— Jól célzott, hogy ilyen közelről is eltálalta magát.

— Jobb módszert is tudtam volna ajánlani.

Voltak emberek, leginkább férfiak, akik hangosan nevettek ezeken a tréfás mondásokon. A sebesült maga semmivel sem tudott törődni. Most már fájdalmat érzett és félt is már, hogy meghal.

(Az nem is fontos, hogy rendőr és mentők előkerítéséről a szolgálatra készek már gondoskodtak.) Némelyek erre-arra nézegettek, hogy jönnek-e már a mentők, a rendőr késelkedését senki nem bánta. Egészen közelébe nyomultak a sebesültnek, még a lélegzésben is akadályozták. Valaki fel is szólalt:

— De, uraim, engedjünk neki legalább szabad levegőt!

Senki erre nem hallgatott. Mindenki az arcát akarta látni, azt akarta tudni, hogy megvan-e rémülve. De a sötétben nem lehetett tisztán megérezni az arckifejezését.

A tömeg szaporodott. Némelyek el is mentek, de többen jöttek... Harminc ember is ácsoroghatott már ottan. Minden ujnak érkező

megkérdezte a hozzá legközelebb esőt, hogy mi történt.

— Egy fiatalember mellbelötte magát, — ez volt a válasz.

— Meghalt? — szólt tovább a kérdés.

— Nem, még él, — így a felelet.

Azután párszavas beszélgetések szövődtek tovább, melyek a sebesülthöz nem is juthattak.

A „humor“ itt is, ott is minduntalan felütötte a fejét. Ha valaki kissé elérzékenyült, kissé megsejtette a halál árnyékát, az hallgatott, mások azonban mindenáron tréfákkal óhajtották villogtatni a közönyösségüket.

Valami nagyon erkölcsös ember igen hangosan, szinte feddő kiabálással kérdezte:

— Fáj?

A sebesült most szomoruan bólintotta a fejével, hogy: igen.

Az erkölcsös — most vált nyilvánvalóvá az erkölcse! — így kiabált tovább:

— Legalább máskor majd nem csinál ilyen komizságot!

A csődület ezt az urat kinevette. De a nevetés csak még vidámabbá tett egyeseket és újra kiméletlen korbácsütések hulltak a halálraszánt lelkére és az most már meg-megvonaglott. Ekkor egy fiatalember, aki éppen most érkezett és megtudta, hogy mi látható itt, előretört a tömegben, egészen a haldokló közelébe férközött, gyufát vett elő, egy szálát meggyújt

tott és a világitó lángocskát a beteg arcához közel tolta. Élénk érdeklődéssel így szemlélte meg őt. A haldokló szemei tágra kerekedve meredtek a világitó emberre és a halálbahajtó nagy-nagy keserűség — a rettentő, a perceket, órákat, napokat és éveket, az egész életet betöltő! — utolsót sirt azokból a kialvó szemekből.

A halálfej

Megfogtam a barátom kezét. Oly tüzes volt, mint a sajó seb... Így léptünk ki a szabadba a „Sodoma“ nevű kerti mulatóból... Ahogy kiléptünk, végtelen, csillagtalan sötétség szakadt ránk és valami sajátságos nedves, szomorú hidegség öntötte körül a testünket. Samint körülöttünk némán gomolyogtak az emberek, fekete, mogorva, feltürt-galléros alakok, behuzott nyakuak és mozdulatlan fejűek, úgy éreztük, mintha nagyon-nagyon régen lettünk volna egy ujjongó, vad, táncos és füstös és érzéki teremben, valami nehéz gyötrelmorgián -s most itt egy temetésről oszloánk szét. Egy nyomorult ember fekete, néma, temetéséről.

Miután kifeszeggettük magunkat a sötét árból, sietve indultunk utnak. Még zürzavarosan tompa kopogásokat hallottunk, mert nyomunkban jöttek a fekete, feltürt-kabátos és lengőszoknyás alakok, — azután mindjebban elmaradtak a tolakodó, szennyos hangok, és mi egyedül törtettünk, nyugtalanul, fázva, valami

elől menekülve, csak a saját lépteink aggodalmas dobogását hallva.

És úgy tűnt fel nekünk, mintha nagyon régóta sietnénk már és az idők végtelenségéig kell majd így sietnünk, hideg nyári éjben, vak-sötét ég alatt. Reszkető szelek bujkáltak körülöttünk sejtelemesen, meg-meglegyintettek bennünket és ijedten röppentek tőlünk tova. S ahogy bámultunk, a sötétbe meresztve izzó szemeinket, végtelen hosszú utat láttunk magunk előtt, s a végtelen hosszú ut testén, messze-messze, csodálatos távolságban, ott baktattunk mi, két sötét, kivert alak, — törtet-tünk, s mégis mintha egy helyben mozdulatlanul álltunk volna, két fekete, kivert, üzött ember, körülöttük a teljes sivárság. S amint most aggodalmasan bámultunk magunk elé, mintha közeledtünkre fekete-paletós, nagy fekete kalapu alakok riadtan tápáskodtak volna fel az utszélről és sántán futottak volna bele a sötét-ségbe. Egyetlen hangot, egyetlen neszt nem hallottunk. Fájdalmas volt nekünk minden, amit érzékeltünk, a nyáresti hideg már dermedtő volt, a bőrünk reszketett és apró rezgéssel verődtek össze a fogaink. Szomjuságot éreztünk valami tiszta hang után, talán valamely vigasztaló szó után, — de aggódtunk, hogy egyszerre csak ebben a csodálatos csöndben valamely halódó kutya nyöszörgését fogjuk meghallani.

A szívünk nagyon fájón remegett. A szemünkől könny szivárgott elő és mindkét orcánkon egy-egy meleg csepp csordult végig... Új könnycseppek folydogáltak — és már némán sirtunk. Bennünk, mögöttünk, nagy-messze távolságból villantak fel meleg, bus emlékek. Egy lágy, fehér gyermekkéz simítása, — mintha a lágy világos kéz kinyult volna a sötétségből... Azután villamos csillárok lobbantak fel lassu egymásutánban s lelkünk szinpadán egy lengefátyolos nő kezdett bővülő táncot lejteti. Édesborus gordonka-hangok zugtak fel, sóvárgón, kísérőn. Gyorsult a ritmus és a lengefátyolos gyönyörű nő vad táncba tüzesedett. Vakító fényesség töltötte már meg a teret s a szinpad körül izzószemű vágyak bukkantak fel, melyek ágaskodva, kapaskodva, ujjongva és fogcsikorgatva és tehetetlenül-sirva nézték a buja táncot. Az isteni nő fátyla hozzá-hozzá simult dus idomaihoz, el-ellebbent az idomokról; néha áttetszőn villant meg a bőre, lengén szállt, lobogott a fátyol, emelkedett, kivillantak a hosszú és fényes combok, s a nő emelt fehér karjai tövében bővös fekete kis csokorként nyílt az apró fekete szőr. Sima ivekben lengtek a tagok, majd andalító lassan, majd vérlázító gyorsan; vonaglott, reszketett a gazdag hus, vonaglottak az idomok vonalai, — a fátyol lehullt és ott lejtett már lassan, parázna és boldogságos és szívet-

tépő testtel a nő. A szemei szikráztak, nyitott ajkain vér szivárgott elő.

Most a zene egy erős ütésére egyszerre elállt a tánc, megállt a nő, vad pózban, buján, abszolút mozdulatlanul, csak a keble pihegett és az emlői reszkettek, — az ajkairól vércseppek hulltak a keblére s a vércseppek lassan, pirosan gördültek lefelé.

...Egyszerre sóhajtottunk fel. És csak mentünk, törtettünk, oly elszántan, mintha minden idegen boldogságot magunk alá akarunk volna taposni. Egy hosszú és széles ut szájához értünk. Befordultunk az utra, tekintetünk végig futott a lámpalángok hosszú gyöngysorán és megverten hullott le a ketrácsok sötét tövébe... Mentünk. Ismét sóhajtottunk. A lelkünk legmélyéből tört elő ez a sóhaj, mely bus volt és tompahangu. Panasz és vád és halálvágy volt ebben a sóhajban, melyet, ha valaki hallott volna, fájdalmasan és mintegy büntudatosan emelte volna mindkét kezét a szívére. Gyönyörtelen, nőnélküli életünk teljes siralma zugott ebben a sóhajban. Hogy bár már megállanánk, felhagynánk minnennel, megszűnnénk, semmivé válnánk... De a hideg és nyirkos éj fölfalta a mi sóhajunkat, — és még csak a sötét ég sem ingott meg, maradt minden úgy, ahogy volt; a levegő hűvös volt, a lámpasor sárgán izzott, mi törtettünk tovább s mellettünk közömbösen rohantak el a

kerítésrácosok... A rácson túl mozdulatlanul, mintegy lesben és hallgatózva álltak a cserjék és a fák, és mi nem mertünk visszatekinteni, mert aggódtunk, hogy mihelyt mögénk kerülnek, feszes állásukból azonnal ingani kezdenek és összehajolnak és gunyosan bólongatnak... Mentünk és előttünk a messzeségből nem lobogott valamely vigasztalóan lengő piros zászló.

Egyszerre egy keresztező utcából fürge mozdulattal egy pompás nő bukkant elő. Azonnal megállt, amint megpillantott bennünket és háttal fordult felénk. Pajzán mozdulattal fordult meg, fehér szoknyája lebbenésekor megvillantak csinos lábikrái és amint háttal volt felénk és ingerlő volt, mi egyszerre, újra és mintegy még egyszer utoljára, dachból, megkivántuk gömbölyű idomait és egész fürge friss lényét. Siettünk feléje. Amint mellé értünk, a hangját hallottuk, — vékony és magas, igen hideg és kissé kellemetlen, szinte félelmes volt ez a hang. Érthetetlen furcsa szót kiáltott bele a kis utcába és ismét fordult enyhén, hogy egészen háttal legyen felénk. Nagy, kerekszélű kalapja volt, melytől a fejét nem láthattuk. Megálltunk mögötte, belenéztünk az utcába, senkit nem láttunk. És csak álltunk, vágyva akarva, küzködve, szavakra serkentve önmagunkat. S valami mesterségesen pajkos szó után meghajoltunk és felénk mosollyal bekuk-

kantottunk a kalapja alá. Irtózatoss! Egy halálfejet láttunk. Egy koponya, egy bőr- és husnélküli csontfej, a szemek és az orr helyén sötét lyukak, a szájban vigyorgó halottfogak... Kétségbeesett döbbenéssel kaptunk egymás kezéhez, a barátom keze oly hideg volt, mint a nyirkos fal.

Pár pillanatig mozdulatlanul, lesujtva, szenvedőn álltunk — és ezalatt zugó hideg szél kerekedett, mely távoli reménytelen sirásokat hozott magával.

Memento mori!

Hideg, nedves este volt. Apró eső szitált s arcunkat, kezünket hűvösen permetezte be.

Hárman mentünk egymás mellett. Lassan, szóttanul... A kabátunk gallérja föl volt hajtva, a nyakunkat mélyen behúztuk a vállaink közé, se jobbra, se balra nem fordultunk, hanem mentünk előre, kissé fáztunk, dideregtünk is. És enyhe, zsibongó fájás borította el lelkünket. Az eget nem láttuk. Körülöttünk feketén csillogott az utca kövezete, a lépteink hangját tompán, vizesen kongtak el. Sárga, hideg lángok tüztek a szemünkbe... Nem akartunk, nem gondolkoztunk, csak elernyedten mentünk és türtünk. Türtük, hogy mult, jelen és jövő képei lassan vonuljanak keresztül a lelkünkön és türtük, hogy a mi gyötrelmeink muló emlékei, mint fekete hollók, mint egy pihenőre, megüljenek rajtunk... Így mentünk lassan, hidegen, szóttanul... Az eget nem láttuk, az utca feketén csillogott és tompán kongott a lépteinktől.

Hogy hová menjünk? Miért? Mit csinálunk? Miért? — töprengtünk hallgatagon — és az utca tompán, fájdalmasan kongott a lépteinktől.

S ahogy szorongatott, gyötört bennünket ez a kérdés, végtelen üresség ajtóí nyiladoztak meg előttünk és úgy éreztük, mintha öröktől fogva lépdelnénk itt lassan és kényszeredetten s mintha öröktől fogva ezen a kérdésen töprengenénk. És éreztük, hogy mily mélyen bennünk gyökerezik ez a kérdés, hogy egész testünket átszötte, elöntötte ez a kérdés, hogy lényegünk ez a kérdés, hogy mi magunk vagyunk ez a kérdés... Ugy éreztük, hogy sohase is mulik el rólunk ez a kérdés és mi az idők végtelenségéig fogunk lépdelni ezzel a kérdéssel a lelkünkben, ezzel a kérdéssel a valáinkon. És mentünk.

Emberek haladtak előttünk és emberek haladtak el mellettünk. Őket, együgyű és konok baktatásukat látván, ujult erővel tört ránk a kérdés, hogy miért? Miért mindez? Miért mennek? Miért nem állnak meg? Hiszen ugyis mindegy. Minden mindegy... Ott ült a cél az arcukon. Ott csillámlott a szemükben. Mi láttuk ezt és láttuk, hogy hazugság... Célnak látszik, pedig csak ok... Mennek, mert muszáj menniök... Láttuk a sietésüket — amint szaporán és erélyesen emelték és lökték előre a lábaikat, nyujtották előre a fejüket és bámul-

tak előre mereven — és láttuk, hogy ez a sietés, ez az iparkodás csak menekülés... Ők csak mentek. És mentünk mi is, menekültünk mi is... A gyötrelmeink elől menekültünk... Menekültünk, mert nem volt erőnk, hogy ott egy helyben megálljunk, ne mozduljunk, ott maradjunk, a megsemmisülésig ott maradjunk... És most egészen tisztán, nagyszerű bizonyoságképp megéreztünk mindent: hogy megyünk, mert mennünk kell, hogy máskor is azért men-tünk, mert mennünk kellett és mindig is azért fogunk menni, mert mennünk kell, muszáj men-nünk... Hova, meddig, mire? az mindegy.

Betértünk egy kávéházba, ahova esténkint járni szoktunk... A kabátjainkat levetettük, leültünk a fehérlapu asztalhoz... Feketekávét hozattunk... Cigaretára gyújtottunk, füstöl-tünk és lassan, kortyokban ittuk a kávét... Szépen, békességesen néztünk egymásra és együtt éreztünk.

Körülöttünk fény és meleg áramlott... Emberek ültek, nézdegéltek, ujságot olvastak, pár szót szoltak egymáshoz, megmozdították las-san a kezüket, a vállukat, a lábukat... Volt egy, aki sört ivott, előtte két üveg állott, a harmadikból töltögetett. Egy öreg ur az ablak-nál ült, arccal az ablaknak és bámult kifelé... Voltak asszonyok is. A férfiarok szürke, nyílt tónusát kitarkázták az asszonyok... Egy asz-sony mellett kerek, butácska gyermekarc

meredt — csak az arc látszott — s az apró, csillogó szemek szaporán mozogtak. A gyermek figyelmesen nézegette a nagyokat. A gyermek anyja — kövér, unatkozó és unott asszony — alig szólt, alig mozdult, alig is nézett; csak épen, hogy nyitva voltak a szemei: néha-néha a gyermekére pillantott és akkor igen enyhén elmosolyodott. Háromszor-négyszer is láttam ezt a jelenetet és mindannyiszor — habár az arcom mozdulatlan maradt — a lelkemben elmosolyodtam én is. Ezen aztán elgondolkoztam... Kicsit ellágyultam, kicsit megekönnyebbültem, ahogy mosolyogtam, de rögtön a mosoly után rövid, fájdalmas folyamat következett és utána gyönges, tónpa, állandó fájás maradt bennem. Ebből fakadtak a gondolatok. Hogy miért mosolyognak ezek egymásra? ... Milyen furcsa, hogy mosolyognak egymáson, örülnek egymáson... A szülő örül a gyermekének: mosolyog, hogy csendben, bánatom nélkül látja... Szerény öröm ez, alig-alig jó, talán nem is jó, mert lehetetlen, hogy a mosoly mögött is ott ne reszkessen a fekete gondolat: Istenem, ha valami baja talál lenni ennek a gyermeknek! A szeretet mosolya mögött ott reszket a szeretet aggodalma. Fáj valakit — bárkit — szeretni, ezt gondoltam. Azután: hogy mennyire fáj az anyának a gyermeke szenvedése. Talán a legtöbbször, lehet, hogy mindig — ki tudná ezt mérni! — jobban

fáj, mintha ő szenved a saját testében. Erről valamit mondani akartam a társaimnak s a kezdő szavak már az öntudatomba tolultak: „Elnézem ezt a fiucskát...” De elmaradt... Nem szóltam semmit, talán már valami más foglalkoztatta a figyelmemet...

... Ültünk... Zsibongott körülöttünk minden... Előre bámultam, nem néztem semmire... Az öreg urat, aki tőlem jobbra ült az ablaknál, néha meg-megérintettem a félszememmel és így esett, hogy megmozdultak emlékezetemben régi éjszakai ablak-üléseim. Magányosak, sötétek, fájók... Amikor órákon át bámultam ki az éjszakába, belé a sötét végtelenbe — és usztam a lelkemmel didergőn a reszkető végtelenbe... Csodálatos megvillanásai voltak azoknak az éjszakáknak...

Az egyik társam szólt:

— Miért is jöttünk ide? ... Unalmas (ez nagyon. Itt ülni, semmit nem csinálni...

Nem szóltunk. Ő folytatta:

— Valamit tenni kellene ilyenkor. Nem pedig nehéz hangulatok zsákmányaként fetrengegni, fetrengegni tehetetlenül... Minek is jöttünk megint ide?

És ő maga felelt a furcsa, kényszerű kérdésekre:

— Ide menekültünk, mert már nagyon fájt otthon ülnünk... És most itt vagyunk, itt ülünk... Addig ülünk itt, amig majd már nem

birjuk tovább. Akkor megyünk. Megyünk más-hova, vagy megyünk haza.

— Irtózatossá hazamenni — mondta a társam. — Hazamenni, lefeküdni, szakítani a nappal, örökre, visszahozhatatlanul...

— Minden éjjel — mondtam én, — mikor közeleg a lefekvés ideje, újra és újra átérzem az én életem céltalanságát... Nem elgondolás ez, hanem megérzés... Olyan furcsának érzem azt, hogy lefekszem... Reggel fölkeltem, most lefekszem, holnap reggel megint fölkelek, aztán ismét lefekszem és ez így megy tovább és tovább, amíg csak egyszer vége nem szakad... Minek is kelünk föl, ha ugyis ismét lefekszünk. Kár, nagyon kár... Mondom, nem gondolom ezt — ostobaság lenne ezt gondolni — hanem így érzem... És nagyon fáj este lefeküdnöm, nagyon fáj reggel fölkelnem...

— Minden embernek fáj ez — mondta az egyik társam. Csakhogy gyenge az emlékezetük, elfelejtik, mire átesnek rajta, azután — ha már átestek rajta — örülnek, hogy elmúlt és örülnek, hogy most már örülnek és akkor már letagadják saját maguk előtt is — mert a fájdalomról megemlékezni is fáj...

A kis fiú egy kanalat, melyet az apja kávéscsészéje mellől vett el, elejtett. A kanál csörrent, ahogy a tálca és a márványlap szélét megütötte és koppant, ahogy a padlóra esett. Mindnyájan, akik annál az asztalnál ültek, oda-

vetették a tekintetüket. A fiu elpirult. Az anyja ijedten vizsgálta a saját ruháját, hogy nem fröccsent-e rá valami szenny, azután — mivel-hogy a ruhája tiszta maradt — megnyugodott és lomhán rácsapott a fiu kezére... A fiu mozdulatlanul és komoly képpel ült. Az apja — egy kopasz, nagyon rut arcu ember — vastag, dohányos hangon, különben szeliden — rászólt:

— Vedd föl, amit leejtettél!

A fiucska fölvette a kanalat...

Egyik a társaságban valami képes lapot — abban egy képet — mutatott oda a többinek. Összehajoltak, nevettek, egymásra néztek, megint nevettek. Az asszony a fejét csóválta és mindnyájan újra nevettek. Aztán folyt náluk minden úgy, ahogy eddig...

Az öreg ur az ablak teljes mozdulatlanságában ült és mereven bámult ki. Mintha bele-tapadt volna a lelkével az éjszakába... Hulltak rá a fájdalmak pörölycsapásai — éreztük — izzott a lelke és ott belül ragyogó szikrákat szórt — nagyszerű fájdalmak, nagyszerű intuicióit... Megcsapott bennünket a tűz melege, az arcunk lángolt, a szemünk csillogott, de szállani vágyó lelkünk mindig visszahullott... Nem érdemes...

Csöndesen egymásba olvadtak a hangok. Imitt-amott hirtelen zörrenés, csörömpölés akaszkodott bele a rohanó zugásba... A pincérek buzgón kiáltoztak.

... Én ismétetem — mintegy megerősítésül, — amit társam mondott:

— A fájdalmakról megemlékezni is fáj. Igaz, igaz. Mi emberek mindig veszünk. Az örömeink törpék, kishitűek, rövid életűek. A fájdalmak nagyok, szívósak, igen szívósak, igen sokfélék. Ha az örömeinkre emlékezünk, szinte keserűen mosolygunk. „Milyen különös, hogy akkor örülünk, hogy annak örültünk, hogy úgy örültünk“. Megalázó az örömeinkre emlékeznünk. És mégis fáj, hogy elmúltak az örömök. Fáj az örömeinkre emlékeznünk. A fájdalom emléke árnyat vet lekderüesebb hangulatainkra. Csak egy szó, amelyről valami nagy fájdalomunk, valami kétségbeesésünk jut az eszünkbe — és mintha fekete csöpp csöppenne a lelkünk nyugodt, áttetsző vizébe... Vajjon tudnánk-e kicsinyleni azt, hogy amikor a fogunk fáj, sóhajtottunk, vergődtünk, föltekintettünk az égre és balgán jajgattuk, hogy Istenem, Istenem!... Vajjon tudnánk-e csodálkozni azon, hogy mikor valakink — az anyánk, vagy az apánk, vagy a testvérünk — meghalt, mi leirhatatlan fájdalmat viseltünk el hosszú időn át, szédültünk, fáj a nyakszirtünk, ólomnehéz volt a mellünk, a kezünk, a lábunk... Vajjon tudnánk-e mosolyogni azon, hogy hogyan rettegtünk, amikor valakink elmaradt, nem jött haza a rendes időben, aztán... mult az idő, egyformán ketyegett az óra... és ő

még mindig nem jött... mi aggódtunk... az aggodalmainkból — mint halálszagu fekete virágok — fakadtak, nyíltak, szaporodtak a rémes gondolatok, balgák is, haszontalanok is... de mi mindjobban reszkettünk, a szívünk verését hallottuk, éreztük a halántékunkon a szívünk verését... és az óra ketyegett, ketyegett... akit vártunk, az nem jött, úgy, hogy majd megőrültünk... azután megjött, mosolygott, valami csodálatosan egyszerű és természetes okot mondott arra, hogy miért késett — és mi föllélegzettünk, mintha víz alól merültünk volna föl és zavartan mosolyogtunk és nagyon csendes hangon csak annyit mondtunk: „már féltem, hogy valami bajod történt...” De azért, ha később eszünkbe jutott az aggodalmunk, még akkor is elsápadtunk... respektáltuk az aggodalmunkat — mert a fájdalom mindig tiszteletreméltó...

Valamelyik társam megismételte:

— Igen, a fájdalom mindig tiszteletreméltó. A fájdalom pozitív, a fájdalom van... Boldogság pedig nincs. Mert az egyetlen, az igaz, a tiszta boldogság az, ha nem szenvedünk...

... A kávéházba új vendégek jöttek. Kissé zajos társaság, zavaros és kötekedő tekintetű férfiak és két jókedvű, nevető asszony, örülők, valamit keresők, valamire vágyók... balgák, megfélemezők...

A jövevényekre kissé megütközve és

bosszankodva bámultak a többiek... A kis fiu mosolygott és valami gyerekes csacsкасágot kiáltott vidáman. Az anyja zavartan csillapította...

Az öreg ur az ablaknál semmit nem hallott, nem látott abból, ami körülötte történt. Csak bámult kifelé. Majd — kis idő múlva — hirtelen elfordult az ablaktól, rákönyökölt az asztalára és meghajtotta a fejét. Szép szabályos arca volt, kissé fakó-halvány és tompafényűek a szemei. Egy novellabeli keselyű jutott az eszembe, mely egy vendéglő udvarán oszlophoz volt kötve s néha-néha megfedekezett a kötélekről, fölröppent a levegőbe, kettőt-hármat csapott a szárnyaival, a kötélf megfeszült és a madár hirtelen eséssel a földre zuhant. Azután ott feküdt hosszú ideig eszméletlenül, mint egy hulla. Az öreg ur ott ült az asztalnál lehajtott fejjel, a könyökére támaszkodva, mozdulatlanul, csak a szempillái rebbentek meg néha.

Az új vendégek egy nagy kerek asztalhoz ültek és tanakodtak, nagyon fontoskodtak, hogy mit rendeljenek. A pincér az egyik ur mögött állt és felelgetett a kérdéseire. A kávéház tulajdonosa pár lépésnyire az asztaltól várakozó figyelemmel nézett a társaság felé.

A söröző előtt már öt üres üveg állott, a hatodikból töltögetett. A haja kuszált volt, az alsó ajka lelógott, szivart szitt, a szemeiből

könny szivárgott. Az arca piros, eres volt, a kezei reszkető mozdulásaik.

— Jobb így, — mondta valamelyikünk. — Legalább hamarabb vége van mindennek.

Most egyszerre csönd lett. Mintha eleven zugó, zajgó valamit egy erős kéz torkon ragadott volna. Csak pár vergődő hang hallatszott még... Egész véletlenül, minden különös ok nélkül lett csönd. Sajátságos, csodás egyidőben álltak el a hangok, melyek eddig egy zugás-folyamba ömöltek össze...

... A csönd pár pillanatig tartott. Az idegeink gyorsan följajzottak, megfeszültek. Ugy éreztük, mintha valaminek most történnie kellene. Egyenként vették észre az emberek a csöndet, fölütötték a fejüket és néztek. Nekünk a lélegzetünk is elállt. Szinte már fölálltunk, hogy mi az?... És nem történt semmi. Valami hangos szó hallatszott, csörömpölés is, azután mozdulások történtek és megint hömpölygött a zugó hangfolyam...

... Ismét nyílt az ajtó és belépett egy magas, szürkeruhás ember. Megállt az ajtónál — egyik kezével az oldalához támasztva egy vörös skatulyát tartott — és ügyetlen, rángó mozdulattal vette le a kalapiját. Szétnézett. Olyanformán, mintha mosolyogna, mintha aggodna. Azután fölnyitotta a skatulyát. Apró tárgyak, inggombok, zsebkések, tükrök, pénztárcák s más efélék voltak a skatulyában. A

legközelebbi asztal felé fordult és kettő-hármat lépett. Tétován, ingatagon lépett, mintha el akart volna esni, mintha mozgó alapon állva, az egyensúlyért küzködött volna. És megállt. És ismét szétnézett... Az arca sápadt volt, csaknem hamuszínű, a szemei zavarosak, alattuk mély fekete ívek. Az arcán két függőleges barázda mélyedt. Az ajkai mozduláskor reszektek... Valamit szólt az asztalnál ülőkhöz, bizonyára az árut kínálta. Furcsán, csodálkozva tekintettek azok rá és legyintettek a kezükkel, hogy nem kell. Meghajolt, mosolygott és indult. Megint kettő-hármat lépett. Ingón, bizonytalanul. A lábaival reszkető íveket irt le. Mikor megállt, a kezével görcsös mozdulatot tett és a derekához kapott. Meghajolt, megint szólt és mosolygott. Mintha könnyörgött volna... mintha gunyolódott volna... Most arccal felénk állott. Nagyon sápadt volt és rémes tűz égett a szemeiben. És ő iparkodott, reménykedett... Az ajkai vonaglottak, amikor szólt. Valami fátyolos, rekedt hang is eljutott hozzánk... Ismét furcsán, vizsla szemmel bámultak reá és intettek, hogy mehet. Indult... Most hozzálépett a tulajdonos, a vállára tette a kezét és valamit halkán mondott neki. Egymásra néztek, mintha csodálkoztak volna. Mintha mosolyogtak volna egymásra. A tulajdonos mintha félt volna s mintha htárálni készült volna... A sápadt ember megfordult és hasonló réveteg és

akadozó járással indult kifelé, kinyitotta az ajtót, küzködve lépett ki rajta, betette maga után, eltűnt. És ment... A tulajdonos még most is bámult utána, merev nézéssel, összeráncolt szemöldökkel... Mások is bámultak arrafelé... Kellemetlen és irtózó tekintetek olvadtak föl és lassan enyhültek az emberek... A kis fiu ke-rekrenyitott szemmel, semmitmondó arccal nézdegélt...

Valamelyik társam szólt:

— Ismerem ezt az embert. Éjjel kávéházakban gyakran láttam... Kávéházakba, vendéglőkbe jár, apróságokat árul, abból él... Néha beszélgettem is vele... Már tíz év óta beteg... Ti soha nem láttátok?

— Nem.

... Hallgaton ültünk, meredt szemmel és meredt arccal bámultunk... Ugy éreztük, mintha az ereinkben hidegen és feketén áramlana a vér...

Fizettünk, fölkerekedtünk, mentünk. Nehezen, vonakodva, mintha valami várt volna ránk kívül... az ajtóban.

Künn hideg szél fujt. Föltürtük a gallérainkat. Már nem esett. A szél fölszáritotta a nedvességet, szürkéllett az aszfalt. A felhők is oszladoztak. Hideg, száraz idő volt, csillogó, lámpafényes éjszaka. Mi mentünk szótlanul. Az a mosoly eltöltött bennünket... Az ajkai — amint mosolygott — remegtek. Egészen hamu-

kékek voltak az ajkai. Körülötte éles vonalak rajzolódtak, azok is reszkettek, vonaglottak...

Már minden hangulatunk összeomlott... Minden gondolatunk elszállt... Az esti elmélkedéseink, megállapításaink ronggyá foszlottak... Lehullott rólunk a lemondás, a „csüggedés, a kétkedés, a „minden mindegy“ nehéz érzése...

És fázva, reszketve, lázasan kutattunk mult, jelen és jövő életünkben valamiért, bármiért, ami felé reménységünket vethessük.

Özvegyszonyok

Az alacsony, rozoga ház előtt ültek egy keskeny padkán. Előttük a kis udvar satnya, görbe fáival, távolabb egy ház piszkos, szürke fala és nádtetője. Fölöttük a kék ég és az izzó nyári nap, mely ontotta a fényt, a meleget, sőt némelyek észlelése szerint — akiknek ez órákban jól folyt a dolguk, — még mosolygott is. Mégis a két asszony úgy ült ott a padkán, mint két szürketollu ázott, fázó tyúk. Öregek voltak mindketten, özvegyek és kopottak. Özvegyszöllős Andrásné, az anya, kilencvenkétéves, özvegyszopa Jánosné, a leánya, hatvanéves. Közös, nehéz betegségben szenvedtek, az előrehaladó szegénységben. Szegénységben, melyet valamikor jólét előzött meg, mely eleinte kicsiny volt, s mely azután folyton nőtt, nőtt, mint valami fa, vagy valami élő állat. Gyakran elgondolkodtak ezen a nagy szegénységen. Hogy hogyan is lehetne ebből kikecmeregni. Hogyan lehetne? ... Ilyenkor mogorvák, szótlanok voltak, az ajkaikat összeszorították és szuró, mér-

ges tekintettel meredtek maguk elé. A mindennapi kenyér, meg általában az egész élet bizonytalansága sajátságos nyugtalan érzést keltett bennük. Undok, szomorú gondolatok lepték meg őket, melyek inkább érzések voltak, mint gondolatok s melyek úgy nyüzögtek a fejükben, mintha kemény, feszegető lábu bogarak lettek volna. S ezek a bántó gondolatok nőttek, gyarapodtak s ők eleinte csendes megadással türték szenvedéseiket. Mintha azt várták volna, hogy ez is eláll, elállhat, mint a fül-szaggatás, vagy a lábszárcsontjuk fájása. Vagy valami csoda történik. Kell történni, mert ez nem lehet így tovább... A vég azután a pálinka, a mámor és acsarkodó civódás volt.

Ott ültek a nap melegében és nem szóltak egymáshoz. Az érzéseik a kellemesnek és fájónak furcsa összetételei voltak. Jól esett nekik az ég tiszta kék fénye, a nap ömlő melege, mely cirógatólag áradt száraz kezeiken és meztelen lábfejeiken, de már kezdett jelentkezni az éhség. Dél már régen elmúlt és csak egy kis kenyeret ettek ebédre és egy-egy pohár pálinkát ittak rá. Más még ma egész nap nem került a gyomrukba. A pálinka eleinte megerősítette, azután elzsibbasztotta, türővé és hallgattaggá tette őket...

Megkondultak a harangok. Az öregebbik asszony megszólalt:

— Temetnek. És hallgatták a harangok zu-

gását. A hangok a tiszta levegőben üdén és erőteljesen érkeztek a füleikhez és megpezsztették lassan folydogáló öreg vériüket.

— Négy óra — szólt a fiatalabb, aki éheesebb volt és így a harangozásról meg a temetésről az időre fordult a gondolata. — Azután megint hallgattak. A harangok zúgtak. A kis, közép és nagy harang kondulásai gyors egymásutánban következtek, mintha futottak volna, s amint egymásba olvadva nyüzsögtek, mintha küzködtek volna. És csak egyre zúgtak, zúgtak. Ez már kellemetlen is volt, ingerlő és unalmas... Azután elhallgattak a harangok. Az utolsó kondulás hosszasan bugott, mint egy mérges, nyugtalanul röpködő dongó, vagy egy távoli öreg, siró asszony, azután elhalt.

— Meleg van, — szólt Szöllős Andrásné és száraz, ráncos kezét a homloka fölé emelte, fejét hátrahajtotta, és homályos, könnyes és sárgásvéres erekkel átfutott szemeivel föl nézett az égre. Átjártatta rajta a tekintetét, azután megint visszatért előbbi helyzetébe. Szöllős Andrásné összekulcsolva az ölében kezujait, tompán bámult maga elé a földre és pislogott. A hőség most már bágyasztó s leverő volt. Az éhség is kinozni kezdte őket. Szöllős Andrásné csak pislogott, a lánya pedig, aki éheesebb is, türelmetlenebb is volt, minduntalan felsóhajtott. Lihegő, hang nélküli sóhajtással, mely olyan hirtelen és rövid volt, hogy szinte nevezhetett

volna rajta valaki. Ráncos bőrét egészen összehuzta a szemei körül, úgy hogy azok alig látszottak ki. Minduntalan a kapuhoz tekintgetett, majd fölállt, a kerítéshez ment és ágaszkodva kémlelt. Öreg meghajlott ember haladt el a kerítés mellett, hosszú, csomós botra támaszkodva, zsirral bekent csizmákban, nehézkesen kopogva. Az asszony köszöntötte:

— Jó napot aggyon Isten.

Csendesen, éneklőn és vontatottan mondta: „Jó-ó-ó napot aggyon Iste-e-en.“ A hangja alázatos és hízelt volt, az öreg ember köszönése pedig rövid és határozott, mint ahogy lefelé köszönnék az emberek. Többen elhaladtak, s az asszony meg-megismételte: „Jó-ó-ó napot aggyon Iste-e-en.“ Időnkint fölágaskodott, oda-lapult szorosan a rozoga kerítéshez, úgy, hogy az fájdalmasan megnyikorgott és a szemeit erőltetve kémlelt. Majd visszament a padkához.

— Nem gyön még? — kérdezte Szöllős Andrásné sajátságosan, nyállal keverve a szavakat, ahogy a nagyon öregek, fogatlanok és beesett képűek beszélnek.

— Már kicsoda gyönne?

— Ki... Hát az Örzi.

— Hogy gyönne az most? — felelt a lánya, ingerülten rántva a könyökét. Kis idő múlva hozzátette:

— Nem gyön az már estig... Csak este meggyőjjön.

És csak üldögéltek tovább. A nap égetően sütött. Az ég tiszta volt, a levegő meleg és állott. A legkisebb szellő sem mozgatta. Szőlősné unalmában a hüvelykujján levő nagy bütyköt nyomogatta és lassu mozdulatokkal zavarta el a legyeket arcáról és kezéről. Kopáné türelmetlen volt. Az éhség mindig erősebben és erősebben kinozta. Naptól égett ráncos arcán a fájdalom és düh kifejezése ült. Tekintetét ide-oda jártatta és üres, vad nézéssel bámult. Nem gondolt semmire. Csak az éhséget és a nagy meleget érezte. És dühös volt. Maga sem tudta, kire, mire, talán a kis lányra, aki majd csak este jön, ha jön, talán a legyekre, vagy az anyjára, aki látszólag olyan buta hallgatagsággal, szinte nemtörődömséggel ült ott mellette, mintha ő jóllakot volna délben hussal. Hosszu időközökben ütött a toronyóra. A fejük már zugott és szédült. Végtelenül ingerültek és szenvedők voltak. Néha-néha szóltak:

— Hogy nem gyött el.

— Nem gyön az már este se.

— Nem tudom, mi bajuk lehet megint.

Aki nem jött el délben, Erzsi, a Kopa Ferencék kis lánya volt, az egyiknek unokája, a másiknak dédunokája. A Ferenc fiu minden vasárnap ebédet és vacsorát küldött vele. Ugy küldte, nem mehettek a házhoz. Nem fértek

a fiatal asszonnyal, zsörtölődtek, pletykáztak, mire a fiu kitiltotta őket a házból és a leányával küldte el nekik vasárnaponkint az ebédet, meg a vacsorát. A többi napokon éljenek meg úgy, ahogy tudnak. Többet nem adhat, mert neki sincs, — mondta.

Ezen a napon délben nem jött el a kis lány. Pénzüik nem volt, csak egy darab fekete kenyérük. Ezt megosztották és megették. Azután találgatták, hogy ugyan miért nem jött el a lány. Talán este sem jön. Biztosan valamiért megint megharagudtak. Azután mégis csak azt gondolták, hogy estére eljön. Addig majd csak ellesznek. És vártak.

Már most órák hosszan át ültek a padkán. Nem tudtak egyebet csinálni. Az öregebbik el-elbóbiskolt. Majd megint fölnyitotta a szemeit és azok a szivárgó könnytől nedvesek lettek. Kopa Jánosné azonban nem birt elszunnyadni. Lassanként összegyülemlettek kábult fejében a szomoru gondolatok. Emlékek lepték meg, és úgy tünt fel neki, mintha az egész életén át mindig éhezett volna, mindig fáradt, gyenge, elgyötört és szomoru lett volna. Sok-sok kép, emlék ötlött az eszébe, de csupa szomoru, undok és fekete kép. Mintha soha semmi jó nem történt volna vele. Eszébe jutott az ura, aki két év előtt halt meg. Eszébe jutott annak hosszu, nehéz betegesgedése és a kinos haldoklása. Amint a vackán négykézláb állva és

összezsugorodva vergődött. Ő éjjel elaludt az ágya mellett ülve és reggelre holtan találta. A szeme félig nyitva volt és hályogszürke volt. A szája széléről le, végig az állán piszkos sötét vér szivárgott, mely már a sáv szélein meg volt száradva. — Minden, minden, ami borzalmas és gyötörő volt az életében, mind az agyába tódult most, és ő a nehéz gondolatok és az égető éhség gyötrelmeitől meggörnyedve ült a padkán. Mikor már nem bírta tovább, lassan az anyja felé fordulva, szinte suttogó hangon megszólalt:

— Édes anyám!

Az fölajdott bóbiskálásából:

— Én elmegyek a Férihez.

— Hát csak erigy.

— Nagyon éhes?

— Bizony éhes vagyok.

Föhlállt, ásitott, a fejkendőjét megigazitotta és elindult. Az öreg ott maradt. Azután elaludt ülve a padkán.

Mikor Kopa Jánosné visszatért, már lenyugvóban volt a nap. Az anyja még aludt. Megállt előtte és nézte, az kezeit a köténye alatt tartotta. Fölkeltette őt:

— No, hoztál valamit?

— Egy kis kenyeret. Itt van.

— Hát neked?

— Én már megettem az uton az enyémet. Szöllős Andrásné mohón nyult a kenyér

után és enni kezdett. Nehezen, küzködve majszolt, egy foga sem volt már. Mindkét kezével szorította a kenyeret kemény inyéhez. Kopáné beszélt:

— Nem adnak vacsorát. Haragusznak. Káromkodott a Ferenc, mint a disznó... Amiatt a cafat miatt van, hogy égjen meg... De kend az oka!

— Óh! Én... Mit csináltam már megint én?

— Pletykázott, oszt megtudták. Megmondták nekik.

Az öreg nem válaszolt. Evett egyfolytában, míg a kenyér tartott. Kopáné bement a házba. A sarokból, az ágy láb mellől porlepte üveget vett elő. Az ablak felé tartotta. Pálinka volt benne. Lehetett másfél deci. Kihuzta a rongy-dugót és nagy kortyot ivott az üvegből. Visszatette a helyére és kiment. Kissé távolabb állt az anyjától, nehogy az megérezze a pálinkaszagot. A karjait összekulcsolta és a két lábát szétvetve, háttal a falhoz támaszkodott. Szöllősnének mindjárt föltűnt, hogy elhúzódott. Gyanakodva pislogott feléje, de nem mert szólni. Nagy gyötrő szomjuság szállta meg s avval együtt elkeseredett gyűlölet a leánya iránt, akiről biztosra vette, hogy bent ivott. Az meg csak állt szótlanul, büntudatosan.

— Soká gyöttél, — mondta Szöllősné hosszú hallgatás után.

— A Jánosnál is voltam, — válaszolt Ko-

páné és valami hirtelen érzelemfellobbanás hatása alatt önfeledten közelebb huzódott az anyjához. Szöllősné fölvetette tekintetét és a lánya felé fordulva igyekezett annak szemeit meglátni. De alig látott valamit. Öreg volt már, derűs napfényben is csak úgy látott, mintha sűrű szitán keresztül nézett volna.

— Rittál megint?

— Rittam.

— De bolond vagy. Jobb annak, mint neked, mit siratod? Bár én is ott lennék már! Jobb, ha a kukacok rágják az embert, mintha az emberek rágják. No, gyönyörű madár ez a te Ferenced is! — És a hangja recsegőn, szárazon hangzott, minden érzés nélkül mondta a fájdalmas szavakat.

— Szegény János, szegény János, mióta az meghalt, nem volt nekem boldogságom.

— Ha meghalt, legalább nem vert meg azóta — szólt az anyja ridegen.

— Letéptem pár virágot, odatettem a fejfája mellé.

Szöllősné nem szólt. Fájdalmasan nézett a lányára és elgondolkodott. Milyen bolondos, szegény. Még mindig ki-kijár a temetőbe, pedig már két éve, hogy meghalt az ura...

... A nap most ment le. Szemben piros volt az ég alja. Hűs szellő fujdogált és fölfrissítette a levegőt. Kopáné bement megint a házba. Inné vágyott. Lelki szomjúság gyötörte. Elővette

az ágy lába mellől az üveget. Még volt benne. A kezében tartotta és töprengett. Már a dugót is kihuzta. Tétován állt, majd hirtelen kisietett az üveggel és megkérdezte az anyját:

— Akar kend egy kis pálinkát?

— Meginnám, ha volna — szólt az és sóváran, de némi fölcsillámló örömmel pislantott a lányára. Tudta már, hogy van. Kopáné oda-nyújtotta neki az üveget. Az öreg hosszú, nagy kortyot huzott belőle, azután visszaadta. És vidáman, sebesen kérdezte:

— Hol vetted?

— Volt, — felelte Kopáné, némi meglepődettséget érezvén, amint látta az öreg gyermek örömét. Hirtelen szeszélyes nagylelkűség szállta meg:

— Akar még?

— Hát te nem iszol?

Egy pillanatig küzködött, de elszántan, erőteljesen vágta rá:

— Ittam benn. Nekem elég volt... Igya meg kend mind.

Az öreg ajkaihoz szorította az üveg száját és a fejét hátravetve kortyonként nyelte a pálinkát, míg az utolsó csepp is le nem folyt a torkán. A lány nézte, sóvárgó vágygyal és ellenszenvvel, melyet a szomjuság, az ingerültség valóságos gyűlöletté korbácsoltak fel.

Azután bementek a házba. Kopáné megvetette az anyja ágyát, meg a saját vackát, segi-

tett az öregnek levetközni és lefeküdtek. Szőlősnét a pálinka elbódította, a fájó érzéseit elaltatgatta és csakhamar hallatszott egyenletes, mély, szuszogó lélegzése. Aludt.

Kopáné még sokáig vergődött szalmafonatu vackán, melynek faszerkezete meg-megnyikor-gott. Gyakran sóhajtott, ismét azzal a rövid, nevetséges sóhajtással. A nyitott kis ablakon beáradt a hűs levegő, végigfutott az asszony homlokán és takaratlan nyakán. Hosszu, nagy csönd volt. Azután fölhangzott a harangszó. Esti imára harangoztak. Kopáné gépiesen, félig hangosan mormolta el a miatyánkat, ahogy gyermek kora óta szokta. A szemei nyitva voltak és a homályos mennyezetre meredtek. Nem gondolt semmire, csak mormogott és értelen nélkül. És hallatszott a harangok kongása, csodálatos tisztán és üdén. És egész különállóan hangzott az a mérges egyhangu bugás.

... Azután megint csend lett. Künn egyenletes friss szellő fujt, az égen megjelentek már a csillagok, és csupa varázs, csupa boldogság volt a tiszta, hűvös nyári est... A kis düledező vályogház szobájában pedig meg-megnyikorgó vackán sokáig ébren vergődött a fáradt lelki öregasszony. Száradt keblében oly mély és végtelen nagy fájdalommal, mely csaknem szétroppantotta, és amely kitörve megtölthette volna odakünn az egész csendesen, boldogan pihegő mindenséget.

Tartalom

	Oldal
A pofon	3
A csunya nő	10
Báró és kocsis	21
Tanyán	31
Pesti mese	56
Apolló szobra	65
A maitresse	74
Fogfájás	81
A jólelkű, szelid öreg	90
A katona	97
A szökevény	108
Lilike és a tiszt	114
Törzsasztal az ablak mellett	123
A lámpa	133
A leiró	140
A ficsur	146
A házmesterné	153
Ha kevés a pénz	164
Öngyilkosság az Aradi-utcában	174
A halálfej	181
Memento mori!	187
Özvegyszer asszonyok	201

